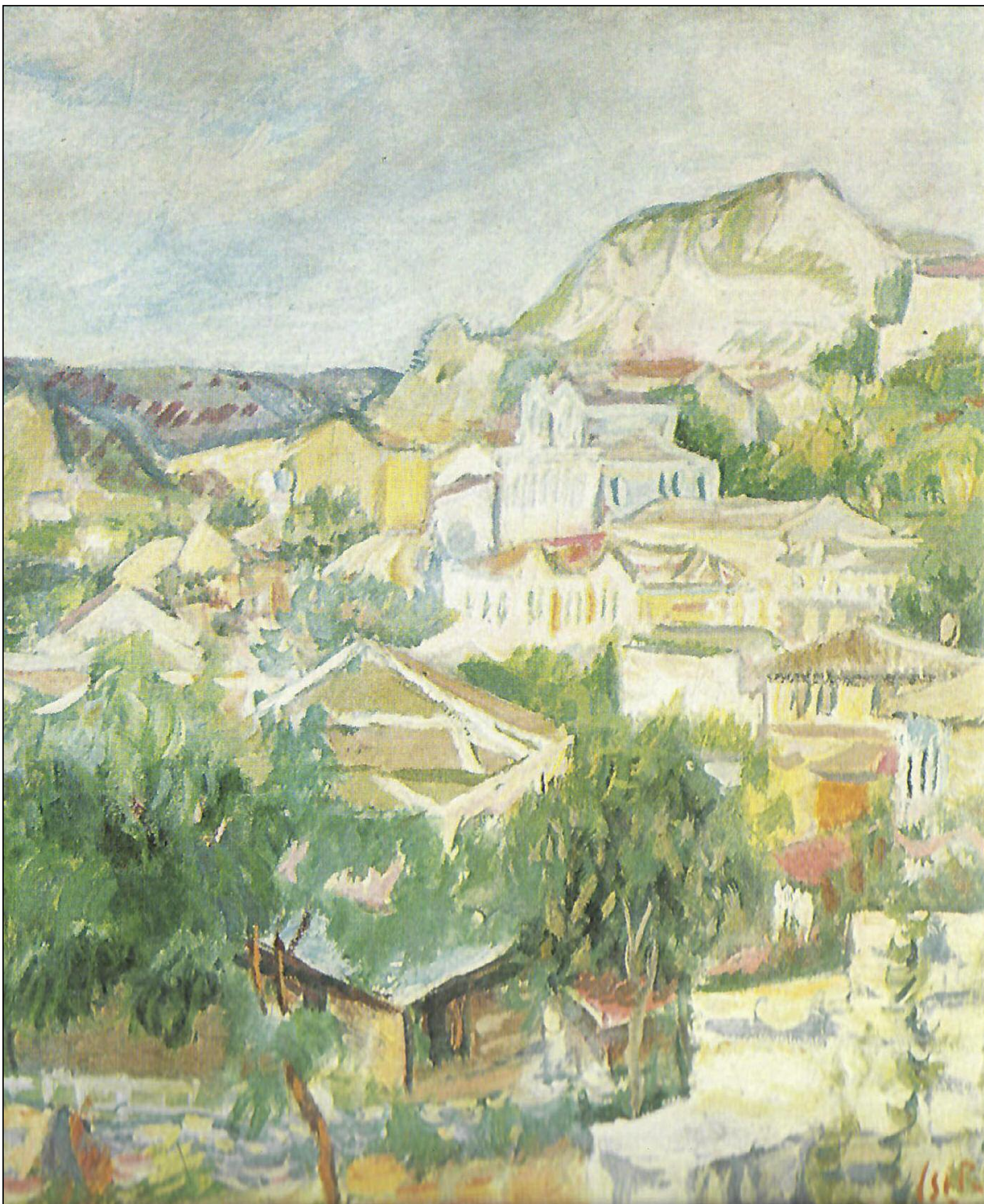
ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă

■ Anul XIX (LIV) ■ Nr. 6 (444) ■ Iunie 2019 ■ 4 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

IOSIF ISER - *Peisaj la Balcic* (detaliu)

Momente și schițe din actualitatea literară

Petru Pistol

Eveniment editorial

Păhăruțul

Zicea regretatul Ion Zubașcu într-un poem: „Mult mai departe ajung în poezie/cei care au viteza de înaintare cea mai mică”. Este cazul colegului și prietenului său Marian Drăghici, poet din rândul liricilor care publică volume cât se poate de rar, dar cu atât mai bune, demne de luat în seamă, până la urmă memorabile.

Marian Drăghici a debutat în 1988 cu un volum intitulat *Despre arta poetică*. De atunci, poetul a inventat/trăit alte și alte arte poetice. În recentul volum, *Păhărutul* (Editura Junimea, Iași – 2019), găsim arta sa poetică de ultimă oră, strecurată în chiar primul poem: „te repeți una-două/însă te repeți ca într-o rugă/până se face liniște în text/și poetul-poet aude în pagină/ce-i spune Dumnezeul poeziei/lui...” Repetiția din *Păhărutul* are două dimensiuni. Pe de o parte este invocarea unor laitmotive, a unor obsesii de la un poem la altul: casa cu heleșteu, „marginea de nicio apă”, pădurea Bercica, păhărutul, desigur etc. Pentru că, se justifică el la pag. 122: „Îngere, în poezie, naiba s-o ia/cu toate sinuciderile din ea,/dacă nu ești creator de obsesii/nu ești creator de nimic.” Obsesiile poetului sunt expuse, relevate în poemul care închide cartea: *dialog imaginar desigur că plin de har cu poetul G. Bacovia la un pahar*.

Pe de altă parte, repetiția din acest volum este jucăușă, are deci o dimensiune ludică: „mersul desculț la Bercica/unde nu se-ntâmplă nimica” Sau: „Păușa, Păușa/după noi tragem ușa/iar dincolo de ușă va fi/decât unul care spune poezii?” sau din poemul lui Aurel Pantea, poetul de la Alba Iulia: „ai zice că Alba toată/e plină de albese/dar nu.//Alba toată/e plină de albesa/mea.// restul/(negru/pe negru/pe negru)/e poezie:/Katia știe/Katia știe/Katia știe”.

Mai trebuie menționat că toate poemele sunt dedicații, reverențe unor poeți cunoscuți, prieteni ai poetului; și totuși, poemele nu sunt conjuncturale, ca să zicem așa.

Petru Pistol – 75

Domnul nostru Petru Pistol este un om bun. Așa trebuie să înceapă orice compunere despre PP. Dar, el a fost și un profesor – de la gimnaziu, până la liceu și facultate – un foarte bun profesor de greacă veche și latină, ajuns conducător de doctorat. (Notă: Aici nu poate fi suspectat nici el, nu pot fi suspectați nici doctoranzii: încă nu s-a auzit de plagiat în greacă veche și latină!). Am aflat acest lucru – că e un profesionist adevărat în greacă veche - cu mulți ani înainte de a-l cunoaște, am aflat la o discuție în doi de la marele cărturar (poet, eseist, eminescolog, profesor de greacă și latină, traducător) Petru Creția, la începutul anilor ’90, când – în nu știu ce context – mi-a vorbit de unul dintre cei mai străluciți studenți ai lui în materie de greacă veche, unul Petru Pistol. Iar acest domn este de-o modestie absolut enervantă. Dacă se strâng niște oameni, intelectuali sau tractoriști, la un banchet – el știind *Banchetul* lui Platon cuvânt cu cuvânt – domnul nostru Petru Pistol se așează invariabil la coada mesei. De fapt, acolo ar trebui să fie capul mesei. Dar, cine să înțeleagă?! Clasicist de mare clasă, Petru Pistol este și un comentator literar minunat. A ținut o rubrică în revista *Calende*, în anii 90, pe când eram acolo redactor-șef, ține acum o rubrică în prezenta revistă *Argeș*. Textele sale despre antichitatea greco-romană cultural-literară sunt atât de actuale încât sunt citite cu interes și cu drag de orice cititor de literatură de azi. Petru Pistol are umor, ironie – amicală, e adevărat – și autoironie, chestii cu totul proprii spiritelor superioare.

Ca o chestie de (auto)ironie superioară, luna aceasta, Petru Pistol – țineți-vă tare! – a împlinit 75 de ani. Să-i dorim la mulți ani fericiți cu aceeași bucurie de a trăi! **(DAD)**

Carte nouă

Ioan Barb – *Imnul frumoasei Olivetti* (Cartea Românească, 2018)

Ioan Barb este un poet care a risipit în ultimii ani grupaje de poeme în mai toate revistele literare din țară, dar a publicat și zece volume de poezie și de proză. *Imnul frumoasei Olivetti* cuprinde poeme dacă nu unitare tematic, atunci trasând un fir roșu al unui discurs liric ferm, mă rog, cât de ferm poate fi un discurs liric. De la cotidian până la metafizic nu e decât un pas pe care poetul știe să-l facă mereu, și asta de la un poem la altul sau chiar în cadrul aceluiași poem. Iar din loc în loc, sedus de înțelesurile înțelepte ale vieții, Ioan Barb plasează câte o parabolă precum *Slăbănogul* de la pag. 69 sau comite câte un vers antologic ca acesta: „dumnezeu așeza dimineața pe stâlpii de curent”. Dar, cum poetului îi șade bine cu metafizica, adevărata poezie care-l reprezintă pe Ioan Barb este cea din *moartea nu lasă mesaje*/: „știu că voi sfârși într-un mod impersonal/mă va devora veșnicia ca pe o moluscă/într-o zi cineva va constata că nu mai sunt prezent/oglinda din baie nu-mi va revendica/imaginea poleită cu uitare/iar în pereți va mai stărui o vreme parfumul meu/la ușă vor aștepta cuminți pantofii lustruiți/un bărbat străin le va vorbi ca unor copii/se va purta familiar cu toate lucrurile mele”. Imaginile care alcătuiesc în cea mai mare măsură textul cărții sunt trasate apăsat, unele chiar în relief. **(DAD)**

Parodie de Costel Stancu

Marin Sorescu

Craiova scăpată printre dește

La vremea chindiei, cînd se uită soarele la lume cu coada ochiului,
ca un amurez atent să nu fie înjunghiat pe la spate,
pică la noi, tocmai de la Craiova, văru-miu
ăla de-i nițel nebun, de se laudă la lume
c-a prins un șobolan în garsonieră și pînă la urmă
l-a convins să dea chiria pe din două.
Zice:
- Bă, Mărine, nene, (că era mai mare cu mult decît mine,
făcuse și armata la necombatanți...),
cum ești tu învățat cu munca,
ți-ar prinde bine o meserie la mînă.
- Taci, mă, nea Beșică, îl luai eu tare. Uite, îmi speriași curcile,
pînă acuș mă spetii să le sui, una cîte una, în corcoduș.
Fleoșc! Fleoșc! Două peste gură, că ăsta nu știa de glumă.
Beșică îl poreclea lumea. Cînd intra în sat își umfla pieptul
și uita să mai dea aerul afară din el de mîndru ce era.
- Bă, mucosule, zice, tu așa vorbești cu nen-tu
care venii din fundul Craiovii să te facă om?
- Calcă, mă, a lu Beșică, ce rămăseși așa țapăn
în poartă că nu te trage nima în poză,
îl îndemnă mama din tindă.
- De aia-mi pasă mie acu, țață? Am treburi
cu Mărin al vostru, îl iau la Craiova.
- Ba lasă-l tu aci că stă bine. Doar n-o
să-mi moară curcile priponite fără el,
se răsti ea. Eu mă dădui mai la o parte
și începui să plîng ca descreieratul.
Auzisem că la oraș ar fi frumos. Mai ales cînd se înnegurează
aprind ăia atîtea lumini că nu le prididești
de numărat pînă la ziuă.
- Zău, țață, e păcat de el...Văru-miu ținea cu mine.
Că cîr, că mîr. Trecu un ceas.
- Bă, a lu Beșică, pleacă dracu odată din bătătura mea
că ies la tine și te cocoșez!
Cînd îl auzii și pe tata, vrusei să rup gîtul curcii ăleia mari
pe care o căutam de ou în fiecare zi.
- Lasă, Mărine, nu plînge ca prostu
că trec și la anu pe-aici.
- Să treci, mă, nea Beșică, să treci...

Actualitate-n dezbatere

La Biblioteca Județeană ”Dinicu Golescu”, de la Pitești. Într-o conferință publică susținută de proful universitar dr. Bogdan Costin Murgescu. Istoric de meserie, nepot al economistului diplomat Costin Ion Murgescu (fost director al Institutului de Economie Mondială, din Capitală). Căruia-i calcă pe urme, abordând istoria prin prisma economiei preponderent. Lucru constatat și cu acest prilej, când afirmațiile și explicațiile inerente fură însoțite de elemente statistice. Prognoza, chiar pe termen scurt a evoluțiilor naționale și internaționale, bazându-se pe date economice și pe evaluări sociologice utile și pertinente neîndoios.

Universitaru` bucureștean este și președintele în exercițiu al Societății de Științe Istorice din România și n-a uitat să reamintească celor din sală despre activitatea acesteia. A dialogat și-a răspuns atâtor întrebări iscate inevitabil de actualitatea temei puse în dezbatere. Încercând, pe bună dreptate, să acrediteze ideea că trebuie să tragem învățăminte neapărat din întâmplările trecutului veac dacă dorim să ne menținem în plan european. Altfel spus, să învățăm din greșelile trecutului. Și să nu le repetăm. Asta impunând un accent sporit pe educație și, zic eu, o politică din aia cu ștaif și înțelepciune. Făcută de cei cu carte-adevărată, bune intenții și realmente eficienți...

Încă o dată trag concluzia că astfel de discuții cu minți luminate aduc beneficiu. Dau motiv de gândire, binevenit. Chiar și nouă, celor obișnuiți. De ce nu însă și politicienilor dâmbovițeni preocupați doar de prosperitate și impunitate? Ar fi cazu`, cu siguranță...

ADRIAN SIMEANU

Gheorghe Grigurcu

„În mica pădure de lîngă casă”

■ Are în fața sa două căi: fie a porni de la maeștri pentru a-i degrada, fie a porni de la veleitari pentru a-i ameliora.

■ Tehnica: o divinitate sinistră nu doar pentru că reclamă jertfe, ci și pentru că, periodic, se sinucide.

■ La vîrsta mea de octogenar, n-am încotro. Sunt nevoit a-i recepta nu o dată pe semenii înfățișînd diformitățile bătrîneții (adesea avînd mai puțini ani decît mine) aidoma unor neverosimile siluete clătinătoare, unor umbre ce se șterg rapid ori, și mai grav, aidoma unor obiecte asociate oarecum la-ntîmplare, precum într-un colaj suprarealist. Să fie un efect scandalos al faptului că înlăuntrul meu mă simt identic cu cel care am fost?

■ Marilena Rotaru, la un post tv.: „Cînd a anunțat «desființarea cenzurii», în 1977, Ceaușescu s-a comportat precum acel șef de trib care a declarat că în țara sa canibalismul a dispărut, deoarece el personal tocmai l-a mîncat pe ultimul canibal”.

■ Poezia unui oraș al trecutului tău? E însăși melancolia că l-ai părăsit ori înscenarea lăuntrică a unui prezent spectral care ar continua trecutul, aidoma unei metafore a sufletului din propria-i plasmă.

■ În tranziția sa de la odihnă la oboseală, spiritul întinerește și îmbătrînește, în cursul aceleiași zile, alternativ.

■ „Președintele Franței, Emmanuel Macron, și ministrul Culturii, Francois Myssen, au propus ca orarul bibliotecilor să se prelungească seara și să fie deschise și dumnica. Motivul: «să se reducă decalajele culturale și sociale». Povestea asta e dincolo de stînga și de dreapta, pare pur și simplu de pe altă planetă” (**Dilema veche,** 2018).

■ Moment negru. Fie și deznădejde, dar cel puțin o deznădejde proaspătă.

■ Clipe în care te identifici cu existența precum cu gesturile tale, cu mimica ta, cu propriul tău glas. Atît de rare, de fugitive clipe.

■ „Dezgust de ceea ce este fapt, de *opera omnia*. Sentiment de sfîrșeală, de decădere fizică. Arc în declin. Și viața, iubirile, unde au fost? Păstrez un anumit optimism: nu acuz viața, găsesc că lumea e frumoasă și demnă. Dar eu cad. Ceea ce am făcut, am făcut. E cu putință? Dorință, patimă, țipăt. În dorința de-a apuca, de-a mușca, de-a face. Voi mai izbuti oare?” (Cesare Pavese).

■ Speranță. O bunică bătrînă, cu ochi albaștri radiind de-o bunătate incomensurabilă, bunăoară bunica mea maternă, ar putea să redevină Înger precum a fost la venirea sa pe lume?

■ Din spusele lui Isus: „Oare nu vă rătăciți voi, din pricină că nu pricepeți nici Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu? Căci după ce vor învia din morți, nici nu se vor însura, nici nu se vor mărita, ci vor fi ca îngerii din ceruri” (Marcu 12, 24-25).

■ Poți fi cu adevărat poet doar atunci cînd te simți pururi nedeprins cu lumea, intrat într-însa ca un nou venit, cu riscurile de rigoare. Cu o lume care te pedepsește continuu, însă relativ blînd pentru a nu te elimina dintr-odată, îngăduindu-ți o marjă a supraviețuirii.

■ Fervoarea visului acreditînd în chip constrîngător *existența* irealului.

■ „Cățelul Oakley, în vîrstă de 1 an, o corcitură între un pudel și un golden retriever din Colorado, SUA, este un adevărat geniu. Știe să răspundă la comenzi scrise pe bucăți de carton. (...) Oakley a lucrat cu dansatoarea Ciera Wilson, de 25 de ani, de cînd era pui. Ea știe să-i învețe pe cîini să recunoască anumite cuvinte scrise. Însă nu este deloc ușor. Datorită dresoarei, Oakley știe să citească de la stînga la dreapta. Răspunde la comenzi scrise cum ar fi «șezi!», «ridică-te!», «jos!»” (**Click**, 2018).

■ În mica pădure de lîngă casă, văd în fiecare zi zburdînd două veverițe negricioase, cu o vagă nuanță roșiatică. Mișcările lor nespus de agile, care le asigură o poziție mereu curbată, îmi dau impresia că ar fi două paranteze ale pădurii, nebunatice în libertatea la care au acces, neîndurîndu-se a se fixa pentru a căpăta un cuprins textual.

■ Cea mai potrivită replică ce ar putea fi dată unei culori e o altă culoare.

■ „La sfîrșitul adolescenței, micul meu trecut mi se părea enorm și fascinant: pînă și cele mai banale stări afective (a fi îndrăgostit bunăoară: eram mereu și multiplu îndrăgostit și o nouă dragoste nu o înlocuia pe cea anterioară, ba chiar o sporea), pînă și cele mai obișnuite senzații aveau vibrații infinit prelungite, pe care aș fi dat orice ca să le pot exprima. Dar prețul acelei mari vitalități interioare era tocmai incapacitatea de a o exprima. O incapacitate fericită de a dezvălui *secretul*” (Matei Călinescu).

■ Să reprezinte eternitatea un permanent incipit *sui generis*, o inaugurare fără nimic care s-o preceadă, fără nimic care s-o urmeze? Palida sa adiere în cursul unor călătorii în care ajungi în locuri necunoscute. Clipele privilegiate ivite cu un asemenea prilej, fulgurații ale acestei eternități.

■ „A fi mediocru nu este o rușine; dar a cădea în cealaltă mediocritate, a culmilor, a tipului superior, este de-a dreptul vulgar” (Mircea Eliade).

■ De nenumărate ori fragila libelulă se poate lua la întrecere cu mașinile care se înscriu în viteza legală, putînd zbura cu 80-90 km. pe oră.

■ A. E.: „Am aflat că în Ucraina există mai nou obiceiul ca mulțimea cuprinsă de indignare să arunce în lada de gunoi cîte un demnitar corupt, scenele fiind filmate și difuzate pe micile ecrane. Oare s-ar cuveni ca noi să preluăm exclusiv exemplele occidentale?”.

■ Orice ordine (structură conservatoare) e prin natura sa aristocratică. Democrația e o dezordine progresivă ducînd la uzură, la dezorientarea, la lehamitea pe care în fondul său le vădește mentalitatea plebeiană. De unde, în lumea occidentală sau în cea care urmează *trend*-ul acesteia, o veritabilă teroare a originalității corective aplicate acesteia.

■ „De ce vor fi fiind sufletul și inima mea atît de sterpe și totuși torturate atît de mult de dureri înspăimîntătoare, goale și voluptuoase? Să fiu eu condamnat să mă bîlbîi la infinit? Să nu-și poată dezlega niciodată limba sufletul meu? Aș avea nevoie de o voce pătrunzătoare ca vederea lui Lynceus, terorizantă ca gemetele giganților, persistentă ca zgomotele naturii, mușcătoare ca vîntul de gheață, rea ca disprețul nemilos al ecoului, voce a cărei amplitudine să meargă de la basul cel mai profund pînă la sunetele cele mai delicate, putînd modula astfel totul, de la șoapta divină la viforul freneziei. Asta e ceea ce mi-ar trebui ca să nu mă înăbuș, ca să pot exprima ce am pe inimă, ca să scutur zdravăn ce se află în mărunțaiele mîniei și în cele ale simpatiei. Dar vocea mea e ori aspră, ca strigătul pescărușului ori stinsă, ca binecuvîntarea de pe buzele mutului” (Kierkegaard).

■ Din caruselul recomandărilor sanitare. Nu veșmintele albe sau cele de culoare deschisă ar fi recomandabile pentru zilele puternic însorite, ci cele de culoare neagră sau închisă.

■ 2017. Fruntașele Europei la consumul de alcool, în ordine: Lituania, Belarus, Rusia, Moldova, România.

■ Există o instanță narativă în propriul tău subiect, care te-ar putea povesti irezistibil aidoma unei Șeherezade. Totul este s-o poți convoca.

■ Stilul literar are un numitor actoricesc. Nu reprezintă la urma urmei un soi de spectacol? Din care motiv nu e în avantajul său să-și dea la iveală cazna, ci, atunci cînd aceasta există, s-o ascundă sub aparența cursivității, a unui aer firesc, așa cum se întîmplă în cazul unui actor bun care dă o replică vieții avînd aparența de-a o mima cu o remarcabilă naturalețe.

■ Găsind un ton cînd începi să scrii, ai senzația a te fi găsit pe tine. Dar tonul există în afara ta, împlinindu-se în textul-obiect. O perfidie magnanimă a obiectivității.

■ A. E.: „Recomandările psihologului Alexandru Pleșea, publicate în **România liberă**: «Evită să te gîndești aiurea, adică să stai în iluzii. Evită să te vezi cu oameni doar de dragul plăcerii. Evită să iei lucrurile personal. Evită să vorbești cu tine, prin dialog interior”. Cum le comentezi? „Hai mai bine să ți le citesc încă o dată”.

■ „Primăria din Berlin are 207 angajați (la 3,46 milioane de locuitori și 17 sectoare). Primăria din Viena are trei societăți municipale (la 2,26 milioane de locuitori). Primăria din Madrid are șapte societăți municipale (la 3,16 milioane de locuitori). Un fleac, i-am ciuruit: primăria Bucureștiului are 19 societăți municipale, 41 de organisme prestatoare de servicii publice și două regii autonome (la 1,88 milioane de locuitori). Și peste 800 de angajați. Cărora, desigur, le-au crescut salariile. În rest, salariile nu scad, ci «se reașează»” (**Dilema veche,** 2018).

■ Scriind, ai simțămîntul că plătești o chirie existenței, o chirie care prea adesea se majorează, devenind exorbitantă.

■ Odihna: un lirism biologic.

■ „Prietenia e un pact, o convenție. Două ființe se angajează în chip tacit să nu trîmbițeze niciodată ceea ce fiecare gîndește *în fond* despre cealaltă. Un soi de alianță întemeiată pe menajamente. Cînd una dintre ele dă în vileag cusururile celeilalte, pactul e denunțat, alianța ruptă. Nici o prietenie nu durează dacă unul din parteneri nu mai ascultă de regula jocului. Altfel spus, nici o prietenie nu suportă o doză exagerată de sinceritate” (Cioran).

■ Unele mari nostalgii de odinioară cad, cu trecerea timpului, în nedemnitate, astfel cum unele femei care în tinerețe nu s-ar fi putut plînge de urîțenie capătă la bătrînețe decepționante, ridicole desfigurări. A. E.: „Ai cumva în vedere relațiile tale cu Clujul, cu Capitala?” De ce nu?

■ Simplitatea, analoagă unui regim de căldură și de lumină care ne asigură continuitatea vieții. Complexitatea, analoagă izbucnirii unor flăcări sau unor jocuri de artificii pe cer, cu caracter ocazional. Nu poți trăi zi-noapte în incendiul fie și glacial al complexității.

■ „În această lume nimic nu este sigur în afară de moarte și de impozite” (Benjamin Franklin).

■ Se întîmplă să cauți o carte de care ai nevoie, în maldărul de cărți, reviste, ziare de a căror dezordine se vede că nu-ți mai e dat să scapi, dar, evident, n-o găsești. La un moment dat ți se năzare că o recunoști după grosime și un colț de copertă. Însă trăgînd din grămadă volumul cu pricina, ce vezi? E unul din cele mai inutile, mai enervante, în posesia căruia te-ai pomenit involuntar. Reversul cu exactitate a ceea ce-ți doreai...

■ A. E.: „Carol Mălinescu ne informează conștiincios că în Statele Unite, în ultima vreme, în locul cîinilor și pisicilor, animalele de companie tot mai frecvent preferate sunt păsările de curte, care devin „de apartament”. Cu ajutorul unor scutece speciale, stăpînii lor le împiedică să facă murdărie în casă și nu o dată le scot la plimbare în lesă, pe stradă. Oare de ce iubitorii noștri de necuvîntătoare nu-și iau inima în dinți, adoptînd și acest aspect al irezistibilului model american?”

■ X: exponentul abil al unei solitudini extrem de sociabile.

■ „Ceea ce era mai comun și mai cunoscut în obiecte, aceea mă tulbura mai mult. Obișnuința de a le vedea de atîtea ori isprăvise probabil prin a le uza pielița exterioară și astfel ele îmi apăreau din cînd în cînd jupuite pînă la sînge: vii, nespus de vii” (M. Blecher).

■ Cunoscîndu-ne vag, întrețineam cu prilejul rarelor noastre întîlniri raporturi protocolare, incluzînd formulele de politețe. Într-o bună zi, persoana cu pricina, sensibil mai tînără decît subsemnatul, a crezut de cuviință să mă tutuiască. Explicația? Am aflat că a primit un premiu în Occident.

■ Dacă spiritul devine recalcitrant față de obișnuit, dacă nu mai suportă cutuma, e un semn fie al revigorării, fie al epuizării sale. O reacție care se poate lăsa în egală măsură cu una din cele două consecințe. De la o vîrstă însă cea negativă predomină.

■ Anul în care ne aflăm acum, 2017, să fie doar o iluzie? Mă pomenesc, atunci cînd vreau să-l notez, că încep a scrie, precum am făcut-o de nenumărate ori, cifrele 19... O emergență a vechilor obișnuințe sau expresia unui prezent care n-ar fi decît o mască a aceluiași trecut?

■ „Ce ne este dat să vedem în zilele noastre: inversiunea harului. Omul care se întreabă dacă trebuie să-I acorde lui Dumnezeu – unui Dumnezeu care de altfel pare a fi sub ascultarea sa – harul binevoitor de a-L admite... ținînd totodată să sublinieze, în auzul tuturor, cîtă gratuitate cuprinde un asemenea act” (Monseniorul Ghika).

■ A. E.: „Ai băgat de seamă ceva? Spre a-ți liniști sufletul, trebuie să realizezi raportul tău cu acel aspect de mecanism al ființei în resemnata-i prestație cotidiană, care te obligă a o întoarce periodic, așa cum faci cu un ceasornic”.

■ „Fără îndoială, în comparație cu un roman, știința pare să fie realitatea însăși, dar în comparație cu realitatea autentică băgăm de seamă că știința ține de roman, de fantezie, de construcție mentală” (Ortega y Gasset).

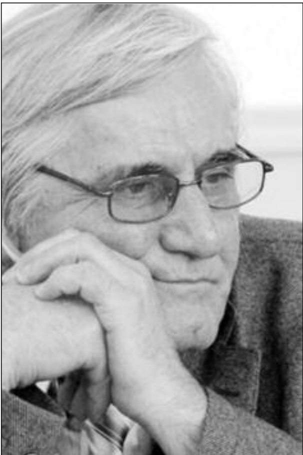
■ Cărbuneștii: Yonville-ul meu.

Găsind un ton cînd începi să scrii, ai senzația a te fi găsit pe tine. Dar tonul există în afara ta, împlinindu-se în textul-obiect. O perfidie magnanimă a obiectivității.

aforisme

Nicolae Oprea

Spectacolul cărţii de la Torino

În această zi de duminică torineză plină am trăit aievea printre cărţi din întreaga lume europeană, unele traduse în limba ţării gazdă, cele mai multe editate în limba ţărilor reprezentate prin standuri atrăgătoare, policrome.

Ca majoritatea scriitorilor din provincii, nu mă număr printre fericiţii confraţi trimişi frecvent de Institutul Cultural Român la manifestările cultural-literare de peste graniţă. Aşa că, bineînţeles, m-am bucurat când am fost anunţat (prin vocea doamnei Nicoleta Vuţescu) că voi participa la Târgul internaţional de carte de la Torino; propus, probabil, de Uniunea Scriitorilor fiindcă am absolvit secţia de Română - Italiană la Filologia clujeană. Am avut un moment de ezitare doar când am aflat că voi călători singur cu avionul şi va trebui să mă descurc mai departe pe cont propriu; până acum am văzut Italia numai în grup familial. Oricum, nu erau de refuzat trei zile la Torino, unde urma să văd / să admir – cum îmi proiectasem: Muzeul Egiptean, Galeria Sabauda, Muzeul Naţional al Resurgenţei, Mole Antonelliana, Palatul Regal, Catedrala San Giovanni unde se află Giulgiul Sfânt (a cărui autenticitate a fost contestată în ultima vreme) şi alte vestigii.

În miezul zilei de 11 iunie, am ajuns la timp pentru îmbarcare în aeroportul Henri Coandă (datorită fiului meu Cristian), dar avionul Wizz Air care trebuia să plece la 12,55 nu s-a desprins de pământ decât după mai bine de jumătate de oră, din pricina unui pasager care nu se simţea bine, cum ne anunţă comandantul navei aeriene, dacă e să-l credem. În avion, la clasa Economic, majoritatea călătorilor erau români care mergeau la rude sau lucrau, după toate aparenţele, în Torino, dar nu la celebra corporaţie de automobile Fiat (concurând în faimă cu giulgiul lui Isus), ci prin gospodăriile italienilor cu dare de mână. Am ajuns cu întârziere, desigur, în *Turin* – vechea denumire a oraşului din regiunea Piemonte, cu circa un milion şi patru sute de mii de locuitori – în jurul orei 15 (ora Italiei). Primele mesaje interceptate pe telefon înainte ca avionul să fie aşezat pe pistă au fost, paradoxal, de bun-venit în Ungaria şi Croaţia, semn că *roaming*-ul funcţionează, urmate la scurt timp de salutul gazdelor: „Bine ai venit în Italia!"

Aeroportul este destul de departe de oraş şi varianta taxiului a devenit singura plauzibilă pentru mine, mai ales că pierdusem autobuzul pentru a savura ţigara mult visată timp de patru ore. Am nimerit un taximetrist simpatic, care m-a ghicit că am venit la *Salone del Libro*, lămurindu-mă mai apoi că de trei zile numai participanţi la târgul internaţional de carte a transportat. Poate de aceea m-a taxat cu 35 de

euro şi nu cu 50, cum mă avertizase vecinul de scaun din avion, de naţionalitate indecisă, pentru că alterna engleza cu italiana în dialogul nostru improvizat (soţia lui fiind italiancă). Am făcut aproape o oră până la Hotelul Genova din centrul urbei străvechi – patronată din secolul al XVI-lea de casa principilor de Savoya -, jumătate din timp străbătând bulevardele drepte şi largi brăzdate de linii de tramvai (voi descoperi şi metroul spre seară). Mai greu a fost, după cazarea rapidă în hotelul impunător (respectându-şi cele patru stele), să iau legătura cu reprezentanţii I.C.R.-ului (fiind unicul român cazat aici), telefonul meu adaptându-se greoi la noul spaţiu de emisie. Am reuşit, în cele din urmă, să confirm sosirea în Torino, liniştindu-i şi pe cei de-acasă. După ce m-am instalat în camera primitoare, dotată cu de toate (inclusiv ness-ul pe care mi-l pregătesc de obicei dimineaţa), cu arhitectură interioară aparte, îmbinând elemente moderne şi tradiţionale (bârnele ce par naturale care susţin tavanul înclinat), m-am încumetat să plec în recunoaştere. Am ieşit din Via Sacchi spre Bulevardul Vittorio Emanuele şi am căutat câteva din punctele muzeale pe care mi-am propus să le vizitez. Dar voi rămâne cu admiraţia de la distanţă, în cele din urmă. M-am aventurat doar în imensa gară (*Stazione FS*) de la Ponte Nuova în care este încorporată şi o staţie de metrou.

Tema celei de-a 32-a ediţii a Salonului din Torino, de recunoscută tradiţie (şi faimă) europeană a fost *Il gioco del mondo / Jocul universului* şi mă voi convinge că felurite evenimente editoriale dezvoltă tema ludică, începând cu jocul copiilor. Iar limba „oaspete" este limba spaniolă şi ţara invitată - Emiratele Arabe Unite. Directorul editorial al Salonului, Nicola Logioia, subliniază expresiv importanţa acestuia, în broşura de prezentare: „Suntem un laborator al ideii, un punct de referinţă pentru cine iubeşte cărţile, casa comună a activităţii editoriale italiene, capabilă să atragă ceea ce este mai bun pe scena editorială internaţională." De-a lungul celor cinci zile de spectacol livresc, în *Sala Romania*, sub genericul *La Cultura Romena – Cultura Europea*, au fost prezentate versiuni în italiană din opera lui Emil Cioran şi Mircea Eliade (câte două-trei cărţi fiecare), George Călinescu (*Enigma Otiliei*), Gherasim Luca (*Inventatorul iubirii*) şi Constantin Noica (*Despărţirea de Goethe*). Moderatori sau comentatori au fost Bruno Mazzoni, Roberto Scagno, Giovanni Rotirotti ş.a. Dintre scriitorii contemporani şi-au lansat cărţile traduse, apărute la edituri prestigioase din Roma, Milano, Torino, Perugia şi Livorno: Eugen Uricaru (*Vladia* şi *Supunerea*), Ion Pop (*Elegii în ofensivă*), Mircea Cărtărescu (*Levantul*), Geo Vasile, Aura Christi, Andrei Oişteanu ş.a. Desigur, pe rafturile librăriei din Sala României erau expuse şi cărţi reprezentative în limba română, de la clasici până la optzecişti. Evenimentul editorial în care am fost implicat s-a petrecut într-o sală plină cu români stabiliţi în Italia (cei mai mulţi basarabeni), dar şi italieni: lansarea romanului lui Nicolae Dabija *Compito per domani / Tema pentru acasă*, tradus de Olga Irimciuc. Volumul a fost prezentat de Roberto Russo, directorul Editurii Graphe. it din Perugia, de criticul literar Gian Luca del Marco şi, bineînţeles, de autor, cu un discurs spumos care a cucerit asistenţa. Directorul Institutului Cultural Român din Veneţia, poetul şi criticul de artă Grigore Arbore (stabilit în Italia din 1987), în calitate de moderator, m-a luat oarecum prin surprindere, invitându-mă să deschid prezentarea cărţii (după ce aflase că nu am nevoie de translator).

*

Romanul lui Nicolae Dabija – care a debutat în ipostază poetică în 1975 – este, într-adevăr, unul de excepţie, abordând tema spinoasă a dramei basarabenilor deportaţi de regimul stalinist în Siberia după încorporarea intempestivă a Moldovei de peste Prut în blocul multinaţional U.R.S.S în 1940. Deloc întâmplător, cartea a apărut în nouă ediţii româneşti la Chişinău (cu tiraje de mii de exemplare) şi a fost tradusă în mai multe limbi de circulaţie internaţională. Protagoniştii acţiunii dramatice sunt profesorul de literatură română dintr-un sat basarabean Mihai Ulmu – condamnat la ani grei de închisoare pentru o vină convenţională (înlocuirea portretului lui Stalin cu al lui Eminescu pe peretele clasei) – şi eleva sa din ultimul an de liceu Maria Răzeşu, care, iubindu-l în taină, îl urmează în sălbăticia siberiană sperând să-l ajute să evadeze. Construind un edificiu epic complex despre viaţă şi moarte, romancierul combină astfel tema condiţiei tragice a intelectualului basarabean cu tema iubirii pure, ca predestinare, care învinge orice obstacole. Văzând lagărul din Zarianka ca „URSS în miniatură", el lărgeşte sfera semnificaţiilor şi prezintă în culori vii lumea închisorii siberiene, unde subzistă o mie de deţinuţi de diferite etnii, ca parte integrantă a ţării metaforice reconstituită în registru documentar de Soljeniţin în *Arhipelagul Gulag*. Fără să ignore documentul, prozatorul contemporan îşi foloseşte din plin talentul de povestitor şi portretist în *Tema pentru acasă* pentru a conferi substanţă vie universului concentraţionar.

Proiectând simetric episoadele romanului, în tradiţie rebreniană, Nicolae Dabija îl finalizează cu o secvenţă care dă titlul cărţii. Circuitul narativ se închide analogic printr-un gen de epilog uşor convenţional, unde elevii de-acum maturizaţi, răspund la tema indicată de profesor înaintea deportării în Siberia. În arhitectonica romanului, autorul nu lasă nimic la voia întâmplării. Începând cu citatele din *motto* care sugerează pe scurt ideea fundamentală a fiecărui capitol. Sunt citate ilustrative din opera lui Sofocle, Dante, Descartes, Dostoievski etc., dar şi extrase biblice din *Evanghelia după Ioan*, *Cântarea Cântărilor*, *Facerea* sau *Apocalipsa*. Apoi, simbolistica onomastică, de sugestie eroică sau livrescă: Maria, Mihai şi Mircea (copilul lor). Şi, nu în ultimul rând, utilizarea expresivă a unor simboluri mitologice: coborârea în Infern, întoarcerea Acasă, Maica Domnului cu Pruncul („Maria şi pruncul" din momentul naşterii în mijlocul naturii). Ca roman al „siberiadei" românilor din Moldova de peste Prut, *Tema pentru acasă* este conceput în registrul realismului etern, îmbogăţind realitatea reflectată artistic cu ajutorul simbolurilor şi al miturilor legate de condiţia umană. Într-o manieră narativă originală, Nicolae Dabija combină aspectele realiste cu imaginile romantice, proiectate pe ecranul panoramic al istoriei unui regim politic de tip carceral. Astfel perspectiva realistă conlucrează cu viziunea subiectivă, care decurge din idealismul protagoniştilor dramei existenţiale cu fundal istoric. Prin încărcătura lui evenimenţială şi ideologică, *Tema pentru acasă* este, în fond, un roman anti-totalitarist configurat în jurul iubirii dramatice a tinerilor basarabeni.

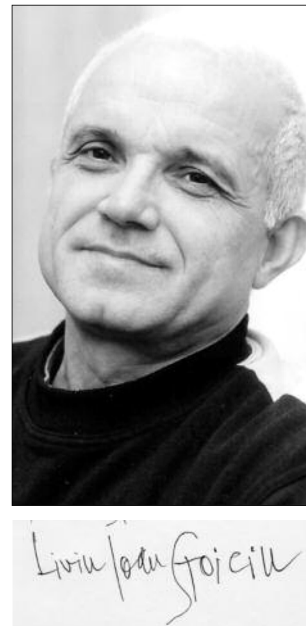
*

În această zi de duminică torineză plină am trăit aievea printre cărţi din întreaga lume europeană, unele traduse în limba ţării gazdă, cele mai multe editate în limba ţărilor reprezentate prin standuri atrăgătoare, policrome. Am plecat de dimineaţă spre Salon din staţia de metrou de la Porta Nuova împreună cu Nicolae Dabija (venind de la Petit Hotel, unde se cazase şi Jean Pop) – pe care nu-l mai întâlnisem de vreo două decenii -, călăuziţi cu atenţie de Cristian Luca, directorul adjunct de la Institutul Român din Veneţia. Odată introduşi în interiorul construcţiei uriaşe cu formă ovală, mi-am dat seama că aici, dacă nu îţi stabileşti puncte precise de reper, te poţi rătăci prin labirintul expoziţional al cărţii. Până la ora programată pentru manifestarea noastră, am străbătut agale, cu ochi avizi, „Ovalul" şi cele trei pavilioane întinse pe nu ştiu câţi kilometri. Denumirea sălilor din spaţiile ingenios delimitate sunt nu doar diverse, ci şi sugestive, pe lângă cele care indică numele ţării de provenienţă a cărţilor. Am străbătut astfel: Sala della Poesia, Sala Atlantide, Sala Azzurra, Sala Argento, Sala Bianca, Sala Rossa, Sala Blu, Laboratorio Macondo, Sala El Dorado, Sala Proffessionale, Laboratorio Fantasia, Sala Superfestival, Sala Internazionale, Arena Piemonte etc. Am întârziat cu bunăştiinţă în incinta standului Editurii Mondadori, unde mi-am permis să cumpăr două cărţi rare (altfel destul de scumpe în raport cu leul nostru anemic).

Abia spre seară când am ajuns la hotel am realizat că a treia zi în Italia – proiectată ca zi de vizitator amator de istorie şi artă - înseamnă, de fapt, o lungă călătorie spre casă. Reprezentanţii Institutului Cultural din Bucureşti nu găsiseră avion de întoarcere decât prin combinaţia dintre Alitalia şi Tarom, cu escală prelungită la Roma. Am plecat devreme spre aeroport cu un taxi luat împreună cu Dabija, urmând să călătorim cu acelaşi avion doar până în capitala italiană. Dar în aeroportul din Torino apare ghinionul care mă urmăreşte, de obicei, în călătoriile solitare. Din cauza unei presupuse defecţiuni electronice în comunicare, funcţionara de la Alitalia nu-mi eliberează decât permisul de îmbarcare până la Roma. Ajuns după prânz în uriaşul aeroport, împânzit cu magazine şi localuri de tot felul, am trăit sub tensiune vreo oră până s-a deschis poarta de îmbarcare a Tarom-ului şi am desluşit că sunt chemat la microfon într-o pronunţie italienizantă a numelui („signor Opria"); mi-au dat permisul fără prea multe explicaţii. Pe la şapte seara aterizam în Otopeni, unde mă aştepta fiul care mi-a permis să fumez în maşină, recuperând timpul de abstinenţă tabacică din/dintre avioane. Trăgând linie, aş spune că experienţa torineză mi-a priit în plan spiritual, dincolo de timpul comprimat. Multe cărţi, puţine vestigii. Am cunoscut, în schimb, nişte intelectuali deosebiţi, pe lângă Nicolae Dabija, italieni sau moldoveni naturalizaţi în peninsulă.

Liviu Ioan Stoiciu

Ce repere morale mai avem azi

Ce mai e azi un reper moral? Mărturisesc, pe zi ce trece mă simt tot mai anacronic, mă depășesc vremurile. Nu mai înțeleg dacă „societatea civilă”, radicalizată, pusă pe baricade adverse pline de ură, se lasă manipulată de interese politice sau de interese economice, sau pur și simplu acesta e „trendul” natural, să se manifeste periculos, la limită, nemulțumită de tot și de toate (mama natură pregătind o nouă „evoluție”). De câte ori îmi vin în minte pregătirile războaielor secolului 20 (văzând un film sau citind o carte cu aceste evenimente tragice), mă întreb de ce societatea civilă a ajuns atunci să urască în asemenea hal, încât să prefere războiul, de parcă s-ar fi plictisit de pacea cotidiană... O societate civilă dispusă să se aleagă praful, numai să extermine „dușmanul”, pe cel care nu gândește la fel ca un membru sau altul al ei. Mă îngrozește gustul pentru violență (de la „Vestele galbene” la protestele scăpate de sub control de la noi, să zicem), renunțarea la negocierile pașnice.

Mă uit la partea intelectuală a societății civile, ce propune ea ca repere morale azi, ca ieri? Stau cu coada pe sus, devenind instanțe morale cu de la sine putere, Societatea „Timișoara” și Grupul pentru Dialog Social (să le amintesc doar pe ele, de curiozitate). Anual, ele ne propun un reper moral. Tristă comedie, anul ăsta au propus ambele același „reper moral” – un procuror comunist (eu am o adevărată oroare față de acești procurori comuniști, care au umplut pușcăriile politice cu nevinovați), Augustin Lazăr, instalat procuror general la Ministerul Public de către președintele țării, în funcțiune, Klaus Johannis (care, în paranteză fie zis, a declarat anul 2019 drept „Anul omagierii victimelor comunismului”!). Pentru mine, stupefiant, ambele „instanțe morale” au reacționat aberant în apărarea premiatului lor cu titlul de... reper moral, atunci când o altă parte a societății civile a atras atenția că Augustin Lazăr a fost un „torționar comunist, unul dintre mulții călăi ai părinților și bunicilor noștri, omul care și-a clădit o carieră de succes pe lacrimile și suferințele celor care au cutezat să înfrunte regimul de tristă amintire”. Nu pot să uit scrisoarea deschisă semnată de un critic literar („intelectual al lui Băsescu” și el; trecut prin filtrul diplomației securiștilor postcomuniști), care cerea socoteală trusturilor de presă, incredibil, că au îndrăznit să dea de gol infamantul trecut al lui Augustin Lazăr, ar merita să fie redată aici în întregime, mă abțin însă (pentru mine rămâne o ciudățenie a mentalității intelectualului pervertit de politică de la noi; care după ce iese din post, dă lecții de morală publică). Las la o parte reacțiile scriitorilor compromiși din GDS în apărarea premiatului lor „ca reper moral”.

De fapt, avem repere morale azi? În condițiile în care un alt critic literar de proastă calitate morală terfelește statutul puținilor scriitori disidenți anticomuniști, considerându-i deviați mintal, bolnavi psihic... De la Paul Goma la Dorin Tudoran, toți disidenții mai mari și mai mici. E vorba de un critic literar prins la Revoluție în funcțiile cele mai înalte posibile în presa oficială (*România liberă* și *Magazin*, când disidentul Petre Mihai Băcanu era arestat). Cine putea fi prins în asemenea funcții de redactor-șef decât un activist PCR, susținut de Securitate? Culmea, acest închipuit critic literar se tot laudă că în studenție a fost asuprit de Securitate... Scuze, îmi e greață să-i pronunț numele. Săracul, o viață de om a slujit comunismul – un oportunist de doi bani, care, cine nu știe, după Revoluție a devenit unul dintre liderii îmbogățiți ai PNȚCD (până a fost distrus PNȚCD)! Are talentul profitorului, câtă mizerie morală! N-aș fi fost atât de revoltat azi, când scriu aceste rânduri (uitând de neputinciosul critic literar fără caracter) dacă n-aș fi citit în *România literară*, care îi găzduiește interpretările despre viața literară în comunism („Eu și comunismul”, rubrica sa), atenție, un text semnat de el cu titlul „A face compromisuri”. Țineți-vă bine, îl citez (*România literară* din 10 mai): *Problema compromisului în literatură nu trebuie privită din perspectivă morală... Când mă gândesc la „compromisurile” făcute de G. Călinescu sau Mihail Sadoveanu simt o compătimire îndurerată față de ei și o antipatie violentă față de cei ce au exercitat presiuni asupra lor... Tot felul de nulități au găsit mult așteptata ocazie de a-i defăima... Cred deci că problema compromisului în literatură trebuie privită exact invers decât a fost privită până acum. Cred că publicul (în sensul larg al cuvântului, inclusiv criticii literari) ar trebui să-i blameze pe cei care se fac vinovați de ingerințe de orice fel în actul creației, și nu pe scriitori. Nu numai intimidarea, ci și cumpărarea scriitorilor constituie o crimă în plan cultural*... Ați citit bine, nu scriitorul / criticul trebuie condamnat pentru oportunism și compromisuri, ci ideologii comuniști, care le-au pus caracterul la încercare... Iată până la ce nivel de impostură morală se poate preta un critic literar (nulitate morală multipremiată, ținută ca sfintele moaște în prim-planul literaturii române, la 30 de ani de la Revoluție). Dumnezeule, am avut puține repere morale în literatura română până la Revoluție. Azi, ce repere morale mai avem?

17 mai 2019. BV

Iudita Dodu Ieremia

Corect/Incorect

Destinul unui popor depinde de starea gramaticii sale. Nu există mare națiune fără proprietatea limbii. **(Fernando Pessoa)**

ORI UMOR, ORI IGNORANȚĂ

Prezentatoarea TV (frumoasă, de altfel) privește necruțător către aspirantele la marele premiu, tace îndelung, sporind momentul de tensiune precum în serialele turcești, își întinde gâtul ca o lebădă și anunță sumbru: „Astă-seară, una dintre voi va avea **<u>șansa</u> să fie eliminată** din concurs!” Nu mai bag în seamă cacofonia „șan**<u>sa să</u>**”, căci am rămas fără grai (apreciez totuși dicția impecabilă; nu e ușor să pronunți clar consoanele [ș], [s], [s] într-un context fonetic atât de restrâns!).

Întrebările mă copleșesc una după alta. Ce fel de concurs este acesta, dacă eliminarea constituie o șansă? Ce rost are să participi la un concurs cu dorința de a fi eliminat? Să fie o scenă de umor? E prea trist! Să fie ignoranță? N-ar fi exclus! Cred că unora chiar le place să fie ignoranți, mai ales „pe sticlă”. Să fi uitat eu sensul cuvântului „șansă”?

Apelez la DEX: **<u>ȘANSĂ, *șanse*, s. f. Împrejurare favorabilă, posibilitate de reușită, de succes, noroc.• (La pl.) Sorți (în expresia „sorți de izbândă”, n.n.) – Din fr. chance.</u>**

E limpede! Ignoranță!

Reiau. Cuvântul **„șansă” înseamnă „împrejurare favorabilă, posibilitate de reușită, de succes, noroc”**. Prin urmare, corect ar fi fost: „Astă-seară, una dintre voi va avea neșansa de a fi eliminată din concurs!” Sau nenorocul, sau ghinionul, sau nefericirea.

CINE PE CINE SERVEȘTE?

Ceafă de porc la grătar și salata de varză roșie. Foarte bună, dar prea mare porția. Cu părere de rău renunț la ultimele bucățele și-mi aprind o țigară. Chelnerul, care mă pândea de ceva vreme, nerăbdător să debaraseze, se apropie cu pași mari, înclină ușor capul și, cu un zâmbet cam forțat, mă întreabă:

- Mai serviți?

Privesc în jur, crezând că se adresează unui coleg de breaslă. Nu văd niciun alt chelner în preajmă. Mă gândesc că poate are nevoie de ajutor, nu poate face față aglomerației și i s-a părut că tot stau degeaba.

- Pe cine? Întreb binevoitoare.

Nu este atent la intenția mea nobilă, pune nota pe masă, strânge tacâmul și pleacă. Achit consumația, mă ridic nedumerită și mă îndrept spre ieșire.

La puțin timp după această întâmplare, sunt invitată la o nuntă. Obligație! Asta e! La masa unde am fost așezată nu cunosc pe nimeni, nu am cu cine vorbi și nici nu mi-e foame. Plictiseală, plictiseală! Deodată, cineva îmi pune o mână caldă pe umărul meu stâng și aud un glas înalt în urechea dreaptă:

- Vai, dar n-ați servit nimic! Se poate?! Vă rog să serviți!

- Cum să nu! Tresar înviorată, știind că la o nuntă este nevoie de multe ajutoare. Mă reped la bucătărie, îmi pun un șorț și o bonetă, smulg farfuriile din mâna unui chelner și pornesc avântat să servesc nuntașii.

Nu-mi aduc bine aminte dacă așa am procedat, oricum așa ar fi trebuit să fac, doar sunt o persoană serviabilă!

Dragi cititori! **<u>„A servi” înseamnă „a îndeplini anumite funcții, însărcinări, datorii față de cineva, a sluji; a pune, a aduce la masă mâncare, băutură etc.”</u>** Așadar, dacă sunteți gazde, nu le cereți musafirilor să servească, adică nu le spuneți „Serviți!”, ci „Serviți-vă!” ori alte îndemnuri, depinde de gradul de familiaritate.

Liliana Popa

Secol de singurătate

mantia fumegîndă a vîntului
aripă prinsă pe umărul serii
adună frunzele ce albesc
cu timpul,
cu secolul de singurătate,
cu moartea,
cu viața.
peregrinul anonim
are mereu rezervat ultimul vals
și umbra străvezie a ceții.
trei frunze mi s-au prins în păr
două mi s-au așezat în palme
și sub petecul meu de cer
vom depăna fiecare poveste
pe care o voi scrie cu degetul
pe geamul ferestrei,
pentru alt veac.

Tremur de seară

aseară drumul fără întoarcere
stătea rezemat de un copac
cu auzul încordat.
știa cînd voi veni.

eu am trecut
cu tremur de seară
și nu m-am oprit

copacul acela,
jefuit de anotimpuri
între vis și somn
păstrează zîmbetul unui copil
făclie
în palmele sufletului
îmi curge timpul povestit.

Dezambiguizare

între două nopți
punctele cardinale
palpită de multă vreme.
și-au schimbat locul
și perspectiva
așa a apărut alb roză
floarea de măr
pe gura ta.
între două turnuri
tăcerile pîlpîie
și eu nu mai găsesc
punctul de fugă.
între două nopți
coboară dimineața, pe rouă
cu lumina ascunsă în plete
și sună un clopoțel de argint.
În nopțile de Ajun,
coboară îngerii pe scară,
iar Dumnezeu tot blînd, tot bun,
deschide porți, a câta oară....

Tablou sinoptic

Seara mă plimb desculţă prin parcuri
tălpile mele fierbinţi
decupează întunericul.
Pe aleile alungite cu iarbă perlată
sub arcul de triumf şi lumină
al copacilor
urmele mele, mereu paralele
se vor întâlni în punctul de fugă.
aseară drumul fără întoarcere
stătea rezemat de un copac
cu auzul încordat.
Ştia cînd voi veni.
Copacul acela,
acoperit cu anotimpuri
păstrează zîmbetul unui copil
făclie
în palmele sufletului.
în livada stelară.
Îmi curge timpul povestit
în cuvinte pictate
într-un tablou sinoptic.

Caneluri

Copacul ăsta se uită la mine de câteva ore.
Îmi tâmplăreşte gândul de acum,
Se uită la mine, la tine, la toate.
Degeaba mai sorb înfiorări din gândul cu tine
În seara asta nu freamăt,
Nu mai am foame, nu mai am sete
Mi-e teamă să adorm, să nu alunec.....
Îmi dezleg ochii din eşarfa ultimei înserări
Canelurile copacilor păstrează umbra
Sărutările, şoaptele, emoţiile
Iar scoarţa - lumina, candoarea şi ura,
Tot cad frunze din teiul înalt
Sus, pe o crengă, ferită de aştri,
O frunză a prins forma unei inimi,
A inimii mele sau a altcuiva.
Se apleacă uşor, tot mai mult spre pămînt.

Pe corabia beției lui Rimbaud

abandonat în iarnă
punctul de fugă nu mai apare
gerul mă ademenește
vântul îmi desenează obrajii
se face seară
apusul îmi ascunde pașii
cărarea apare și dispare
prin lumea asta mare,
mare și albă.
o singură pasăre
mai cântă în liniștea albă.
crengile sufletului
încremenite
privesc în jos
se sparg
într- un album cu pești roșii
ai lui Matisse
marea e vie și visează,
eu nu vorbesc
ea nu vorbește.
peregrinul din mine
e la carg
cu timpul nescris în calendar
pe corabia beției lui Rimbaud.

Visul unei nopți de gheață

coroane regale anglicane
și-au scuturat diamantele
peste coroanele copacilor din Cișmigiu
oameni de gheață pășesc
pe sub șiraguri de arcade
ce taie cerul în felii
pe caroiaj alunecos, incomplet
tăiat de aripa vîntului de seară
omul de zăpadă
șlefuia cristalele de gheață
pentru lujerul
transparențelor
omul de gheață
aprinde ruguri sub corole
și suflă peste florile de gheață
adormite
ce vor plânge în zori
bem amîndoi ceaiul
florilor de gheață
sticlarul muta mereu
omul de gheață
la dreapta mea,
la stînga,
în față.
în spate poți face un singur pas
albul mută și câștigă.

vălul de mireasă

nu mai răsfoi amintiri
vălul de mireasă
cântă și acum prin pădure
când ceață, cînd ecou
departe de mîna ce l-a furat.
se întristase și îngerul.
degeaba umbli cu hangerul
ascuns sub cămașă
eu port în buzunare toate basmele copilăriei
logodite cu visele de acum.
sufletul meu are alte culori
iar ție nu ți-a plăcut
nici măcar Botticelli.
De-aș fi copac
în calea ta
degetele-mi devenite crengi
ar înflori iarna, la apus

un secol de cînd nu am mai stat de vorbă

din cartea mea deschisă
ai furat lumina unui gînd
și cartea s-a închis
e un secol de cînd nu am mai stat de vorbă
ce repede trece timpul

Gri-uri

Cerul nu mai are cerneală,
Vântul mi-a răsucit mâinile la spate
Cuvintele suferă în bătaia ploii
Şi tăceri coboară în parcuri.
Copacii au şaluri gri
Trec printre oameni gri
Ridică-mi gri-ul de pe gene
Noaptea albă şi-a împachetat cuvintele
În clar obscur...
Ce taină adâncă se naşte
Când din vârful genelor tale picură culori
Pe mirarea din ochii mei...
Şi uit să respir.
Pe drumul cu urmele tale
liniştea caligrafiază cuvinte de zăpadă.

Poveste dintr-o perfuzie

Bule de aer
Se întîlnesc
Se regăsesc
Pentru o secundă, două
Unele dispar
Altele se duc în întîmpinarea primei venite
Şi o conduc
Nu o lasă singură pe drum.
Poveste dintr-o perfuzie

poesis

Adrian Alui Gheorghe

Blues

Un adevăr nu este o furculiță
dar o furculiță este un adevăr;
mărul poate fi o colivie
dar colivia nu poate fi un măr;
viața poate fi o călătorie
dar o călătorie e puțin probabil să fie o viață

de asta e bine să fiți circumspecți
cînd vă plătiți dreptul la îndoială:
e posibil să fie la mijloc o capcană.

Și dacă tot există o realitate paralelă
pe care au văzut-o inspirații
de la Platon încoace
mă întreb
de ce nu ne fixăm domiciliul stabil
și acolo.

Blues

Mi-ai cerut,
Doamne,
să îmi iert dușmanii

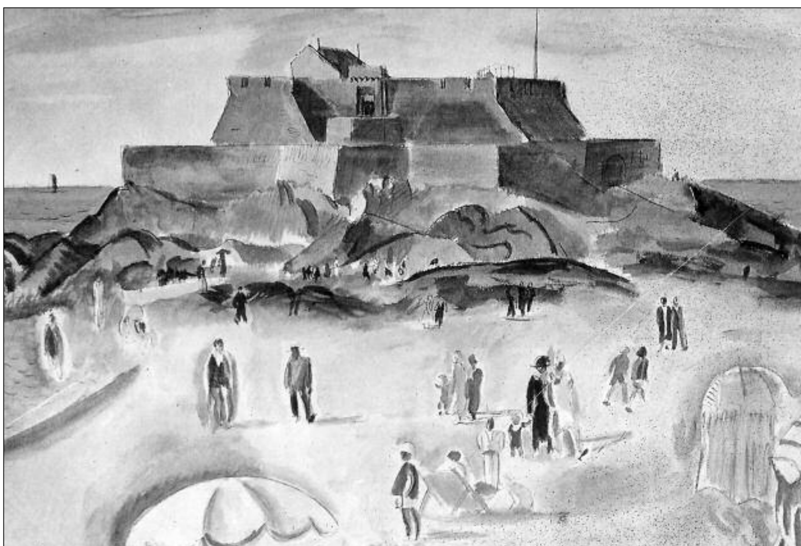
dar nu mi-ai cerut
să îmi iert
și prietenii.

Blues

Mi-au murit mulţi prieteni.
Deşi au murit, unii continuă să trăiască.
Paradoxală e viaţa, paradoxală e moartea.
Unii mă mai sună uneori, deşi sunt morţi.
Alţii nu mă sună, deşi par vii.
Viaţa morţilor e plină de stupizenii,
moartea viilor e un decont pentru cei care trăiesc
în deşert. Unul dintre morţi mi-a telefonat
ca să îmi explice că s-a obişnuit cu moartea în viaţă
încît mă urăşte pentru că am rămas viu.
Închid telefonul, trag perdeaua.

Blues

Nu mă mai miră nimic
din ce se întîmplă în viața
de zi cu zi
politicile strîmbe

și fără de rostul artei
în spațiul public

după ce azi am văzut
cîteva privighetori
ciugulind
resturi
din tomberon.

Pielea de sagri

Pămîntul rula cu o viteză bine precizată pe oră
printr-un univers cavernos
iar un om a sărit din mers
luîndu-i prin surprindere pe toți ceilalți
pasageri mai mult sau mai puțin atenți la ceea ce se întîmplă
în jur. Prima a reacţionat femeia care vindea chibrituri
arse, care aminteau de marile incendii
care au înfiorat omenirea, cîndva, la Roma sau la Tenochtitlan:
- Ar fi bine să ne mai numărăm o dată, cred că unul dintre noi a
sărit din mers, i-am văzut părul fluturînd ca o stea
căzătoare...!
Apoi pescarul care își arunca năvodul pe ascuns
într-o lacrimă, să prindă el peștișorii care înoată în inima omului,
a confirmat:
- Am văzut balta cerului clipocind...!

Dar Pămîntul rula mai departe cu o viteză bine precizată pe oră
toți priveau prin norii cosmici cu un ușor plictis,
urmărindu-l cu gîndul pe fericitul înotător printre stele
noaptea se făcea moarte – un fenomen obișnuit
ca înflorirea degetelor la atingerea
pielii de sagri – (*e o licenţă literară, fireşte*),
apoi s-au scufundat cu toţii în peşterile
căptuşite cu pielea proprie, cea tristă
ca un steag împăturit.

Universul a rămas la ușă
schelălăind.

Martor

A fost ca zgomotul unei monede aruncate pe nisip:
Plefht!

A fost ca deschiderea unei stridii cu dinţii:
Zvîiith!

A fost ca o săgetare a unui animal care nu există:
Şfiiişşşt!

A fost ca străpungerea mînioasă a aerului cu degetul:
Viuurfff!

A fost ca retragerea întunericului dintr-un buzunar secret:
Phui!

A fost ca o scăpare întîmplătoare din gheare a prăzii
De către vulturul plictisit:
Viuuuuurd!

A fost ca lipirea pe cer a unui timbru cînd simulezi că trimiţi
O scrisoare nemuririi:
Plumm!

A fost ca desprinderea unui fir de păr de pe
Creştetul unei tigrese:
Puct!

A fost ca sorbitura unei picături de supă cosmică
Din pumnii adunaţi căuş ai unei femei inconsistente:
Piitpiit!

E drept că unii au murit între timp dar nu am avut timp
Să vedem pentru că Morţii îi creşteau dinţii
Şi în jur se auzea:
Vhlii!

E posibil, totuşi, ca unele lucruri să-mi scape.

(Dintr-un volum, în pregătire)

poesis

Leo Butnaru

Jurnal de Serbia (VII)

În ce privește Serbia, veacuri la rând, în ea părea de-a dreptul o anomalie, dacă vreun bărbat ajungea la adânci bătrânețe. Chiar o... rușine. Moartea pentru patrie, pentru libertate a secerat mereu floarea națiunii.

jurnal

24.IX.

Brusc, s-a făcut toamnă adâncă în această primă lună a ei. Plouă... Însă eu nu am venit la Belgrad, pentru ca să trândăvesc în hotel sau să mă ascund prin localuri ademenitoare la o cafea, la ceva mai mult, poate. Astfel că, în pragul „Apartamente Skadarlija” desfac umbrela și o iau la pas prin metropolă. (Un detaliu. Sau mai multe. Spre intrarea în hotel duce o boltire, ca un gang, drept în față fiind peretele unui restaurant chinezesc, perete pe care sunt aglomerate în devălmășie litere slavone, latine și ieroglife – dintre acestea, parcă, țintindu-te priviri ca dintre recife. Ele amintindu-mi și despre memorabila călătorie în China, din octobrie 2003.)

O iau spre dreapta, sus, pe Principele Mihail, cea mai mare stradă pietonală din capitala sârbă, din Orașul Vechi, valoroasă prin patrimoniul arhitectural, majoritatea clădirilor fiind construite în anii șaptezeci ai secolului XIX. Artera stă în capul registrului entităților spațiale istoric-culturale de importantă excepțională.

Pe această cale ajung la Grădina Publică, la fortăreața Kalemegdan (*kale* – cetate, *megdan* – câmp [amintind de *maidan*, nu?]). Chiar și în burnița mohorâtă, prima din această toamnă, spațiile par mirifice. În parcul foarte spațios – statui, busturi... La oră matinală și ploioasă, de lacustră bacoviană, statuile, busturile – cu mult mai multe decât numărul celor care s-au încumetat să iasă la plimbare. Chipurile în bronz, granit, marmoră ale scriitorilor, cărturarilor, altor personalități nu sunt aliniate, ca în Chișinău, pe o singură alee, ci plasate, la distanțe cumpănite, pe diverse artere ale grădinii. (E drept, deja și la Chișinău au apărut două branșamente laterale la aleea principală, zisă a clasicilor...)

Ies pe cheiul înalt al Dunării, luând-o spre fortăreață (Београдска тврђава). De departe, se vede celebra statuie „Învingătorul” (sau: Vestitorul Libertății) a renumitului sculptor Ivan Meštrovici. Prin aceste locuri au fost descoperite vestigiile orașului roman Singidunum. Sunt la vedere ruinele castrului (560 pe 350 de metri), în amestec cu construcțiile ulterioare ce au întregit cetatea, au tot amplificat-o, fortificat-o. Importanța Singidunumului ca centru militar a crescut în secolul III când, sub presiunea goților și altor triburi, romanii au părăsit Dacia și hotarul imperiului fusese „retras” la Dunăre, în fortăreață dislocându-se Legiunea a IV-a a lui Flavius. Pe aici trecea renumita *Via militaris*, de-a lungul căreia au fost ridicat multe fortificații și începutul căreia l-am văzut la Roma, urcând prin Toscana, etc., până în Spania. După împărțirea Imperiului Roman (395), Singidunum rămâne în partea bizantină a romanității.

Cine nu a tot năvălit pe aici, cu gânduri negre, cu mâinile în sânge scăpărând amnarul cu care să incendieze cetatea-oraș?... Hunii, sarmații, ostrogoții, gepizii, herulii, avarii, slavonii, ungurii, cruciații... În jurul anului 630, prin împrejurimile Singidunumului se stabilesc sârbii. Turcii, cu o armată de 100 de mii de cătane, condusă de sultanul Murad al II-lea, atacă cetate în 1440, însă fără succes. Osmanlâii au eșuat și în 1456, fortăreața rezistând. Însă în 1521 sultanul Suleiman cucerește totuși Belgradul. Austriecii îi bat pe turci, însă aceștia, rezistenți la bătaie, revin peste doi ani. Un obuz nimerește în turnul-arsenal, butoaiele cu pulbere aruncă în aer turnul, ucid peste o mie de oameni... În 1717, în cetate reintră, victorioși, austriecii... Apoi iar turcii, iar austriecii, iar turcii... (Păi, cum să nu te gândești la un posibil scenariu de film? Poate că filmul deja există, cum există și romanele care s-ar fi scris despre patimile și tragediile acestui oraș-cetate...)

În 1815, cu ajutorul rușilor, Serbia obține autonomie în cadrul Imperiului Otoman...

Cetatea are multe intrări. Poarta Vidin, edificată de garnizoana austriacă în secolul XVIII. Poarta mohorâtă (1740-176) deschide trecerea spre bastionul de apărare. Poarta lui Karl al VI-lea (1736), stil baroc, drept omagiu adus împăratului Carol al VI-lea al Sfântului Imperiu Roman. Poarta portului, cea mai veche, din secolul XV. Poarta Sava (de la numele râului care, jos, la poalele cetății – 125 de metri pe verticală –, joncționează spectaculos cu Dunărea). Poarta de sud a despotului Stefan Lazarevici, boltită în 1404-1427...

De la istoricul otoman Evliya Çelebi mărturisire: „De jur-împrejurul fortăreței se înalță cinci turnuri, care ating cu crenelurile lor norii. Fiecare dintre aceste turnuri este la fel de frumos și înalt ca și turnul Galata din Istanbul”. Le vedem și azi.

Esențializat vorbind, sub aspect arhitectural-militar, kalemegdan înseamnă ziduri romane, turnuri sârbești, fortificații austriece și porți turcești... În decursul a 2 300 de ani, cetatea a cunoscut 115 lupte, cam de 44 de ori fiind distrusă și, deci, tot de atâtea ori refăcută. Cum s-ar spune, foarte importantă, nu era de lăsat.

În ce privește Serbia, veacuri la rând, în ea părea de-a dreptul o anomalie, dacă vreun bărbat ajungea la adânci bătrânețe. Chiar o... rușine. Moartea pentru patrie, pentru libertate a secerat mereu floarea națiunii. Distrugerile de război?... Un vers al poetului Ivan Lalici spune: „Sisif a fost sârb”... Sau Vasko (Vasile) Popa: „Cum aș face eu/ În acest câmp neloial/ Un cort din palmele mele?”... (Undeva, departe, ca ecou, Lautréamont: „Deschide palma la orice răscruce a nopții și țipătului”.) Poezia multor autori sârbi ține de un mesianism dramatic, nicidecum resemnat, capitulant.

O paralelă: dacă domnitorul Ștefan cel Mare a fost supranumit Atletul Creștinătății, cetății Belgradului i se spunea Stâlpul Creștinătății. Și într-un caz (uman) și în celălalt (piatră-om) motivele fiind aceleași: rezistența în fața păgânilor.

E de gândit la acele confruntări, perindări, vânturări, risipe de vieți omenești, în amestec, din atâtea seminții... Poate dacă floarea acelor neamuri nu ar fi fost nimicită, astăzi civilizația europeană, dar, în general, cea mondială, ar fi arătat altfel, mult mai spre bine și împlinire... Altfel arăta cetatea minții, inteligenței lumii... Sigur, e de gândit la asta... Pentru că chiar colina pe care se află cetatea a fost numită de turci Fecir Bair, pre limba noastră: Culme pentru meditație.

Pe imensul teritoriu al cetății, în parc și împrejurimi, se află Muzeul naturii, Muzeul militar, Institutul ocrotirii monumentelor orașului Belgrad, Observatorul astronomic național, bisericile Ružica și Sf. Petru, columna „Învingătorul”, Mormântul eroilor, Menajeria...

Iată și cavoul (turc: tiurbe) lui Silahdar Damat Ali Pașa și al altor câtorva comandanți de oști otomane. La Ali Pașa, mare vizir, face să ne oprim ceva mai pe îndelete, el fiind dur și învingător în Tratatul de la Fălciu, cunoscut și ca Tratatul de la Prut, semnat în iulie 1711 între Rusia și Imperiul Otoman. Toate astea fiind legate și de cea din urmă izbucnire antiotomană a Moldovei, după ce domnitorul Dimitrie Cantemir luptă alături de țarul Petru al Rusiei în bătălia de la Stănilești/ Vaslui (18-22 iulie 1711). Din Iași plecară la război 38.000 de ruși și 6.000 de moldoveni, însă raportul de forțe era în favoarea turcilor sau, cum zice cronicarul Ion Neculce: „de toată oastea ca 50.000. Și ave și 52 de pușci [tunuri, n.n.]. Și cât și era oaste, mai mult era bolnavă, flămândă și obosită. Iar turcii era cu veziriul 400 000, fără poiedia tătarâlor, și ave 400 de pușci. Oaste hrănită și grijită bine”. În realitate, otomanii dispuneau de 120 000 de ostași, împreună cu trupele tătărăști venite de sprijin.

Prin Pacea de la Vadul Hușilor, turcii îi permit armatei ruse să se retragă din Moldova (se presupune că marele vizir fusese „îmblânzit”, cumpărat cu câteva sute de pungi de aur), Dimitrie Cantemir fiind lăsat să plece în Rusia sau unde ar fi dorit. Pornirile avide ale Rusiei spre sud-estul Europei sunt curmate, turcii impunându-i să cedeze cetatea Azov și Crimeea, alte teritorii nord-pontice.

Pe la noi este instaurat regimul fanariot... Iar azi, pe mormântul lui Silahdar Damat Ali Pașa sunt aplicate stemele de stat ale Turciei și Serbiei, ca semn că somnul de veci al otomanului e ocrotit prin lege și înțelegere diplomatică... Ar mai fi de adăugat că *damat* în turcește înseamnă *ginire*, Ali fiind însurat cu fiica sultanului Ahmet al III-lea. În fine, după alte isprăvi notorii, dar provizorii, marele vizir, în confruntare cu oștile conduse de Eugeniu de Savoia, este rănit în luptele de la Petrovaradin (azi, un raion al orașului Novi Sad), de unde i s-a tras moartea.

Eu unul însă, la Uniunea Scriitorilor din Serbia, am făcut... pace cu un coleg turc, poetul Mesut Senol, cărțile noastre traduse în sârbă fiind prezentate în cadrul acelorași manifestări din zilele Întrunirii Internaționale a Scriitorilor...

Muzeul militar e sub cerul liber – fel de fel de tehnică de război, de demult, de la grosolanele tunuri cu greutatea de tone, cu ghiulele cât două mingi de fotbal, până la „elegantele” (chiar... grațioasele, ai putea spune, ca o înălțare de... lebede) instalații de rachete moderne. În cazematele cetății e și un „Muzeu al torturii”... Care alt loc mai nimerit pentru a ilustra, prin veacuri, nemernicia și cruzimea umană?... (Turcii aveau și un astfel de mod de a chinui condamnatul: îl lega de un cadavru în putrefacție...)

Astea și altele. Dacă iei un audio-ghid, el te îndeamnă să vizitezi 39 de locuri importante din fostul oraș-cetate, din exterior „asaltat” de mișcarea, forfota, accelerațiile automobilistice a trei mari artere urbane – bulevardul Voievod Bojoviæ, străzile Tadeusz Koœciuszko și Paris, plus calea ferată care trece în lungul cheiului.

De pe esplanadă, Dunărea și partea de sud a Belgradului se văd panoramic, dinamic (mai ales în locul de întâlnire a celor două fluvii). Ceva mai departe, unul din marile poduri din Europa, Most na Adi, din categoria celor suspendate (cu un singur pilon), peste râul Sava. Are o lungime de un kilometru fără... 36 de metri, înălțimea de 200 de metri, lățimea – de 45. Trece peste insula Ada Ciganlija și leagă orașul de cartierul Novi Belgrad. A fost inaugurat la 1 ianuarie 2002. Pe laturile podului, cablurile de susținere – ca două ar(i)pe uriașe, proiectate pe cer.

Mai întâi, râul Sava se întâlnește cu unul din brațele Dunării, cel drept, apoi, ceva mai departe, ocolind o insulă formată de braț și albia propriu-zis, se învălmășește cu Dunărea. Dincolo de insulă se văd cartierele vechi ale Zemunului care, pe timpuri, constituia un oraș aparte, austro-ungar, azi – parte componentă a Belgradului, însă care, ca arhitectură și anumite tabieturi, e ca și autonom. În perioada romană, localitatea se numea „Taurunum”, însă, în urma migrației popoarelor, ea dispăru. Există mărturii scrise despre reapariția și existența Zemunului din secolul XII. În campania croato-ungară contra Bizanțului orașul este cucerit, iar la retragerea sa Ștefan II al Ungariei distruge Belgradul, iar din pietrele lui este înălțat zidul de apărare al Zemunului.

(continuare în pag. 24)

Florentin Sorescu

Ana care aduce fericirea

O cheamă Ana M. și, dacă ar fi să-i traduc numele din maghiară fără a avea nici cea mai vagă cunoștință din această limbă, i-aș spune așa: Ana care aduce fericirea.

De altfel, nu știu dacă numele este traductibil, dacă el semnifică ceva în limba respectivă sau și-a pierdut sensul inițial, dar în spatele fiecărui nume stă un om și el este cel care dă, în ultimă instanță, o semnificație numelui.

Așa cum, bunăoară, un nume de stradă de cele mai multe ori ascunde o poveste și, așa cum prea bine știm, poveștile cele mai frumoase nu sunt pur și simplu povești, ci fapte de viață.

Când Antal Burján pe care, deloc întâmplător, l-am numit "ungurul meu" mi-a spus că vrea să-mi arate Sighișoara, dar nu Sighișoara pe care o pot vedea și singur, ci Sighișoara lui, nici prin cap nu mi-a trecut că voi ajunge să cunosc una dintre aceste minunate povești.

- Aceasta este casa în care am copilărit! îmi spune el după ce parchează mașina pe o străduță înfundată undeva, la umbră.

Aveam să aflu după aceea că strada pe care este situată casa se numește "Strada florilor" și că numele vine de la o casă în care locuiau niște sași care, pur și simplu, vindeau în acea casă flori.

- Între noi și familia de sași mai este o casă care a fost, înainte vreme, locuită de secui, continuă el. Aici lumea era trilingvă. Familiile discutau între ele când în germană, când în ungurește, când în română. Sau toate la un loc. Dacă tata mergea în vizită la o familie de sași, vorbeau în germană, dacă sașii veneau la noi, vorbeam în maghiară. Sau se putea ca tații noștri să vorbească în germană, iar noi, copiii, în maghiară.

Aveam repede să-mi dau seama că Sighișoara care îmi era prezentată nu era a lucrurilor care se văd, ci a celor care nu se (mai) văd. Antal îmi scotea, rând pe rând, din pălăria de magician oamenii care au fost aici odată. Așa cum fuseseră acele flori care au dat numele străzii, chiar dacă acum pe "Strada florilor" nu mai sunt flori, ci s-au dus împreună cu familia de sași către cine știe ce alt tărâm.

Dar nu aici se termină povestea pe care vreau să vă spun și pe parcursul căreia am aflat o grămadă de lucruri despre oamenii care au trăit aici odinioară și pe care nu numai moartea i-a secerat, ci și nepăsarea, lipsa de înțelegere a celor care trebuia să-i ocrotească.

În lumea trilingvă m-am trezit și eu întrucât împreună cu noi, aproape tot timpul, au mai fost soția și fetița lui Antal și o prietenă a acestuia pe nume... am uitat între timp.

Și, cum soția lui Antal este filipineză, de cele mai multe ori Antal discuta cu ea în engleză, prietena lui Antal discuta cu fetița de Antal în maghiară și eu în română cu toți, mai puțin cu fetița și soția filipineză.

Un lucru de mirare pentru mulți care se încăpățânează să creadă că pe lumea asta există o singură limbă este că numitul Antal a încercat să-și învețe fetița și câteva cuvinte în română, deși ei sunt stabiliți în Ungaria, unde ea s-a și născut.

Și cică fetița nema română, nu voia să pronunțe nici măcar un cuvințel până când, aflați într-o vizită acasă, în Ardeal, s-au trezit spunându-le grănicerilor sau unui echipaj de poliție care i-a oprit, în cea mai pură limbă românească: "Vai de capul meu!".

În fine! Ideea este că, după ce am luat împreună masa, timp suficient cât să dau cu mucii în fasole în stil caracteristic (chiar am mâncat o ciorbă de fasole în pită) povestindu-le de cumplitele caze prin care am trecut când am călărit pentru prima oară în viața mea și, sper, ultima, un cal pe nume Jusi care mi-a stârnit cele mai aprige spaime/frisoane/emoții întrucât în manej a fost introdusă și o căluță (am vrut să scriu "căluță", dar deșteptofonul a intervenit prompt) pe nume Medeea, după care numitul Jusi se învârtea ca girofarul, cu tot cu mine răscrăcărat în spinarea sa, moment în care companionii mei au făcut fețe fețe, aflu că urmează să mergem în vizită la părinții prietenei de Antal care care care cum dracu' zicea că o cheamă? O, shit! Medeea. Că prost mai ești!

Știți, mi se întâmplă adesea ca lucruri pe care mi le spune cineva să se piardă în mine ca într-o fântână, cum ar fi o monedă pe care o arunci și hăt, cine știe când ajunge la fund, auzi reverberația mult mai târziu. Atunci când am încercat să mă sinucid la respectabila vârstă de 8 sau 9 ani înghițind niște medicamente pe care tata le adusese din Italia și mi-a spus că sunt strict interzise și după care mi-a fost foarte, foarte rău, cât să mă "trezesc" în comă la spital, mi-au trebuit vreo 11 ani ca să mă trezesc, de data asta în mașină, întrebând ca prostul în timp ce mergeam cu tot familionul ca să aflu dacă am intrat la facultate au ba, "Mamă, nu cumva medicamentele alea erau anticoncepționale?".

- A, nicidecum, cum să fie așa? mi-a răspuns ea cu un aer nevinovat. Erau niște amărâte de aspirine!

- Sper că unele tamponate! i-am răspuns eu, bineînțeles, numai în gând.

Dar, revenind la oile noastre, adică la cai, Medeea a luat-o cu mașina ei înainte și noi fuguța-fuguța după ea. Cu siguranță povestea lui Jusi a amuzat-o grozav și cel mai probabil a tras concluzia nu ungurește, nici românește, ci femeiește, că toți bărbații/masculii, indiferent din ce regn provin, sunt niște dobitoci.

Părinții ei locuiesc într-o localitate celebră în secuime pentru că aici ar fi murit în luptă cel mai mare poet al lor, Petőfi Sándor. Un fel de Eminescu al lor.

15 Martie 1848 a însemnat pentru unguri ceea ce a fost 1877 pentru noi: Lupta de eliberare de sub jugul habsburgic. Din păcate s-a iscat o neînțelegere totală între români și unguri, în cea mai mare parte din pricina faptului că unii se voiau mai egali decât alții, astfel încât, într-un final, au pierdut cu toții. Petőfi a dispărut pe câmpul de luptă și nici azi nu se știe unde sunt oasele lui.

Dar nu povestea acestui poet mă interesa pe mine, ci a Anei și a soțului său.

Ceea ce îmi povestise Antal pe parcurs era o poveste desprinsă, parcă, din altă lume.

Ea, româncă, el, secui.

Însă aici nu povestea inter-etnică primează, ci una mult, mult mai profundă.

Ungurul meu începuse să-mi deruleze de cu dimineață un film în care îl vedem pe Attila, impiegat de mișcare, cum se duce la serviciu și constată că macazul nu poate fi schimbat pe modulul automat. În acel moment decide să-l schimbe manual întrucât exista riscul major ca două trenuri să intre în coliziune. Reușește să facă acest lucru plătind un preț greu întrucât, în final, este călcat de tren. Își pierde, în accident, o mână, degetele de la cealaltă și picioarele. Logodnica îl părăsește într-un final și în viața lui apare Ana, mama Medeei, care îl ia de bărbat.

Aceasta este povestea lui Antal.

Câtă compasiune, gândeam în mintea mea. Ce putere de sacrificiu...

Asta până când, odată ajunși la Albești, ne întâmpină Ana, cea care aduce fericirea.

Aflând că nu știu o boabă ungurește, dar că am aflat, totuși, cum se spune da și nu în această limbă, îmi spune că și pentru ea a fost greu, dar nu imposibil. Și că maghiara este o limbă foarte frumoasă. Și că poeții lor sunt foarte buni. Plusez și adaug, alături de igen (da) și köszönöm care va să însemne "mulțumesc".

Ana e frumoasă și emană lumină. Simți cum razele ei trec prin tine.

- Nici nu aveți nevoie de altceva! îmi spune ea. Să spui da, nu, mulțumesc, cu plăcere este tot de ce ai nevoie în orice limbă. Nu-ți trebuie nimic mai mult.

Ana stăluceşte. Simți asta oricum ai fi, oricine ai fi. Este caldă ca o pâine de casă.

- Și să iubești! Asta îți trebuie, să iubești! Pur și simplu. Fără nimic altceva. Cum l-am iubit eu pe soțul meu

Ana este lumină. Ana este lumină. Ana este lumină.

Și atunci am început să înțeleg. Nu compasiunea a adus-o alături de el, ci iubirea. Iubirea aceea curată, adevărată. Care, cum spune poetul, mișcă sori și stele.

Povestea ei este simplă. A aflat de accident în timp ce era studentă la filologie, la Târgu Mureș. Și s-a întors. A renunțat la școală și s-a întors. Ca să dăruiască și să fie dăruită.

Ea nu a văzut niciodată infirmul pentru că el nu a fost niciodată un infirm în ochii ei. Ea i-a văzut inima.

- Părinții mei s-au opus la început, îmi povestește ea când o întreb, timid, cum s-au cunoscut. Le era teamă că va fi o povară prea mare și că îmi va fi foarte greu. "Gândește-te numai la depresiile pe care le va avea", îmi spuneau.

Ana este înger. Ana este înger. Ana este înger.

Și dintr-o dată mă trezesc din nou cu un răspuns venit peste ani. Iarăși piatra aia aruncată în fântână, ale cărei reverberații abia acum a ajuns din străfunduri.

"Cum arată un înger?", te întrebi la un moment dat Încerci să ți-l imaginezi, dar nimic nu este convingător.

Îngerul este cel de lângă tine. Îngerul este cel care îți este aproape. El are formă, glas și culoare. El este toți cei pe care îi întâlnești și lasă dâre de lumină în tine. Este nu trimisul lui Dumnezeu, ci dumnezeirea. Este făcut din carne. Este făcut din sânge. Este făcut din oase. Este văzduh. Noi suntem vehiculele cu care vine în lume. Noi suntem partea care se vede. Noi suntem caroseriile.

Orice înger, ca să poată iubi, devine om. Este singura lui cale de acces. Altfel nu se poate.

Iar calea de acces în noi sunt rănile. Pe-acolo intră el. Pe-acolo își face loc. Suferința îl purifică. Cei care suferă au îngerul lor. Intră pe- acolo pe unde suferă.

Soțul Anei este frumos. Și el luminează.

Pentru moment, mi s-a părut pasăre. Pur și simplu. I-au fost luate mâinile pentru a i se da aripi. Pa-să-re.

Nu știu dacă povestea lui Antal este cea adevărată. Uneori avem tendința să îmbogățim, involuntar. Să punem de la noi ce credem că lipsește.

La Ana lucrurile sună simplu. A aflat de accident, și-a abandonat studiile și s-a întors ca să se mărite cu el. Nu chiar de la început, pentru că părinții ei nu erau de acord. Dar îl iubea și nu voia să urmeze o altă cale, chiar dacă acesta părea drumul cel mai greu.

- Am început să-i trimit scrisori, Anti! Prin tatăl tău, ca să nu se prindă ai mei. Le trimiteam acasă la voi. Pe Strada Florilor. Ați trecut și pe-acolo?

Pe Strada Florilor. Pe Strada Florilor. Pe Strada Florilor.

Scrisorile Anei pe Strada Florilor. Florile Anei pe Strada Florilor. Inima Anei pe Strada Florilor.

Inima Anei într-o pasăre.

Pentru Attila viața a căpătat un alt sens. A căutat să pună o stavilă lucrurilor care se pierd. Încercând să reînvie o lume acum dispărută, pentru a (re)găsi drumul spre viitor. A înființat un muzeu al comunei Albești, a scris o carte despre istoria acestor locuri unde s-au dat odată mari bătălii. Și inima lui a rămas tot pe Strada Florilor. Chiar viața lui a devenit un poem, poate ultimul scris de Petőfi Sándor. Și de Ana, îngerul lui iubitor.

Înainte de a pleca, i-am cerut permisiunea să mă lase să o fotografiez. În curtea casei mărginită de două drumuri. În localitatea aceea în care a dispărut un poet. Și care se întoarce mereu, sub alte și alte forme. Poeții nu mor. Pleacă doar pentru un timp. Când se întorc, cine îi mai recunoaște?

Ca un făcut, la sfârșitul călătoriei s-a mai întâmplat ceva. Antal m-a dus la pensiunea în care ne-am cazat peste noapte, ca să-mi recuperez mașina. El urma să plece spre Târgu Mureș, la niște rude; eu, la Sibiu.

Am rugat-o pe soția lui să ne facă o poză.

După ce s-au urcat în mașină, au început să-mi facă cu mâna.

- By, by! am strigat eu în engleză, din considerente filipineze.

Moment în care Antal deschide agitat portiera și-mi spune:

- Ați auzit ce v-a spus fetița mea?

- By-by! zic eu către ea, făcând cu mâna de zor. Presupun că asta, nu?

- A zis "La revedere!". În românește.

Acu', eu ce să mai spun?

"Vai de capul meu!".

O cheamă Ana M. și, dacă ar fi să-i traduc numele din maghiară fără a avea nici cea mai vagă cunoștință din această limbă, i-aș spune așa: Ana care aduce fericirea.

De altfel, nu știu dacă numele este traductibil, dacă el semnifică ceva în limba respectivă sau și-a pierdut sensul inițial, dar în spatele fiecărui nume stă un om și el este cel care dă, în ultimă instanță, o semnificație numelui.

proză

Mircea Bârsilă

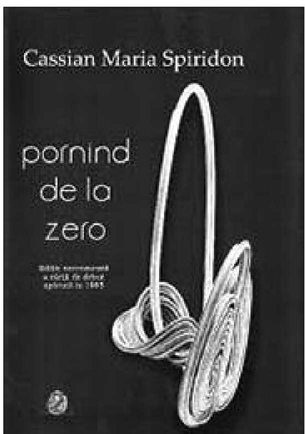

Poezia lui Cassian Maria Spiridon

După debutul editorial, în 1985, cu volumul intitulat polemic **Pornind de la zero** (Editura Junimea, Iaşi), Cassian Maria Spiridon a păstrat o tăcere de aproape zece ani, până în 1994, când a revenit în arena literară cu **Zodia nopţii** (Editura Cartea Românească, 1994). Ulterioara perioadă a fost cât se poate de bogată, Cassian Maria Spiridon publicând, într-un deceniu, opt cărţi de versuri, la care se adaugă antologiile (în mai multe limbi), cărţile de eseuri şi de critică literară şi, în 2004, *studiul* ***Petre Ţuţea între filosofie şi teologie*** (Editura Cogito, Oradea).

Scriitura lui Cassian Maria Spiridon este marcată, la nivelul mesajului, de o tensiune a resemnării în faţa veşnicei surpări a lucrurilor („în veşnica surpare/a lucrurilor/se sparg întruchipările/cum logica descrie şi-nţelege/abia după" - *Deposedarea de chip* , în volumul **Zodia nopţii)**, iar din punct de vedere formal, de o frazare elaborată, fragmentată, cu versuri tăiate în două sau trei secvenţe, prin intermediul barelor oblice, cu paranteze – inclusiv paranteze pătrate - utilizate pentru explicaţii şi nuanţări suplimentare. Din când în când, poetul întrerupe seria textelor „dificile" sub aspectul lor tipografic, prin câte un poem ironic, cu o construcţie simplă, în linia poeziei lui Petre Stoica: „ştiu să montez maşini/ştiu să le pun în funcţiune/ să le alcătuiesc/din şuruburi/din mici şi/mari subamsamble/ştiu să fac cofraj/să torn beton/să folosesc cheia fixă/să repar maşini la fel de bine/cum le montez/am citit cărţile lumii/atât cât s-a putut/pentru că timpul nu-mi aparţine/am văzut atâtea filme cât s-a putut//mi-am format totdeauna/singur orizontul/părerea/ n-am avut alţi învăţători decât viaţa//ştiu să lucrez/să repar/să clădesc/să îndrept/ îndrăznesc să iubesc frunzele/marea/femeia/ am auzit că în lume sunt oameni/ care nu ştiu să monteze maşini" (*Sunt omul care ştie să monteze maşini*). Dacă în textele dense, în care aglomerarea elementelor obiective şi a celor abstracte (sau doar cu scânteieri abstractizante) enigmizează mesajul, autorul este preocupat de construirea unor minuţioase „peisaje verbale", în textele elaborate în tiparul „poeziei simple" miza constă mai ales în efectele notaţiilor fugare şi clare, capabile să omologheze, în succesiunea şi în deschiderea lor spre oniric, o tulbure stare sufletească, precum în această poezie al cărei pretext sunt *perdele mov*: „sunt de culoare mov murdară/având reflexe ciudate primite din apus/dau o stare de frică/pe ele o haită liliachie de lupi/ perdelele pleacă din geam alungate de vânt/haita vine spre noi/îngrozit te ascunzi/apusul/aleargă prin cameră/eram supuşi la tortura perdelelor mov" (*Perdele murdare* , în **Pornind de la zero**). În aceeaşi linie sobră este realizată şi această frumoasă elegie „cu aspect emoţional brut, situându-se mai aproape de rădăcinile lirismului decât de etajele decantării sale estete" (Gheorghe Grigurcu, *România literară*, 21-27 ian./1998, apud Ion Bogdan Lefter, **Scriitori români din anii 80-90. Dicţionar bio-bibliografic,Vol.III P-Z,** Editura Paralela 45, 2001,p. 151): „Aceste unghii vor continua să crească/şi după moartea mea/aceste fire de păr se vor lungi/încă mult timp/după ce trupul/nu va mai fi printre vii/masa şi scaunul/cărţile toate/prin care mâinile au frunzărit/vor fi la fel de prezente/chiar când voi fi/dispărut/ farfurioara/cana de cafea/după aşa de îndelungă tânjire/îşi vor afla un alt stăpân/sau le va înghiţi lacomă/uitarea/cele câteva pipe/prin care plimbam fumul/ amăgitorul/vor rămâne cuminţi/în rastel/ca armele scoase din uz/fără/în veci/speranţa unor lupte viitoare" (*Poem de constatare*, în volumul **Clipa zboară c-un zâmbet ironic**, Editura Dionysos,Craiova *1999).* Cu atenţia unui pictor la detalii şi culori, Cassian Maria Spiridon, unul dintre cei originali poeţi de azi, cultivă frecvent pastelul, într-o manieră ce presupune o descriere minuţioasă şi chiar o percepţie fotografică a peisajului: „O mare în miniatură/de apă dulce transparentă/oglindă liniştită sub soarele toamnei/un vaporetto străbate în amiază/luciul aproape pustiu/c-un mormăit uşor//în briza umedă înaintează/o singurătate însoţită de-o altă singurătate/o mare ca de petrol lampant/cu valuri mărunte şi luciri sticloase//siajul bleumarin în apa nesărată/şi stâncile pustii sărate/ case etajate aglomerare de clădiri/pe malul prea îngust/de unde se înalţă muntele abrupt/uşoară ceaţa domină ţinutul/urbea cocoşată se prăvale/în undele cuminţi" (*Lacul,* în **Clipa zboară c-un zâmbet ironic**). Gheorghe Grigurcu şi Mircea A. Diaconu au comentat, din unghiuri diferite, caracterul vizual al „tablourilor" lui Cassian Maria Spiridon. Din punctul de vedere al lui Mircea A. Diaconu, anumite pasteluri ale acestui poet tranced concretul prin „ardenţa mută" pe care o conţin (Mircea A. Diaconu, **Bibioteca română de poezie postbelică**, p. 563). Întru ilustrarea afirmaţiilor sale, Mircea A. Diaconu citează (din) mai multe pasteluri, între care şi acesta, în care câteva nervuri bucolice – văzute de sus de ochiul ce priveghează al „femeii-martor" - împodobesc baroca temă de fundal a vanei călătorii: „Unde mergeţi voi şiruri de case/unde vă călătoriţi oameni simpli şi păsări/ animale diverse/voi arbori şi fire vorbitoare /de iarbă/către cine/cu atâta fervoare şi pline de viaţă/unde plecaţi voi călătoarelor/în care ţări/pe ce maluri/ostenite/vă opriţi paşii//de sus/de foarte sus/ o femeie priveşte/în vale/frumos rânduită/e mulţimea de cruci/mai adânc/la păscut/e cireada/la ieşirea din sat/după mulţimea de vite e târgul/cu oameni/maşini/ numeroase tarabe.../e singură femeia pe-nălţime/născătoarea descoperă/în vălmăşag/ acel amestec de carne şi unelte/un ochi ce priveghează"

În selecţia lui Gheorghe Grigurcu, apar pastelul *Oraş marin* a cărui picturalitate trimite la pointilismul impresionist şi cel intitulat alegoric *Dormitorul comun*, un pastel „expresionist, cu crispări şi inserturi funebre": ...„suntem doar câte unul/în uriaşul dormitor comun/însoţiţi de drosophila melanogaster/şi viermii cei graşi//nu are omul în forfota mulţimii/pe unde să treacă/dintr-o parte în alt a lumii/cumplită înghesuială/în toate ungherele/o paloare metafizică îl cuprinde/ nimic nu mai este în clar ordonat/în dormitorul lacrimilor noastre".

Întemeiate pe relaţia peisaj natural – peisaj sufletesc, aceste pasteluri, excelând prin receptarea amănunţită a concretului, se raportează contapunctic la acelea în care cromatica sugerează infiltrarea absurdului în „clisa" cotidianului crepuscular şi apăsător. << Cromatica universului apăsător - observa Nicolae Oprea – se adecvează cu totul trăirilor sub semn crepuscular, avansând de la culoarea cenuşii („mă răsfaţă soarta nemiloasă/în clisa cenuşie/cotidiană") spre *negrul* simbolic al întunericului absolut: „negrele izvoare de muzici şi tăcere", „creier negru", „rachiul negru", „negre întâmplări" etc.>> Nicolae Oprea, **Printre optzecişti. După Şcoala de la Târgovişte**, Editura Bibliotheca, Târgovişte, 2018, p.14).

O altă componentă semnificativă a valoroasei poezii a lui Cassian Maria Spiridon este *bacovianismul* (Bacovia cel din **Scântei galbene** şi **Comedii în fond**), prezent în textele a căror primă marcă este *vizualitatea*. În acele poezii în care lucrurile sunt lăsate în planul identităţii lor şi în care „punerea în scenă" a stărilor – unele deprimante, altele ironice, chiar sarcastice – atrage atenţia prin tehnica „sărăciei" limbajului a cărui criză transcrie criza eului poetic: „gândesc la lumi ce nu există/visez imagini/cu ierburi călcate de cohorte (*Plânsul ne urmează);* „Duc viaţa/celor din marile oraşe/ale industriei şi învăţăturii/localităţi împărţie pe zone//duc şi nu mă plâng/dar nici mă felicit/la etajul doi al unui bloc oarecare/viaţa//străzile la anumite ore pustii/casele oarbe femeile singure/goale rătăcind din cameră-n cameră/copiii adormiţi/întoarcerea din schimb a bărbaţilor//gongul Mitropoliei bătând miezul nopţii" (în volumul **Pornind de la zero**). Sau această admirabilă strofă: „sunt părăsit/ în pântecul cosmic/ca o fantomă de rege/ otrăvit de fiice/aici mă aflu/în fălcile dureroase ale zilei" (în **Zodia nopţii**).

O pondere aparte o are, în poezia lui Casian Maria Spiridon, *tematica eului*, în feluritele ei nuanţări, de la cele mistice şi metafizice la cele erotice şi cele de factură metapoetică. O atare tematică implică atât autobiograficul – amintiri şi evenimente reconfigurate sub tutela autenticităţii realului -, cât şi o concepţie de factură sceptică despre suflet şi spirit, despre metempsihoză şi despre ostilitatea lui Dumnezeu, despre viaţă – o viaţă cenuşie, anonimă, obosită – şi despre moarte: „nu dau prea multe/pe carnea pe întreaga mea alcătuire/nu cred în nemoarte şi nici în metempsihoză" (în **Aries***,*Editura Junimea, Iaşi, 2004, p.469). În astfel de texte, faptul trăit este supus metamorfozării lirice sub presiunea unor stări fluctuante – unele de factură elegiacă sau melancolică („mă întreb de sunt/contemporan cu mine/ca într-o obosită sobă de mangal/spiritul licăre/ – despre poezie numai de bine – cerul e la fel de albastru/totdeauna în urmă – singure au rămas/gânduri şi iubiri neîmplinite//(...)// spre a-ngrăşa melancolia/avem lacrimi" - *Lacrimi de jur împrejur,* în **Întotdeauna ploia spală eşafodul**, Ed. Axa, Botoşani, 1997), altele cu valenţe ironice şi chiar cinice, în spiritul poeziei baroce în care sunt evidenţiate, în van, cele mai crude adevăruri: „cu pielea spinării întinsă/suportăm atâtea lovituri peste bot/în plină lumină/nu contează/când nimic/nu ceri de la viaţă şi moarte/(...)/ne vom înghiţi unii pe alţii/se înţelege/cu lăcomie şi spaimă/la gândul că sfârşitul/îşi amână promisa catastrofă"(în **Aries**, p. 351). Exacerbarea sentimentului tragic al existenţei, a laturii ei sumbre se obiectivează în incertitudini şi nostalgii fulgurante („când mă gândesc la anii mei optsprezece/eram lup fericit/şi pe toate voiam să fac/.../acum când toate le ştiu/nu-mi sunt de(nicioun)folos" - în **Întotdeauna ploaia spală eşafodul,** Editura Axa, 1997) sau în viziuni menite să proiecteze asupra lumii propriul „doliu lăuntric": „pe Ahab nu-l doare/ că marea nu se termină/că furtuna nu se termină/că echipajul nu-l mai ascultă/(...)/ că MOBY DICK există/puţin contează/că întreaga corabie geme/că şobolanii au fugit de pe vas /- semn de negre întâmplări" (*Ahab,* în **Pornind de la zero**). Poemele din această categorie diferă în mod substanţial de cele voit neutre, „albe"' şi care implică, în rostul lor - acela de a reda fluxul natural al gândirii - generalizări lirice trecute prin retortele unei lucidităţi de orientare negativă: „cunosc luciditatea şi cântecul din/flautul zădărniciei" (*Deposedarea de chip,* în **Zodia nopţii**).

cronici

N. Georgescu

DIN TAINELE SCRISULUI ROMÂNESC

CUM L-AM EDITAT PE EMINESCU

…Mi-e în gând să împărtășesc publicului cititor de la noi câteva din frământările prin care am trecut ediția Eminescu pe care am scos-o în 2012 (și pe care mult mai doresc s-o reiau într-un tiraj mai larg, pentru că a avut, mari și late, 130 de exemplare); încerc să fiu cât mai explicit, dar despre limitarea exemplelor nu poate fi vorba pentru că sunt enorm de multe și nu pot face o ierarhie a lor. Aceste frământări țin de vreo douăzeci de ani, dar îl rog pe bunul cititor să nu creadă că vin cu „marfă veche", pentru că sunt ca și necunoscute – și pentru că le-am adus la o formă dialogală actuală; chiar acolo unde a trebuit să datez unele fragmente, ca fiind polemici consumate, deci personalizate în timp, am redus totul la idee.

IARĂŞI APOSTROFUL

Nu numai cu critica literară a intrat în dialog demersul nostru editorial, ci şi cu editorii lui Eminescu. Dintre aceştia, Profesorul Gheorghe Bulgăr ne face onoarea de a ne cita în *Cuvântul înainte* la primul volum al ediţiei sale (Mihai Eminescu: *Poezii. I. Antume*. Ediţie critică, introducere, argument şi registrul emendărilor de Gh. Bulgăr. Editura Saeculum I.O.. Editura Vestala, Bucureşti, 1998, p. 7), iar în *Argumentul* la volumul al II-lea (Mihai Eminescu: *Poezii II. Postume*. Ediţie îngrijită, prefaţă şi argument de Gh. Bulgăr, Ed. Vestala, 1999, p. 9-10) susţine, alături de noi :„necesitatea apostrofului la Eminescu, logica şi funcţia sa compoziţională". Ediţia dânsului restituie apostroful în poezia postumă eminesciană (după volumul IV din ediţia Perpessicius) — fiind pentru prima dată de la reforma ortografică din 1953 când reapare poezia tipărită în formele ei tradiţionale. „Într-adevăr – conchide editorul — Poetul i-a dat o largă întrebuinţare şi a ţinut să marcheze cursivitatea ritmului bine articulat prin acest semn. Dar apostroful ţine şi de o etapă istorică a scrisului românesc, fiind prezent peste tot în opera clasicilor până la înlocuirea lui, impusă *Îndreptarul ortografic* din 1953. Pentru o imagine cât mai fidelă a scrisului din *Postume*, am păstrat, ca şi Perpessicius, apostroful din textul eminescian, care-şi are notele sale particulare, vizibile şi în vocabular, în gramatică şi mai ales în construcţia stilistică." Gheorghe Bulgăr este unul dintre autorii *Dicţionarului limbii poetice a lui Eminescu* (*Dicţionarul limbii poetice a lui Eminescu*. Sub redacţia Acad. Tudor Vianu. Edit. Acad. 1968. Redactori: Ghe. Bulgăr, Ion Gheţie, Luiza Seche şi Flora Şuteu. Adunarea materialului s-a făcut de un colectiv alcătuit din Gh. Bulgăr, Şerban Cioculescu, m.c., Ion Creţu, Ion Dumitrescu, Luiza Seche, Vladimir Streinu, Flora Şuteu. A colaborat parţial Dumitru Marmeliuc) coordonat de Tudor Vianu şi apoi de Şerban Cioculescu, primul mare şantier eminescologic de după război (i-a urmat al doilea asemenea şantier, cel de la Muzeul Literaturii Române, coordonat de Al. Oprea). El aduce în discuţie, în sprijinul tezei noastre privind necesitatea apostrofului la Eminescu, studiile lui Şerban Cioculescu însuşi pe marginea volumului V din ediţia Perpessicius, publicate în „Caietele Eminescu" şi apoi, în 1985, reluate în *Eminesciana* (Şerban Cioculescu: *Eminesciana*, Ed. Eminescu 1985). În anii '80 ai secolului trecut, Şerban Cioculescu susţine că atât apostroful cât şi cratima au îndreptăţire la Eminescu, dar face o repartizare proprie a celor două semne de punctuaţie, alta decât în textul tradiţional, aducând numeroase argumente de text. Iniţial, criticele sale, sub forma a şapte scrisori, i-au fost trimise lui Perpessicius personal în anul 1953, când se dezbătea în presa culturală şi ştiinţifică tocmai necesitatea reformei ortografice. Şerban Cioculescu discută locurile unde apostroful poate fi suplinit de cratimă, cu scopul de a-l restrânge cât mai mult posibil dar, argumentând, totuşi, că sunt locuri unde este indispensabil. Perpessicius nu ţine cont de observaţiile sale din aceste scrisori private, iar tăvălugul reformei îl va obliga, şi pe el, să niveleze, în cele din urmă, totul la cratimă.

Recent, aceste *Scrisori* ale lui Şerban Cioculescu au fost reeditate de dl. Lucian Chişu în vol. V din seria *Eminescu în corespondenţă,* scos la M.L.R. (*Eminescu în corespondenţă. V. Scrisori despre Eminescu*. Notă asupra ediţiei, note şi comentarii, postfaţă de Lucian Chişu. Editura Muzeului Literaturii Române, 2002, p. 34-93 (notele, la pp. 227-229)), iar din nota editorială a d-lui Lucian Chişu cităm pe larg: „Anul 1953 este, filologic vorbind, anul reformei ortografice. H.C.M-ul dat de Gheorghe Gheorghiu-Dej este datat 16 septembrie 1953. Dezbaterile privind noua ortografie s-au desfăşurate mai apoi în presa academică, dar şi în revistele „Cum vorbim", „Viaţa românească", etc., în problemele acestea fiind implicaţi, tovărăşeşte, de la proaspeţii absolvenţi de facultate până la ultimii beneficiari ai scrisului.(...) Observaţiile lui Şerban Cioculescu trebuie înţelese în acest context, al emulaţiei foarte largi pentru simplificarea scrierii. Cum predase manuscrisul volumelor al IV-lea (postumele) şi al V-lea (notele şi comentariile la postume) încă de câţiva ani, Perpessicius nu mai este obligat să revadă ortografia, deoarece lucrările în curs de tipărire nu se supuneau noilor reguli (care vor intra în vigoare la 1 aprilie 1954, iar pentru manualele şcolare începând cu anul de învăţământ 1955/1956). Volumul al IV-lea a apărut la sfârşitul anului 1952: *Bun de tipar 20.XII.1952*. Interesantă este situaţia volumului al V-lea, predat de editor tot înainte de 1953: va apărea abia în 1958 şi, în plină perioadă de aplicare a reformei, va apărea totuşi cu *â* şi *apostrof* (situaţie probabil unică în cultura noastră postbelică). În *Prefaţă* la acest volum al V-lea, însă, Perpessicius este obligat să scrie *cît, romîneşte, decît*,etc. — şi să înlocuiască apostroful cu cratima, cum prevedea norma nr. 2 ortografică din 1953. Când editorul este nevoit să citeze un titlu de poezie, constatăm că în *Prefaţă* apare, de exemplu: *O-nţelepciune ai aripi de ceară* — iar în cuprins stă scris: *O, 'nţelepciune ai aripi de ceară*.

Trebuie spus că, în privinţa greşelilor de tipar şi de imprimare la volumul său, Perpessicius va ţine cont de observaţiile lui Şerban Cioculescu în ediţia a doua a postumelor (vol. al II-lea şi al III-lea, scoase la Editura Minerva în 1964). Accentul grav, trema şi alte notaţii motivate de ritm vor fi, însă, îndepărtate încă din volumul al V-lea.

În privinţa apostrofului, Şerban Cioculescu nu este foarte explicit pentru că nu respectă cele două apostrofuri utilizate în ediţie: apostroful larg (cu „blanc", spaţiu alb tipografic de dimensiunea unei litere din textul tipărit), pentru formele disjuncte, şi apostroful strâns (fără spaţiu) pentru formele conjuncte. Conform exemplelor sale, Şerban Cioculescu foloseşte un singur tip de apostrof nediferenţiind cele două situaţii.

Trebuie spus că, în privinţa greşelilor de tipar şi de imprimare la volumul său, Perpessicius va ţine cont de observaţiile lui Şerban Cioculescu în ediţia a doua a postumelor (vol. al II-lea şi al III-lea, scoase la Editura Minerva în 1964). Accentul grav, trema şi alte notaţii motivate de ritm vor fi, însă, îndepărtate încă din volumul al V-lea.

Nu se cunoaşte reacţia publică a lui Perpessicius la observaţiile sale despre apostrof, dar în volumul al VI-lea, scos în 1963 şi beneficiind din plin de prevederile reformei ortografice, la note, el se vede obligat să explice cât mai exact şi în detaliu realitatea manuscriselor eminesciene, şi, din manuscrisul lui *Călin*, redă o formă ca aceasta: ***„zugrăvite n'umbră par"***, explicând: „Exemplu de apostrof postpus". (O.VI, p. 486).

În manuscrisele eminesciene se întâlnesc foarte multe asemenea exemple de apostrof care nu notează căderea unei litere — ci pauza şi modul de legare între ele a cuvintelor (accentul în sintagmă). Aici, de pildă, sensul poetic este că icoanele se zugrăvesc *din, cu umbre*, nu sunt zugrăvite şi stau *la umbră*. Iată versurile în corpul ediţiei:

Pe păreţi icoane mândre zugrăvite n'umbră par
Cum că chipur'le din ele dintre codri mari răsar.

Numai la note editorul are voie să pună apostrof, nu şi în textul editat unde are „zugrăvite-n umbră", cum i se îngăduie."

Exemplul dat de dl. Lucian Chişu (de fapt, de Perpessicius!) este edificator: una e *zugrăvite-n umbră,* adică zugrăvite la umbră, şi alta e *zugrăvite n'umbră*.

Apostroful determină accentul în vers şi are, astfel, valoare gramaticală diferenţiind complementul circumstanţial de loc (*zugrăvite-n umbră*) şi pe cel de agent (*zugrăvite n'mbră*).

Suntem datori să observăm şi un cerc care se închide prin profesorul Gh. Bulgăr: inconsecvenţa ortografică de la vol. IV-V la vol. VI în cazul lui Perpessicius, determinată de o reformă, se regăseşte în aceeaşi inconsecvenţă, dar de ordin invers, şi e determinată de pasiunea pentru adevăr: în vol. I Gh. Bulgăr păstrează normele — în vol. al II-lea revine la situaţia de dinaintea normei, la apostrof. Atâtor merite ştiinţifice pe care i le recunosc discipolii şi colegii octogenarului filolog care abia ne-a părăsit li se adaugă şi acesta, moral prin excelenţă: a readus luminile interioare ale scrisului eminescian, relieful, adâncimile ţi înălţimile — adică apostroful.

Aurora Dumitrescu

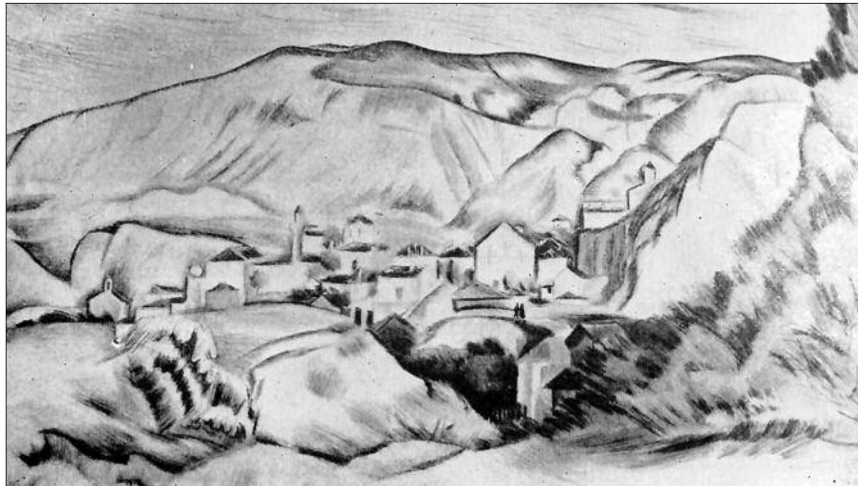

O bucată de plajă

Drumul șerpuitor și îngust ducea spre mare. Le spuse bună dimineața pinilor care străjuiau coborârea înceată a mașinii Suzuki pe care o cumpărase la mâna a doua. Da, fusese timpul să se retragă. Departe de pacienți, de studenți, de lumea universitară. Agonisise o sumă de bani considerabilă ca să poată trăi după bunul plac. Alesese Lefkada pentru culoarea mării. Ar fi vrut să fie cu ea aici. Dar nu avusese curajul. Îi fusese teamă să nu sufere iar, ca în tinerețe, când fusese trădat. Suferința la el nu trecea ca la ceilalți oameni. O retrăia iar și iar. Retrăia la nesfârșit. Ăsta era iadul lui. Nu putea uita trecutul. Era în el. În fiecare celulă a lui. Trecutul prezentul și viitorul se amestecau. Trecutul era prezent. Viitorul era trecut. Pe alții îi putea vindeca. Îi putea ajuta să plece de la zero, să uite și să își construiască o viață nouă. Dar cu el nu reușea. Era un pacient cu o cauză pierdută. De aceea nici nu mai încerca să facă ceva. Își accepta eternitatea unui trecut nevindecabil. Dar îi era dor de ochii ei profunzi. De sufletul ei frumos. O și vedea în dreapta lui în mașină în timp ce cobora încet spre mare. O vedea minunându-se de culoarea ireal de turcoaz a mării. O vedea alergând pe plajă într-un costum de baie minuscul, de culoarea piersicii. Îi auzea râsul și cuvintele în cascadă. Trecuseră 15 ani de când nu o mai văzuse. Și ea era atât de vie. Îl ardea încă. Atunci era acum. Nu putea uita. Nu avea cum. Chipul ei îi era tatuat direct în creier. Trebuia doar să se obișnuiască, să-i accepte prezența absentă.

Nu avea ce pierde. Iubirea pe care el o simțea nu avea cum să se piardă. Pierzi ceea ce crezi că iubești, o iluzie.

Da, îi fusese al naibii de frică. Și apoi fătuca aia îi zgândărise orgoliul. Își știa bine slăbiciunile. Avea un orgoliu nemăsurat. Și ea îi zisese că Monica nu a terminat definitiv relația cu flăcăul acela cu nume de italian. Și

atunci se mâniase. Nu acceptase să o împartă. Nu acceptase ca ea să nu-i fie exclusivă în trăiri. Și atunci se retrăsese plin de ranchiună. Ba chiar se lăsase măgulit de atențiile și grațiile prietenei, zicându-și că nu face nimic greșit. Acum însă... avea măcar curajul să recunoască. Nu făcuse nimic ca să o câștige pe Monica. Să fie cu adevărat a lui... Pentru că se temuse. Pentru că îi fusese cumplit de frică. Pentru că ea continuase să se mai întâlnească și cu celălalt. Da... Acum era liniștit. Se retrăsese între pini și dimineața cobora să privească nemărginirea turcoaz. Dar ar fi fost atât de bine să o privească împreună. Ea nu îl iubise așa cum vrusese el. Copilărește. Ea îi zisese că nu are cum să fie după cum vrea el. Că la început îi fusese profesor și doar îl prețuise. Abia apoi îl văzuse ca pe un bărbat. Nu îl iubise de la început. Dar pentru el fusese prea târziu. Așteptase prea mult. Îi dăduse și a doua și a treia șansă și ea nu îl iubise... Și când ea începuse să-l iubească, inima lui murise. Dar oare murise? Și dacă murise de ce avea așa un dor și un sentiment dureros de absență? Vindecase atâția oameni. Călătorise cu ei în lumi paralele și îi ajutase să se vindece. Căci universul nu era doar acesta. Și el avea instrumentele necesare ca să plece. Deși nu o mai văzuse de 15 ani, știa totul despre ea. Se informase. Știa că se căsătorise, că avea un copil. Recent avusese un accident cumplit. Ea supraviețuise. Soțul ei nu. Și copilul era în comă. Se gândi că e timpul să dea și el o mână de ajutor. Așa... de la distanță.

Opri mașina chiar pe plajă. O bucată de nisip fin. Nevizitată de turiști. Doar de cei care locuiau în această parte a Lefkadei. Acum nu era nimeni. Își luă șezlongul din portbagaj și se așeză pe malul mării, privind în zare. Apoi închise ochii.

Mihai arunca trist scoicile în apă. Le culesese toată ziua și umpluse o pungă.

— De ce le arunci în apă?

Mirat, copilul îl privi pe domnul cu barbă albă care se așezase lângă el.

— Sunt moarte. Crezi că le mai întorci la viață?

— Poate. Ce, eu nu sunt mort? Și eu vreau să mă întorc la viață. Dar mami nu s-a ținut de promisiune și nu a mai venit. Acum sunt singur și mi-e frică. Nu știu încotro să o iau. Dar tu cine ești?

— Să zicem că un prieten al mamei tale.

— Și ea te-a trimis la mine?

— Nu... Am venit din propria mea voință.

— Și de ce ai venit?

— Ca să vorbim. M-am gândit că te plictisești și am venit să-ți țin de urât.

— Da. Mă plictisesc îngrozitor de unul singur. Și copiii aceia au plecat. Au tot insistat să merg cu ei, dar eu nu am vrut, deoarece mi-a fost frică. Mami putea veni și ar fi fost foarte trist dacă nu m-ar fi găsit.

— Ți-a promis că se întoarce?

— Da! Așa mi-a promis! Dar uite, nu mai vine! De ce îmi face asta?

— Dacă ți-a promis că vine, va veni!

— De unde știi?

— Mama ta mi-a fost studentă. Am învățat-o medicină. Era cea mai bună. Ce își propunea realiza. Și își ținea întotdeauna cuvântul.

— Da, ai dreptate. Și mie întotdeauna când îmi promitea ceva, se ținea de cuvânt. Doar o dată a avut o urgență la spital și nu a ajuns la serbare.

— Dar așa e că a avut un motiv serios să nu se țină de cuvânt?

— Da. Era o tanti care a născut o fetiță mică mică, știi tu, cum sunt bebelușii... și ea a adus-o pe lume. Dacă nu știai, mami aduce pe lume bebeluși.

— Și nu te-ai gândit că poate și acum este la spital cu un motiv serios?

— DA!!!! Așa e. Mami meu aduce pe lume un bebeluș nou. De aceea întârzie.

— Nu știm sigur dacă este așa, dar fii sigur că nu întârzie fără motiv. Dar dacă tu vrei putem merge împreună să îi căutăm pe copii.

— Lasă, nu. Mai stau. Mami acum are treabă sigur. Nu are cum să mă uite. Dar din cauza plictiselii am început să mă supăr. Să nu mai am răbdare. Arunci cu mine scoicile? Poate se întorc acasă. Poate și pe ele le așteaptă cineva ca pe mine.

— Poate. De ce nu? De ce să nu fie posibil? Hai să le aruncăm în apă!

Hei, dragă Eusebiu, ai început să iei lecții de la un copil. Se vede că este fiul ei. Fiul celei pe care ai iubit-o mai mult decât pe orice altă ființă din viața ta. Minunea asta ar fi putut fi copilul nostru. Dar mi-a fost frică. Atât am putut. Iartă-mă, dragă Monica.

Începură să arunce scoicile în apă. Acolo, în apă, ele vor învia. Și cineva căruia îi era dor va fi fericit. Terminară punga de scoici. Îl luă în brațe pe Mihai și îl duse în cort. Îl înveli în sacul de dormit și așteptă să adoarmă.

Deschise ochii și văzu orizontul în nuanțe de turcoaz. Îi șopti Monicăi să fie puternică și să nu-și piardă încrederea. Va găsi drumul spre Mihai. Și îi mai spuse că îi pare rău și regretă. Se afundă în șezlong cu un zâmbet în colțul gurii. Da... Nu degeaba m-am îndrăgostit de ea. Ea e fata mea!

Monica tresări brusc din somn... Eusebiu, Eusebiu, Eusebiu... Numele lui îi răsuna în cap. De ce oare? Adormise în patul de alături. Era dimineața în zori. Amaru moțăia cu capul în piept. Îl privi pe Mihai. Nicio schimbare. Eusebiu, Eusebiu, Eusebiu... Îi răsuna numele în minte. Dar inima nu îi bubuia ca altădată. Și nici nu o mai luă leșinul. Și nu mai simți nevoia să își apese mâna pe piept... Numele lui nu îi mai făcu rău. Dimpotrivă. O făcu să zâmbească. Și să îi mulțumească. Ciudat, da, să îi mulțumească. Îi oferise daruri neprețuite. Abia acum le recunoștea valoarea. Se întinse lângă Mihai și îi îmbrățișă corpul micuț. Nu-i mai era frică. Era acolo și îl iubea. Facă-se voia ta.

Amaru întredeschise ochii și îi privi pe amândoi. Îi iubea nespus. O văzu pe Monica pătrunsă de o iubire nesfârșită pentru Mihai. Era foarte curajoasă. Cea mai curajoasă femeie pe care o cunoscuse vreodată. Și ea i se dăruise. Cu trupul și cu sufletul. Uitase ce înseamnă atingerea unei femei. De aceea fusese neîmplinit. Și el crezuse că e fericit... Atinsese cumva fericirea prin practica lui. Prin vindecările atâtor oameni. Vindecarea lor fusese și vindecarea lui. Fericirea lor devenise și fericirea lui. Dar se privase de iubirea unei femei. Și acum se întâmpla miracolul. Și nu-i era teamă că va pierde. Nu avea ce pierde. Iubirea pe care el o simțea nu avea cum să se piardă. Pierzi ceea ce crezi că iubești, o iluzie. Dar el nu avea cum să o piardă deoarece era însăși iubirea. Își îndreptă recunoștința către Mama Pământ și către Marele Spirit. Către Unul. Către Totul. Închise ochii și își dădu seama că a venit momentul.

— O iubești pe Monica?

— Da, din toată inima! Dar cine ești și ce cauți aici?

— Sunt Eusebiu. Ți-a zis ceva despre mine?

— Da. S-a confesat pietrelor din mesa mea.

— Am venit doar să îmi cer iertare și să îi mulțumesc. Îmi dai voie?

— Cine aș fi eu să nu-ți dau voie?

— Atunci doar îi voi șopti la ureche că îmi pare rău și voi pleca degrabă!

— Stai cât este nevoie!

— Doar o clipă...

Eusebiu se apropie de patul Monicăi și se aplecă la urechea ei.

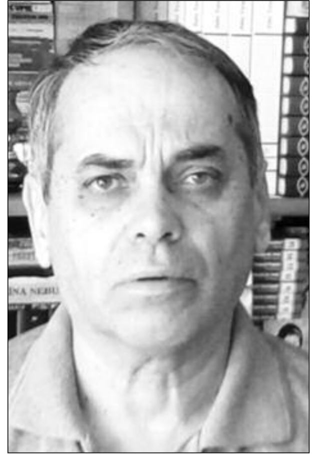
— Te rog să mă ierți. Te-am iubit mereu. Mihai te așteaptă. Stă în puterea ta. Și pe mine m-ai surprins. Nu am crezut niciodată că te vei autodepăși. Dar sunt mândru!

Se întoarse apoi spre Amaru și îi spuse că este cel mai norocos bărbat de pe suprafața pământului.

— Sunt sigur de asta!

Și Eusebiu dispăru ca o adiere de vânt.

Nicolae Țăranu

Noaptea Farfaruzelor

La prânz soarele arde vătămător, parcă ar curge râuri de căldură, șuvoaie fierbinți în a căror îmbrățișare te ia durerea de cap.

Marin Urloi dezbrăcase cămașa de ațică și o poartă ghemotoc pe umăr sub bățul de salcâm curățat de coajă pe care duce fedeleșul cu apă. Dopul din salcie crudă, legat cu rafie de vrana butoiașului, atârnă pe lângă doagă, scoțând un sunet moale ca și pașii flăcăului. Aerul pare o apă în care Marin se târăște după mersul soarelui. Pe firul văilor căldura este greoaie, numai sus, pe creștetele dealurilor, s-a înmuiat un pic, îndulcită de boarea care cutreieră iar coastele năpădite de soare, viile cu struguri dați în pârgă și păduricile de salcâm încremenite de căldură.

"De n-ar ploua deseară"...

Vorbise cu Niță, Ion și Echim turcu' să iasă cu caii la păscut în Sarmeș, dincolo, către ghiol. Ion se lăudase că aduce pepeni, era flăcău de însurat, dar nu se legase nici o fată de el. Erau șase copii și le scăpărau ochii de foame. Ai lui munceau pe rupte pentru o mămăligă la popă, la Tase Șapteodăi, la Verescu, la fel ca ei, pe unde găseau.

Astăzi cosesc toți dughie la Tase. Aduc apă cam la două ceasuri și Marin simte greutatea, amintindu-și de ea. Schimbă fedeleșul pe umărul celălalt, așezându-și cămașa anapoda.

"Și Dumnezeu și-a făcut de cap cu atâta căldură. Mai trebuie și ploaie, că uite, bobul porumbului s-a întărit și dacă nu plouă săptămâna asta, s-a zis cu mămăliga...".

Coboară valea Sarmeșului printre nucii cu frunze lucioase și prunii sălbatici, crescuți prin răzoare și prin pârloage și-și aruncă privirea dincolo de cotul văii, înspre canarale, unde-și are Tase locul. Oftează. Mai este destul de mers. Deodată tresare, ușor înfiorat, ca și cum l-ar fi înțepat ceva pe neașteptate. Soarele dogorește nemăsurat și de atâta încordare crede că s-a oprit totul în loc. Pândește cu răsuflarea sugrumată. La nici zece pași în față, printre tulpinile de sulfină, vânzolește ceva precum un ghem mare, nu prea rotund, culcând iarba.

Ceva îl apasă și-i frământă trupul. Aerul greu plutește sufocant. Chiar în cumpăna cerului, soarele și-a făcut un uriaș glob înroșit, stăpân de pretutindeni, trăiește în trupul pământului care arde cu nebunie.

Furnicături pornesc din tălpile neliniștite, se răspândesc iute în tot trupul, și o poftă grozavă îl găsește să strige, dar nu o face. Nu strigă fiindcă și tăcerea-i un strigăt, strigătul înăbușit al izbânzii.

Brusc lasă fedeleșul jos și trage bățul de salcâm din toartă. Se apropie tiptil de locul unde de trupuri luni, galbene, se desface și se împreună, cu șuierături scurte și fulgerături scăpărătoare. Dihăniile, de lungimea unui om fiecare, se bat învolburându-se, șuierând întărâtate de fierbințeala căldurii care le sporește puterile. Nu l-au văzut...

"Piatra! Se bat pentru piatra fermecată! Doamne ajută!", și se închină de trei ori cu limba-n cerul gurii.

Când era copil și mergea cu tată-su mare la tăiat camiș pentru magiun, bătrânul îi spusese că cel care pune mâna pe-o astfel de piatră își poate îndeplini orice dorință.

Un șarpe încetează să lupte și, zvârcolindu-se, dispare prin ierburi, în vreme ce al doilea își plimbă limba subțire, despicată la vârf, prin botul întredeschis, odată cu șuieratul obosit. Sub gușa sa, pe pământ, o pietricică sclipitoare de mărimea unei cireșe.

Flăcăul se încordează cu gândul, cu întreaga sa făptură la mica nestemată; țâșnește croind dihania cu beldia peste mijloc. Ori că nu l-a izbit bine, ori că nu a dat cu destulă putere, că șarpălăul sări să-l muște. Apucă să se ferească și să-l izbească lângă cap. Natia, însă, se unduiește, repezindu-se neașteptat.

"Piatra! Piatra!".

Inima-i bate nebunește, urechile îi țiuie și ecoul strigătului izbește timpanele precum un baros. O bucurie dureroasă îi năvălește prin ochi și râde mutește ca un apucat, izbind des și vârtos. Trupul agil până atunci se zvârcolește sfârșit și balele curg înroșite.

Marin se repede hulpav la pietricică. Aruncă bățul, o șterge de pantaloni și, cu ea-n pumnul strâns cu furie, se înapoiază la fedeleș. Acum, însă, curajul îi dispare ca prin farmec. Rămâne cu dorința de-a avea și de-a păstra nestemata cu orice preț. Pornește să fugă în salturi lipsindu-se de fedeleș. Aleargă ușor, gândul se află deja înaintea sa, tremură pentru trupul care îi aduce lui, gândului, mântuirea.

În spate se aude tot mai rar fluieratul dihăniei la care nu se gândise vreodată și despre care nimeni nu auzise: un șarpe vărgat, negru – cafeniu, inelat și lung cât o oiște îl pândise și l-a alergat cu o privire care l-a băgat în răcori, o privire de neființă.

Seara povestește celorlalți doar pățania cu șarpele vărgat. Nu lăsa fedeleșul de pomană în câmp! Numai Ion glumește, sau nu l-a crezut, dar Marin l-a iertat fiindcă sunt prieteni.

- Lasă-l, dracu', de șarpe! Tase a zis că nu-ți dă nimica pe ziua de astăzi. Nu uita, la noapte, vino cu caii, poate apare iar șarpele! O fi șerpoaica lui Teacă și tu n-ai știut, ai?!

- Taci, Ioane! – spusese îndepărtat, cuprins de-o bucurie care nu-I era de la Oana, ci de la piatra pe care a dobândit-o.

Noaptea răcoroasă miroase a sulfină și a fân cosit.

Greierii se aud prin mărăcini, iar câte o pasăre întârziată fâlfâie aerul doar o părere de timp, o trecere ușoară, scurtă. Luna goală și nerușinată s-a atârnat de coada unui nor semănând cu o pasăre, și crezi ca s-a ouat un ou de aur, pe care-l va lăsa pe pământ să-i blagoslovească oamenii pomana.

Au cojoace cu ei, dimineața cade rouă, apoi, s-ar putea să plouă, și s-au tolănit sub un păr sălbatic, stufos, vorbind de toate.

- Uitați-vă, mă! Pasărea aia a ouat un ou de aur. O să mi-l dea mie că-s sărac! – spune Marin râzând ascuns, știind că piatra lui o să facă minuni.

- Ce-ai, mă?! Azi cu șarpele, acum vezi ouă de aur?! Ba nu! Iote, bă, ce-a văzut ăsta! Pasărea aia a ouat luna și-o să cadă pe jos. Ia-o tu, Marine!

Râdea Niță, au văzut și ceilalți ciudățenia, dar nu zic nimic. Privesc și tac. Ion se ridică ușor și dispare cu-n sac pe umăr. La scurtă vreme, Nita își ia cojocul și spune scurt:

- Să-mi opriți pepeni!

Se duce să o întâlnească pe Niculina. Echim îl strigă întârziat:

- Ai grijă, mă!

Parcă s-a oprit. Apoi, în întuneric, se aude doar glasul plăcut al flăcăului.

Turcu' se mai foi neastâmpărat în iarbă, apoi se ridică greoi, ia cojoaca și pleacă aiurea.

Caii pasc împiedicați. Uneori fornăie neliniștiți, desfăcând tăcerea nopții. Nu toți sunt ai lor. Fiindcă oamenii le dau câte un ciurel de făină, o baniță de porumb și-un kil de țuică pe lună, de cal, îi pasc și pe-ai lor. În zori trec și-i lasă fiecăruia la poartă. Animalele, vlăguite de muncă la fel ca și oamenii, costelive, cu spinările osoase, rup iarba crudă, nesățioase.

Tăcerea-i mișcată numai de foșnetul ierbii și mult timp se zgâiește la cerul care a început să freamăte. Când nerăbdarea îl biruie, scoate pietricica din buzunar, mai iscodește întunericul din preajmă și, apropiind piatra de buze, șoptește tremurând din toate oasele:

- Piatră fermecată, vreau să-mi aduci șapte cai albi!

Albi să-i vadă el bine și să se fălească a doua zi cu ei. Un timp totul a înlemnit și sună a gol; undeva în depărtări, s-a stârnit o vijelie, sub cerul spuzit de stele oul dispare și o umbră mare, întunecată, învăluie părul. Vântoasa parcă vrea să-l smulgă din rădăcină, și, o clipă, în beznă, Marin nu știu unde se află. Când umbra plecă, în noapte rămăseseră șapte cai albi, cai de poveste! Scuipă în sân și-și făcu cruce. Caii așteaptă nestingheriți. Aleargă la ei să-i pipăie, îi mângâie beat de fericire. Ce cai mari și grași!

- Căișorii mei, flăcăii tatii... O să fiu bogat, bogat, și-o să mă însor cu Oana. Pășteți, mă, prostuților, pășteți!

Minunile se supun liniștite.

O amețeală dulce îl cuprinde și se întinde pe cojoc. Alăturea, la câțiva pași, pasc caii lor și caii lui. Ce minune! Ce-or să se holbeze toți la el! Mâine seara o să ceară un căzănel de bani. Să vadă toți cine-i Marin Urloi!...

Se trezește zăpăcit, neștiind dacă ceea ce s-a petrecut a fost vis sau adevărat. Simte trupul rece, răsuflarea șuierată, glasul care-i cerea piatra, groaza cu care o aruncase. Caii albi, caii lui au fornăit neastâmpărați. O femeie în alb, înaltă, care-și unduia trupul inelat, s-a apropiat de ei și a început să fluiere subțire, răscolitor, parcă de pe alte tărâmuri. Năuc, înțelesese dincolo de ființa și de gândul său. Vântul a fluierat și el, subțire și lung, stârnit de o putere nefirească. Flăcăul a alergat după cai, dar ei porniseră într-o goană lunatică, o plutire, acoperiți de umbra întunecoasă care-i adusese. Îi mâna femeia în alb, care se prefăcuse în șarpe, șarpele groaznic ce-l fugărise și dispărură în văzduh...

Luna nu se mai arătă și tăcerea care domnește îi râcâie creierii. Urlă bezmetic, repezindu-se la caii rămași ce parcă înmărmuriseră.

- Oul meu! Oul meu de aur, mi-au luat oul!

Se izbește cu capul de pământ, icnește, smulge iarbă și-o azvârle nopții, răcnind:

- Vreauuuuu ouuuuul!

În noapte doar vântul se tânguie subțire.

A doua zi de dimineață ceilalți trec prin Almalău cu el legat de-o piedică de cal. Altfel îl apucă pandaliile și fuge peste câmpuri chinuit de vedenii, strigând aiurit:

- Oul meu de aur! Vreau ouuuul!

Apoi i se năzare femeia – șarpe, caii albi și oul de aur care nu a căzut, din pricina căruia dispăruseră caii albi, iar acum doar vântul îi șuieră neostenit pe la urechi.

Câteva muieri pricepute, nici nu a ajuns acasă, și i-au găsit pricina bolii, în vreme ce-și fac cruci și bat în lemnele tocatelor.

- Auzi, fă! A dormit sub părul ăla, unde joacă ielele. L-or fi prins în hora lor de farfaruze?!

- Socri-miu a văzut într-o noapte o femeie în alb, lungă și subțire acolo... Nu-i lucru curat!

Niță le privește într-o sprânceană, umbrit de răutate. "Prea tare a scârțâit cumpăna lui Marin, n-a uns-o deloc și acum deodată. Bine că nu a căzut oul, altfel, cine știe!"

Înjură năprasnic în gând, și vedenii, și averi, și tot, păreri bune să ungi cumpăna, dar cu socoteală, nu cum făcuse lacomul ăsta!

În spate se aude tot mai rar fluieratul dihăniei la care nu se gândise vreodată și despre care nimeni nu auzise: un șarpe vărgat, negru – cafeniu, inelat și lung cât o oiște îl pândise și l-a alergat cu o privire care l-a băgat în răcori, o privire de neființă.

proză

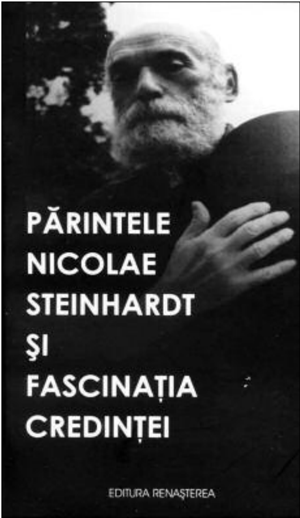
Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Părintele Nicolae Steinhardt și intelectualii

Ca un argument, nu formal, ci de substanţă pentru strângerea într-un volum a unor texte care-l au în centru pe Părintele Steinhardt, intitulat *Părintele Nicolae Steinhardt şi fascinaţia credinţei* (Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2013), Pr. Cătălin Pălimaru afirmă că bogăţia vieţii spirituale a celui care va deveni în 1980 monahul Nicolae de la Mănăstirea Rohia nu a fost surprinsă în totalitate în cărţile sale. Cartea conţine o *Autobiografie* a lui Steinhardt, *Testamentul* său, câteva scrisori adresate unui tânăr teolog, un interviu, iar în rest mărturii şi articole despre om sau operă ale unor mireni şi clerici care l-au cunoscut sau, fără să-l fi întâlnit, au simţit afinităţi cu spiritul său. Textele, iniţial publicate în revista clujeană *Renaşterea*, oferă o diversitate de teme şi perspective cât se poate de potrivite cu stilul steinhardtian ludic, polifonic, marcat de umor cald, punctat de asociaţii neaşteptate între fapte, cuvinte, domenii ale realului aparent fără legătură între ele. Este unul dintre motivele pentru care diversitatea punctelor de vedere conturează o imagine foarte vie a personalităţii lui Nicolae Steinhardt. Deosebit de relevante mi se par anumite consemnări ale unor mărturisiri orale făcute unor prieteni de către cel care L-a descoperit târziu, dar L-a iubit cu atâta ardoare pe Hristos. Astfel, Părintele Justin Hodea Sigheteanu consemnează: „Voi care v-aţi născut în familii creştine, care sunteţi creştini de mici, fii ai împărăţiei, voi nu vă daţi seama ce înseamnă să nu-L ai pe Hristos. N-ai nimic! Totul este în zadar; viaţa este un coşmar, nu există bucurie, nu există nădejdea învierii. Eu am trăit această dramă, iar acum îi sunt recunoscător Domnului că m-a chemat şi m-a primit dându-mi lumina". În corelaţie cu acestea, Steinhardt spune de asemenea că în calea dorinţei sale de a fi creştin se puneau trei mari piedici: faptul de a fi evreu, păcătos şi intelectual. Despre ceea ce a însemnat convertirea sa ca evreu la Ortodoxie, adică o dublă iubire, faţă de Biserică şi faţă de neamul românesc, cu rezistenţele interioare şi exterioare învinse, ne sugerează ceva chiar mărturisirea citată mai înainte şi, pe larg, *Jurnalul fericirii*, care relatează şi Botezul săvârşit în închisoare de către ieromonahul basarabean Mina Dobzeu. Cât priveşte păcatul care se opune dorinţei de a-L urma pe Hristos, el este o problemă a tuturor, chiar dacă am fost botezaţi din fragedă pruncie. Al treilea obstacol, în schimb, calitatea de intelectual, are de ce să ne neliniştească: să existe oare o contradicţie între viaţa intelectuală şi cea creştină? Dar au fost atâtea cazuri de intelectuali creştini, începând cu Părinţii Bisericii, mari cunoscători ai culturii greceşti şi romane, până la gânditori, artişti, scriitori şi publicişti contemporani, ne vine să replicăm imediat. Chiar articolele cuprinse în această carte aparţin unor intelectuali care-şi mărturisesc aici sau în alte scrieri credinţa creştină. Ce-i drept, unele problematizează tensiunea dintre trăirea concretă în slujba lui Dumnezeu şi a aproapelui, cerută de Biserică şi însingurarea, chiar înstrăinarea de ceilalţi, fie şi provizorie, pe care o implică uneori munca intelectuală. Cartea se încheie cu un eseu în două părţi al lui Adrian Mureşan, *De la Steinhardt spre Noica. Escale de-a lungul unui drum cu lumini şi umbre*, care ia în discuţie tocmai aspectele ce-i apropie, dar îi şi despart pe cei doi mari prieteni, legaţi prin multe fire ale destinului. Se ştie că Steinhardt a intrat în închisoare deoarece a refuzat să-şi denunţe prietenii inculpaţi în lotul Noica-Pilat, dar şi că Noica a fost cel care a descoperit Mănăstirea Rohia ca loc de retragere monahală, potrivit pentru prietenul său. În câteva dintre textele sale, Steinhardt critică mai mult sau mai puţin voalat elitismul şcolii de la Păltiniş, acuzată că ar promova un fals idealism, indiferent la soarta majorităţii semenilor din anii grei ai sfârşitului comunismului. Pe de altă parte, observă Adrian Mureşan, între Steinhardt şi Noica există o prăpastie în privinţa atitudinii generale asupra existenţei, numită în germană *Weltanschauung*: primul iubea diversitatea şi policromia vieţii, pe când celălalt căuta mereu unitatea, ordinea ascunsă în spatele multitudinii deconcertante a fenomenelor. ªi scopurile lor culturale sunt divergente, căci Noica aproape că făcea din cultură o religie, pe când Steinhardt, al cărui rafinament cultural se întrevede în fiecare rând scris, îşi dorea o credinţă simplă ca a ţăranilor maramureşeni în mijlocul cărora a ales să-şi petreacă ultimii ani de viaţă. Scrisul său se adresează, evident, intelectualilor, dar prin spiritul ludic, relativist, ce l-a apropiat de generaţia '80 sau prin umor ca atitudine existenţială, nu doar stilistică, vrea parcă să le transmită că n-ar trebui să se ia fără rest, cum ar spune Noica, în serios, atât pe ei, cât şi operele la care lucrează şi visează; că mai există ceva cu adevărat important, ce ni se dă gratuit, dincolo de eforturile noastre: mântuirea oferită din iubire de către Iisus Hristos. Bineînţeles că nu le invalida strădaniile, dimpotrivă, încuraja mulţi necunoscuţi dornici de afirmare, iar ceea ce-i plăcea admira fără rezerve. Dar el simţea că într-o lume saturată cu un ateism virulent, cum era la noi, sau mai voalat, dar poate mai insidios, precum în Occident, cultura riscă să se rupă de credinţă. Or, efortul cărturăresc al Părintelui Steinhardt, cel care s-a ocupat de organizarea bibliotecii mănăstirii Rohia, a vizat aducerea lor împreună, făcând din cultură o cale de a-L mărturisi nu propagandistic, ci viu, pe Iisus Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu întrupat. Problema intelectualilor rupţi de Biserică este însă aceea de a nu putea înţelege sensul mântuirii prin întruparea Logosului, nu prin destruparea spiritului la care conduc atât ştiinţa cu efectele ei tehnologice, cât şi gândirea ruptă de suflet. Una dintre învăţăturile Părintelui Steinhardt este aceea că valorile sufleteşti precum: iubirea, speranţa, generozitatea, prietenia, mila, compasiunea nu trebuie neglijate în favoarea celor numite îndeobşte spirituale: cunoaşterea, dreptatea, luciditatea, autorealizarea ş.a. Ba chiar că ultimele, dacă le exclud pe primele, se transformă din virtuţi în năpaste. Ideea centrală a eseului său publicat în această carte, *Se poate vorbi despre nedreptatea lui Dumnezeu*, este că trebuie să înţelegem creştinismul ca pe o trecere de la dreptate la dragoste. Tocmai aici stă deosebirea dintre *Vechiul* şi *Noul Testament*.

Crearea de punţi între cultură şi credinţă nu atentează deloc la autonomia celei dintâi. După cum îi spune într-un interviu lui S.L. Sevianu, nu principiile, teoriile, ideile călăuzitoare creează opera de artă, ci ele sunt ulterioare producerii operei. „Artistul autentic, spune Părintele, nu creează numai opere, ci şi principii estetice, modalităţi. Ele sunt zămislite de operă, nu ele o zămislesc pe ea." Tot în acest interviu, el atrage atenţia că fără libertatea şi curăţenia conştiinţei nu se poate realiza nicio transformare sau îmbunătăţire reală a societăţii. Acestea sunt de asemenea şi premisele autenticei opere de artă. Nu convertiri spectaculoase le cere Steinhardt intelectualilor, ci să nu-şi vândă sufletul. „Contrariul păcatului nu este virtutea, ci libertatea", repetă şi comentează el adesea cuvintele lui Kierkegaard devenite maximă de viaţă. Menirea intelectualilor, înăuntrul sau în afara Bisericii, ar trebui să fie aceea de apărători ai libertăţii; ai unei libertăţi care nu se poate întemeia decât pe adevăr şi căreia, aşa cum o spune şi o demonstrează *Jurnalul fericirii*, curajul fizic în faţa morţii îi este proba lămuritoare. Dar cum să dobândeşti şi să menţii aceste trei valori: adevărul, libertatea, curajul fără credinţă? Dacă îngrădirile şi teroarea regimului comunist i-au făcut pe unii intelectuali să renunţe la libertate, pericolele nu sunt deloc mai mici în epoca actuală dominată de relativism, manipulare, minciună, grija zilei de mâine. Steinhardt rămâne, pentru noi intelectualii în primul rând, la fel de actual ca atunci când a trăit.

Petru Pistol

Diortosiri

Motto-ul: „... că nu este nici o gramă / Din a lumii scrieri toate să nu aibe melodramă" (*Levantul*).

Exegeză şi adevăr

Citesc din şi despre I. Budai-Deleanu. Am atâtea cărţi docte împrejuru-mi, dar gândul zboară cu mult în urmă. Mi-e dor de profesorii mei care se risipeau şi cum se risipeau în faţa noastră, de-i adunăm noi astăzi din cioburi şi amintiri. De Florea Fugariu: *Cu el* (cu Budai-Deleanu, savantul atâtor limbi şi filosofii) *să fi citit voi Homer, nu cu mine*! De Cicerone Poghirc: *Găsiţi-mi o imagine mai frumoasă până la Eminescu: „Iubescu-să stelele –ntre sine, / Iubeşte-să cerul cu pământul, / Iubescu-să mările cu vântul "* (*Ţiganiada*,3,9).

Avatar poetic

I. Budai-Deleanu, recunoscând că lui nu îi este permis să cultive poemul eroic, precum, în „veacuri cărunte", Homer ori Vergiliu, se refugiază în „jucăreaua" lui eroicomică. Cu un secol şi ceva mai apoi, un alt poet, Ezra Pound, îşi amăgeşte dorul de *paradis* – într-o vreme care-i întoarce spatele *paradisului* - opunându-se pe cât îi stă în putinţă unei evidenţe: „E greu să scrii un paradis când toate aparenţele te îndeamnă să scrii o apocalipsă". Poetul „evadează" în *Cantos*.

Singur pe ...nume

Cato cel Bătrân (Cato Maior), severul cenzor roman, în lucrarea lui de istorie, *Origines*, menţionează personajele după titlul lor, lipsindu-le de numele proprii: ar fi nedreptăţit altfel mulţimea soldaţilor al căror nume rămâne, prin forţa lucrurilor, necunoscut (N1). Nu merge însă până la capăt şi dă totuşi un nume, *Surus*, numele elefantului din tabăra lui Hanibal care-şi pierduse un „dinte" în focul luptelor (N2). În noua paradigmă a istoriei Surus se detaşează *singurul* dintr-o mulţime anonimă.

(N1). Aulus Gellius , p.103, n.1.

(N2). *Surus*, „ ţepuşă", în limba latină.

Ce e permis celui mare, nu e permis şi celui mic (N1)

Ca să nu-i permiţi lui Homer intrarea în cetate (ba chiar să-l faci demn de *nuiele*), trebuie să fii Platon. Ca să înfrunţi voci care contestă un mare muzician, trebuie să fii Baudelaire. Ca să spui: „Biblia este o carte sfântă frumoasă, dar, ca toate cărţile vechi importante, unele pasaje sunt depăşite. Unele chiar ne îndeamnă la intoleranţă şi prejudecăţi" (N2) şi să nu rişti rigorile *cuvântului ferm*, trebuie să fii Suveranul Pontif.

(N1). Adagiul latin: *Quod licet Iovi, non licet bovi.*

(N2) . *România literară*, nr.8/22 februarie 2019.

CALINIC ARGEȘEANUL - 75

Mircea Bârsilă

ÎPS Calinic Argeșeanul, în ipostaza de scriitor

Scrierile (în cinci volume, Editura Arhipiscopiei Argeşului şi Muscelului, 2018) pe care autorul, **ÎPS Calinic Argeşeanul** le-a intitulat **Toată vremea-şi are vreme** se încadrează în aşa-numitul gen al *biograficului* - reprezentat de memorii, autobiografii, jurnalul intim, eseul biografic şi de cărţile-vorbite (realizate ca interviuri). Între aceste specii există, desigur, anumite deosebiri în ceea ce priveşte mai ales scriitura întrebuinţată de autori. În principiu, *autobiografia* se constituie într-o naraţiune coerentă ca istorie, până la momentul scrierii, a unei vieţi care, aşa cum dovedeşte autorul, s-a transformat în destin. Naratorul povesteşte situaţii şi evenimente de care îşi aminteşte sau, în alte cazuri, cum se întâmplă şi în *memorii*, sunt folosite însemnările din lungul anilor şi chiar şi anumite documente. Ambele specii, care nu exclud *parantezele şi întoarcerile în timp,* sunt dependente de logica *naraţiunii confesive*. În comparaţie cu aceste „forme" ale genului biografic, jurnalul intim este doar „o adiţiune de fragmente, fără o preocupare pentru (...) continuitatea cronologică" (Eugen Simion, **Genurile biograficului**).

Scrierile autobiografice ale ÎPS Calinic Argeşeanul sunt realizate, cu un excepţional talent literar, în portativul *literaturii beletristice*. Amintirile au fost aşternute pe hârtie, *cronologic*, în scurte povestiri în fond autonome, dar care participă din plin, fiecare dintre ele, la arhitectura şi, totodată, la înţelesul întregului.

Titlul cărţii **Toată vremea-şi are *vreme*** i-a fost inspirat de mătuşa Irina (*„ o babă mucalită şi iute ca argintul viu"*), pe care ÎPS a cunoscut-o în anul 1964 şi care a fost „sfătuitorul" său de taină, în vremea dificilei lucrări cu enoriaşii din prima parohie ce i-a fost încredinţată ÎPS, ca preot celibatar, în localitatea Tioltiur (de lângă Bobâlna istorică). De la mătuşa Irina, Înaltpreasfinţitul a reţinut şi o altă zicere frumoasă: „cu o tacă plăţi o vacă".

Primul volum este dedicat copilăriei, anilor de seminarist şi experienţelor legate de pastoraţia duhovnicească şi gospodărească în ţinuturile Transilvaniei.

Istorisirile autobiografice încep cu figurile părinţilor săi şi cu descrierea locurilor natale. Mama sa, Ileana Ursu rămasă orfană la numai două săptămâni după naştere, a fost crescută de o mătuşă (Varvara Avram), care a luat-o în grijă cu tot dreptul de moştenire. Viaţa aspră şi grea care i-a fost rezervată de destin, lipsa căldurii şi a mângâierilor părinteşti (tatăl său fiind izgonit de familia *înfometată de moştenire*, pe când ea avea numai 5 ani) au transformat-o pe mama sa într-o fire tăcută, sfielnică, modestă. Şi aşa a rămas, după mărturisirile autorului, până la trecerea în *Ţara de peste veac* (15 iunie 1993), moment pe care ea l-a ştiut cu mult înainte. Aplecarea evlavioasă a mamei sale şi mărturiile încredinţate numai feciorului ei, Constantin, au jucat un rol determinant în formarea duhovnicească a viitorului arhiepiscop: „*Orice pas făcea, orice lucrare, orice vorbă şi atitudine, lăsau în sufletul şi inima mea de copil amintiri de neuitat. Acum înţeleg, mai bine ca oricând, sfiala mamei, discreţia şi simplitatea ei exemplară. De pildă, nu-i plăcea să se împopoţoneze cu haine deosebite şi luxoase. Nu-i plăcea să meargă la nunţi şi ospeţe. Fugea de mulţime. Poate se inhiba, pentru că trăise mai mult retrasă în sihăstria munţilor"*.

Tatăl său, Haralambie Argatu, dintr-un neam popesc din părţile Transilvaniei, le-a făcut copiilor săi o educaţie straşnică şi aspră : *„Muncă şi şcoală. Nu se putea comenta niciodată. Erau ascultări sacre"*. Disciplina, severitatea în muncă impusă de tatăl său i-au format de mic copil deprinderi serioase pentru toată viaţa.

Copilăria şi spaţiul natal a cărui frumuseţe era privită şi trăită ca un mare dar dumnezeiesc sunt definite prin sintagma *În tinda paradisului : „Ivirea dimineţii era o bucurie pe care numai acum mi-o desluşesc. Să te trezeşti pentru încă o zi! Ce minune! Câtă binecuvântare de la Dumnezeu! Eram în tinda Paradisului! Razele soarelui anunţau venirea mirelui. Roua strălucea în mii şi mii de mărgaritare. Păşeam pe iarba udă cu picioarele goale. Luam cu palmele boabe de rouă şi mă spălam pe faţă pentru a mă trezi şi a fi ca Făt- Frumos din Lacrimă".*

Copilăria este „reînviată" în cele mai mici amănunte legate de fireştile şi şi esenţialele *ascultări*: pastoraţia şi înclinaţia pentru citit; gătitul bucatelor; cositul ierbii; plantatul puieţilor; trasul la joagăr şi stivuirea lemnelor; culesul, topirea, spălarea, tăbărârea cu meliţa a cânepii; şcoala şi învăţătura. Nu lipsesc snoavele şi povestirile anecdotice: *Spovedanie la Popa Dobre*; *Spovedania cu ouă*; *Bătaia pentru Stalin*. Foarte multe relatări se constituie în adevărate ode închinate îndeletnicirilor omeneşti: *„Dacă aş sta să povestesc despre bogăţia şi iscusinţa cu care făceam bucătărie, nu mi-aţi da crezare! Scriu pentru a le lăuda pe gospodinele, soţiile şi mamele noastre sfinte, care, zilnic, fără odihnă, fac aceste lucrări, ca să continue existenţa noastră în această lume văzută. Fiecare strachină de lapte cu mămăligă şi fiecare pahar cu apă e încă o zi!"*

Anii de învăţătură la şcolile primare din Cracăul Negru şi Bălţăteşti cu străduinţele, păţaniile dar şi izbânzile la diversele concursuri şcolare pun în evidenţă, cu mult respect, mulţumire şi elogiu, figurile dascălilor săi, *cu inimă de aur*: Elena Mihăilă, Raveica Ghineţ, Maria Nuţu, Mariana Vodă, Verona Nuţu şi mulţi alţii.

ÎPS Calinic Argeşeanul, pe numele său de botez - Constantin Argatu (venit pe lume în ţinuturile bucovinene, pe "meridianul Ozana" la Crăcăul Negru pe 4 iunie 1944, de Duminica Mare sau a Pogorârii Duhului Sfânt), reuşeşte să „eternizeze" profiluri umane şi fapte pilduitoare într-un număr mare de povestiri: *„Plângea, descărcându-şi oful*"; *„Zăpodea Crăcăului Negru*"; *„În tinda paradisului*"; *„Isus îmi arată subiectul în vis*"; *„Un munte de profesor*"; *„Marele pedagog şi delirul tineresc*"; *„Cuvânt bun ca roua dimineţii*"; *„Sibiul şi minunaţii lui profesori*"; *"Colegii nu se uită*"...Sunt doar câteva exemple din cele 111 povestiri care formează primul volum (441 de pagini).

Preţuirea de care s-au bucurat toţi dascălii care i-au modelat devenirea spirituală face obiectul unor capitole special rezevate: *Un munte de profesor* (prof. Ion Serafimescu); *Tortura cu peniţa de aur* (prof. Sebastian Barbu Bucur); *Vino să mă ajuţi* (prof. Ioan Ivan); *Un voinicel tras prin inel* (prof. Mircea Păcurariu); *Sibiul şi minunaţii lui profesori* (Seminarul Teologic de la Mânăstirea Neamţ; Institul Teologic de grad Universitar din Sibiu).

Un loc deosebit în ceea ce priveşte arta portretistică a scriitorului Calinic Argeşeanul îl are zugrăvirea înaltelor feţe bisericeşti: Patriarhul Iustin Moisescu; Episcopul Teofil Herineanu al Vadului, Feleacului şi Clujului (care l-a hitoronisit ca preot celibatar); Nicolae Colan, Mitropolitul Ardealului (1957-1967); Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului (1967-1981); Părintele Teofil Părăian, Arhimandritul Paisie Tinca şi mulţii alţii, evocaţi în anumite împrejurări marcante în care s-au întâlnit. Deseori, sunt relatate şi întâmplări şi dialoguri amuzante, într-o notă caracteristică - de un fin umor. Iată, spre exemplu, o anecdotă hazlie a Mitropolitului Nicolae Mladin: *„La un Simpozion, prezenta referatul Grigore T. Marcu care, din cauza gâtlejului uscat, bea apă repetat. Gestul său nu a rămas neobservat de mucalitul Nicolae Mladin. La finalul lucrărilor, Mitropolitul îi zice:*

- Măi Grigore, mi-a plăcut...

- Mulţumesc, mulţumesc, Înaltpreasfinţite, zice precipitat conferenţiarul, nelăsându-l să-şi termine vorba începută.

- ... Cum ai băut apă! ... îşi termină propoziţia mitropolitană."

Bogăţia, firescul şi farmecul seducător al descrierilor ne fac să gândim că de-alungul vieţii Înaltpreasfinţitul Calinic Argeşeanul şi-a consemnat impresiile atent, conştiincios, într-un jurnal.

Dacă în primul volum Înaltpreasfinţitul Calinic Argeşeanul îşi rememorează existenţa de până la vârsta de 27 de ani, cel de-al doilea volum cuprinde viaţa şi mai ales suferinţele întâmpinate după strămutarea din ţinuturile maramureşene (toamna anului 1971) la Mânăstirea Căldurușani, apoi la Mânăstirea Cernica, Mânăstirea Sinaia, până la hirotonisirea ca arhiereu-vicar la Râmnic

şi Argeş de către Patriarhul Iustin, pe 7 noiembrie 1985 (de ziua Sfântului Grigorie Taumaturgul). Aproape toată perioada prezentată este una dramatică, de mare rezistenţă în faţa prigoanei regimului comunist care se manifesta făţiş, mai ales în cazul slujitorilor Bisericii, după aplicarea Decretului 410/1959 care a distrus continuitatea în viaţa monahală. Din toate paginile acestui volum răzbate grija cea mai mare a ÎPS Calinic Argeşeanul de a duce o viaţă monahală după *orânduiala cea veche şi dulce duhovnicească*, precum şi efortul permanent de a scăpa de numeroasele capcane pregătite de Securitate. Grozăviile întâmpinate nu numai de mărturisitorul acestor pagini dar şi de alţi călugări oropsiţi şi izgoniţi, în cele din urmă, dintre zidurile Mânăstirii Căldăruşani sau ale altor mânăstiri din Ţara Românească se constituie în documente vii, triste şi tragice ale unei perioade în care se vorbea de construirea *socialismului luminos*.

Rezistenţa dar şi curajul de a înfrunta cu inteligenţă şi cu harul lui Dumnezeu nenumăratele piedici şi greutăţi în apărarea credinţiei, bisericii şi orânduielilor oglindesc cu fidelitate *apucăturile* evlavioase şi faptele sale pline de semeţie. Chiar dacă în această perioadă inima i-a fost deseori rănită, rânduiala atonită – ţinută cu sfinţenie – era prilej de a-şi bucura sufletul şi de a întreţine atmosfera bisericească pe care nu conteneşte să o descrie în povestiri despre slujitorii bisericii săi văzuţi, în multe cazuri, ca *sfinţi pe picioare*.

Antologice sunt şi paginile în care sunt evocate marile prietenii cu oamenii de cultură ai vremii (poetul Ioan Alexandru; prof. univ. Zoe Dumitrescu – Buşulenga; Augustin Buzura), cu înalte feţe bisericeşti (arhimandritul Benedict Ghiuş- *care ştia carte cât un veac de cărturărie!*).

Mesajul transmis în volumul al doilea este rostit cel mai bine de însuşi ÎPS Calinic

(continuare în pag. 18)

Calinic Argeşeanul - 75

Adrian Alui Gheorghe

Calinic Argeșeanul. Cărturarul

(fragmente din volumul "Calinic Argeşeanul. Studiu monografic", în curs de apariţie la Editura "Doxologia din Iaşi)

Reformularea miturilor fondatoare la Calinic Argeşeanul

Care sînt "valorile tribale" ale unei naţii? Miturile, poveştile, valorile culturale consacrate prin "vot popular", de la o generaţie la alta, tradiţia culinară, religia, poveştile istorice, apartenenţa la o "structură istorică" unică, mîndria naţională etc. Cât ne mai raportăm la ele acum, la nivel individual şi la nivel social? S-ar părea că foarte puţin. Valorilor culturale consacrate "prin vot popular" precum Eminescu, Enescu, Grigorescu ş.a. le-am găsit înlocuitori mult mai vizibili, mai atractivi, impuşi de mass-media, de tendinţele de înnoire forţată a lumii în care trăim. Globalizarea ne face cetăţeni impersonali universali, dar ne trage preşul naţional de sub picioare! Voievozilor şi eroilor şi domnitorilor care populau imaginaţia noastră patriotică le-am găsit eroi europeni, eventual le opunem o atitudine de desacralizare a panteonului naţional. Atitudinea generală înclină să susţină că deşteptăciune nu e să ştii bine ce ai în curtea patriei, ci să ştii ceva aproximativ de aiurea, fapt care îţi conferă (şi) statut de ... spirit expansiv, european, universal. Artistul dacă nu se naşte gata geniu universal, degeaba se mai naşte şovăitor într-o cultură periferică. Că "intrarea în universal se face prin naţional", cum susţinea Călinescu, este contrazisă de o nouă atitudine, de un imperialism cultural de toată lume agreat şi consimţit, impusă de o piaţă agresivă, nealeasă la nivelul valorilor, dar spectaculoasă la nivelul adjectivizării şi risipei de publicitate comercială.

Câteva secole ne-am pus în acord cu propria istorie, cu propria limbă, cu propria tradiţie, cu propria cultură. Sîntem pe punctul de "a denunţa" acest acord. Şi e atât de simplu de realizat acest lucru...! E de ajuns ca unei generaţii de şcolari să îi inoculezi din şcoală, de la o vârstă fragedă, că ei aparţin universalităţii şi nu unei naţii, că au în faţă o cultură universală din care vor alege la maturitate ce le convine, ca ruptura să se producă ireversibil. Ce vor alege la maturitate? Cultura *fast food*, probabil!

La cât de dinamică e societatea mondială, e dificil de făcut previziuni pentru ziua de mâine sau de poimâine a societăţii noastre şi a societăţii umane în general. Războaiele clasice dădeau măsura puterii, a dăruirii, a inteligenţei organizatorice, a sacrificiului de care erau capabile popoarele. Regretabile, criminale, destructive, aceste "reglări istorice de conturi" puneau, într-un final, fiecare naţie în acord cu propriile valori, cu propriile certitudini. Războaiele nevăzute, care se duc în vremurile noastre, pe fronturi media sau pe fronturi financiare, în statistici şi în politică, dau iluzia tuturor participanţilor că sunt învingători. Toţi luptăm împotriva terorismului universal, toţi luptăm împotriva devierilor ideologice de stânga sau de dreapta, toţi luptăm pentru cauze musai universale...! Războiul este "al tuturor". Unde se înregistrează victoriile? În statistici. Pe acest fond, Karel Capek nota undeva: "În lupta pentru pace s-a înregistrat un nou succes: nu a mai rămas piatră peste piatră". Şi "valorile triburilor" sunt pe cale să se pulverizeze, tendinţa fiind universalizarea individului. Unde e "tribul românilor", cu valorile lui consacrate sau pe cale de producere în acest marasm? Tot în statistici. Sau într-o destructurare culturală voioasă, în spiritul internaţionalismului, a globalismului victorios din continent în continent. Şi parcă suportăm această destructurare şi o facem cu mai mult zel decât toate "triburile" din jur, lepădând peste bord, fără nicio precauţie, exact lucrurile care ne-au consacrat.

Dacă m-ar întreba cineva, rapid, de ce au dispărut civilizaţiile maya sau altele la fel de celebre, alături de naţii glorioase altă dată, aş răspunde rapid că au dispărut datorită faptului că au lăsat propria cultură să piară. Dacă sufletul unei societăţi e cultura acelei societăţi, e clar că un trup decerebrat şi fără sensibilitate dispare iremediabil. Naţia română pare să fie pe această pantă, a pierderii identităţii culturale, a „aneantizării" propriului suflet.

Oricum, materialul de bază pentru artist, indiferent de arta pe care o practică, indiferent de epocă, este omul, această fiinţă uriaşă şi îngrozitor de mică, această proiecţie a lui Dumnezeu care e, în acelaşi timp, o biată gânganie care încearcă să zgâlţiie tronul divinităţii ca să se cocoaţe el acolo.

Ne putem împrieteni cu câinii, cu papagalii, cu urangutanii sau cu pisicile. Dar nu ne putem înfrăţi decât cu omul. În afara omului nu se poate face nicio biserică. Dacă pe pământ ar fi o catastrofă şi ar dispărea lumea, aceasta ar putea fi reluată, refăcută dintr-un simplu cuplu de oameni viguroşi, ar ajunge din nou la civilizaţia actuală în câteva mii de ani. Dar dacă după catastrofă ar rămâne o pereche de hipopotami, tot viguroşi, lumea nu ar mai reveni la stadiul actual niciodată. Omul este singura fiinţă cu duh, restul animalelor deţine numai viaţă. Viaţa nu-i suficientă pentru împlinire.

De asta, întoarcerea la valorile "tribale", la valorile identitare este obligatorie. Calinic Argeşeanul, în panoplia sa de valori pe care le identifică şi le susţine, le comentează şi le promovează în eseurile din reviste şi cărţi regăsim exact reperele care dau sens "verticalei româneşti". Venim după "o istorie" de jumătate de veac în care confuzia de valori, cu program, a luat loc scalei de valori încercate şi autentificate în timp de tradiţie şi istorie. Ştefan cel Mare, Neagoe Basarab, Pârvu Mutul, Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Constantin Brâncuşi, Mircea Eliade, Emil Cioran, Vasile Conta, Martin Opitz, Vasile Pârvan, George Enescu, Ciprian Porumbescu, Regina Maria, Gheorghe Brătianu, Ion Pillat, George Călinescu, Alexandru Rosetti, Horia Bernea, Dumitru Stăniloaie, Iustin Moisescu, Teoctist Arăpaşu, Octav Onicescu, Bartolomeu Anania ... sunt parte din această verticală românească pe care putem reconstrui, în orice moment, istoria, educaţia, tradiţia.

Chiar şi când elaborează sau scrie predicile, când îşi adună argumente pentru a creiona un portret de cărturar sau de sfânt, Calinic Argeşeanul apelează la memorie şi memorii. Este efectul faptului de viaţă şi a faptului cultural, a lecturii şi a experienţei în lume. Chiar când scrie despre Pârvu Mutul sau despre Constantin Brâncuşi, textele sunt evocări dintr-un sine care adună spornic frumuseţe din carte şi din realitatea cea mai concretă.

De asta, putem spune că memoriile sunt, în esenţă, o călătorie: în timp, în spaţiu şi în sine. Iar o călătorie de acest tip îţi încearcă renunţarea, răbdarea şi credinţa, ceea ce în ritualurile de iniţiere ar fi sinonim cu trecerea de la noviciat la condiţia de învăţat, de maestru. Iar re-memorarea este, fără îndoială, o chestiune de imaginaţie. Platon punea atât de sus puterea imaginaţiei, încât credea că cineva poate fi transformat de lucrurile pe care şi le închipuie. Ei, despre această transformare a omului şi a sinelui depune mărturie, prin memoriile sale, Calinic Argeşeanul. De la copilul purtat în traistă de mamă, ca să ajungă la mănăstire până la „înrădăcinarea" pământului cu mănăstiri, schituri şi biserici în ariditatea perioadei şi „pustiei" comuniste şi mult după aceea, s-a petrecut o transformare care este nici mai mult, nici mai puţin decât măsura unei vieţi. În acelaşi timp, tendinţa omului e, prin povestire, de a inhiba timpul şi consecinţele sale, de a accentua dihotomia trup-suflet ca o personalizare a rădăcinilor terestre şi celeste care au concurat la crearea omului, fiinţă aleasă.

Memoriile lui Calinic Argeşeanul sunt şi o construcţie cronologică din care derivă o perspectivă a devenirii, a maturizării intelectuale şi spirituale, un spaţiu al contrastelor, al tensiunilor. Sunt în „Toată vremea îşi are vreme" lucruri care ţin de istoria tuturor şi altele care ţin de memoria afectivă, amănunte din intimitatea profundă, fapte „anecdotice" sau doar impresii care marchează individualitatea. E, în orice mărturisire, „lupta cu Îngerul" şi lupta cu istoria. În „povestea" sa, Calinic Argeşeanul face proba unui dinamism creativ, neîmpăcat cu cedările, care se regăseşte mereu pe sine în miezul unei istorii agonice. Iar regăsirea este, aşa ca la Neagoe Basarab, în „învăţăturile către fiul său, Teodosie", o sumă de întrebări şi învăţăminte, din categoria cine sunt, ce să fac pentru a mă izbăvi, cum pot să îi ajut pe ceilalţi să se izbăvească, care e preţul nădejdei şi care e răspunsul dragostei lui Dumnezeu: *"Că, mai întâi de toate, este tăcerea, iar tăcerea face oprire, oprirea face umilinţă şi plângere, iar plângerea face frică, şi frica face smerenie, smerenia face socoteală de cele ce vor să fie, iar acea socoteală face dragoste, şi dragostea face sufletele să vorbească cu îngerii. Atuncea va pricepe omul că nu este departe el de Dumnezeu."(...)*

Cred că acesta este sensul „practic" şi etic al căutărilor lui Calinic Argeşeanul, care în "Toată vremea îşi are vreme" face o demonstraţie despre cum "zădărnicia vieţii" poate fi transformată în bucuria împlinirii. Şi încă un lucru pe care îl spune, îl susţine, îl demonstrează şi îl promovează Calinic Argeşeanul în cărţile sale: Cultura produce bucurie. Oamenii fără cultură sunt posaci, sunt orbi, sunt vulnerabili, sunt cîrcotaşi, sunt "murdari" pe dinăuntru, nu au orizont.

Oamenii fără cultură nu pot fi liberi.

Bucuria lecturii

Volumul cu care a debutat Calinic Argeşeanul se numeşte "Bucuria lecturii" (Editura "Cartea Românească", 1989; semnătura a fost, de fapt, C. Argatu Argeşanu) şi este, fără îndoială, o deschidere de perspectivă pentru un intelectual al vremii noastre. În afara lecturii orice tentativă de a pătrunde în lumea ideilor nu este posibilă, credibilă.

Un capitol al cărţii este dedicat lui Mircea Eliade şi raportului acestuia cu Ortodoxia. Calinic Argeşeanul aduce în actualitate eseul "Ortodoxia", scris de Mircea Eliade în anul 1927 şi care face o demonstraţie despre substanţa creştină a vieţii şi existenţei românului. Spune Mircea Eliade că "trebuie să fim creştini - pentru a găsi un sens vieţii, care să întreacă simpla umanitate şi să cuprindă din acel suc al metafizicii, care singur ne orientează", altfel "alunecăm în gol şi sfârşim roşi de disperare, chinuiţi de o problematică filozofică greşit pusă sau oprindu-ne pe poziţii sceptice, evadând într-un păgânism senzual care nu poate dărui, nici încai uitarea." În continuare demonstraţia converge spre prezenţa lui Hristos, despre care autorul spune că "... apariţia Lui înseamnă pentru noi axa centrală, nucleul de viaţă, de elan, de dragoste, de creaţie. Christ dovedeşte realitatea transcendentului şi posibilitatea de a-L ajunge prin experienţă religioasă. Omul nu mai e singur cu soarta. Acele suflete, nefericite, care se ridică deasupra fiziologiei şi a instituţiilor nu mai sunt în primejdia dispierării. Cunoaşterea lui Christ - deşi de esenţă pur mistică, înfăptuindu-se pe plan mistic - transfigurează conştiinţa, o îmbogăţeşte cu roade dulci, zemoase. Cel care cunoaşte (iubeşte) pe Christ - e un om cu măduva spinării întreagă..." Creştinul înţelege viaţa - fapt de o considerabilă însemnătate, ce întrece cu mult comorile ştiinţei şi ale filozofiei! Creştinismul stăpâneşte sensul vieţii - care nu e un sens tragic. Sau, în orice caz, de un tragic omenesc." Mai departe Mircea Eliade se adresează generaţiei sale, una tânără, care va ajunge la înţelepciunea credinţei, care va prelua o societate dinamică, în care chiar şi credinţa este în transformare. Reţin un fragment consistent din acest eseu, unul edificator pentru cel care a scris, mai apoi, cea mai importantă "istorie a religiilor", o privire comparativă asupra credinţelor religioase din două milenii de evoluţie: "Aşadar, noi, cei tineri vom ajunge, nu ne interesează când, creştini ortodocşi. Nu va lipsi niciunul, dintre acei care au gustat sensul metafizic al vieţii. Acum - nu am ajuns. Dar ştim că vom ajunge. Nu ne e teamă să greşim, păşind alăturea de drum. Pentru că ştim că există un drum drept, care ne e menit. De altfel, ceea ce e frumos în noi e faptul căutării. Noi căutăm şi suferim pentru aceasta - ceea ce alţii se mulţumeau a primi de la preoţi, nu întotdeauna de ispravă, apoi uitau într-un fund de suflet. Noi vrem un creştinism efectiv - adică rezultatul unei experienţe, proaspăt, greu de sensuri, cald de viaţă, strălucitor de daruri. Care să ne prefacă din oameni - oameni ai lui Dumnezeu, adică suflete în trupuri, suflete ce caută să asimileze şi să răspândească valori Dumnezeieşti în lumea

valorilor bestiale sau, rareori, a valorilor omeneşti. Ortodoxia ne sileşte să renunţăm la o parte din viaţă? Ortodoxia nu ne sileşte la nimic. Faptele pe care le facem sub înrâurirea ei sunt fapte fireşti, care nu ne mutilează viaţa - pentru că viziunea acestei vieţi e schimbată. Un ortodox poate fi ascet sau păcătos. Ce însemnătate poate avea faptul acesta? Experienţa religioasă, dragostea către Christ - rămâne aceeaşi. Aşadar, orice drum ar apuca, o conştiinţă contemporană ajunge la creştinismul ortodox. Poate lucrul acesta se va împlini târziu, spre sfârşit de viaţă tristă. Dar se va împlini. Şi el va fi lumânarea de pe urmă. Care, la unii, se va rosti: Cred într-unul Dumnezeu! Iar la alţii, lumânarea va aduce hotărârea renunţării la viaţă. Renunţare eroică, pe care toţii trebuie s-o jinduim şi către care nu se înalţă decât personalităţile autentice şi crunt încercate în lume." E greu de spus spre ce s-ar fi îndreptat România dacă ar fi evoluat în "spiritul" şi la anvergura perioadei interbelice, efect al "marii uniri" de la 1918. Oricum, alt reprezentant al acelei perioade, singurul român membru al Academiei Franceze, una din valorile determinante ale dramaturgiei mondiale, vorbeşte şi se comportă cam în aceleaşi dimensiuni enunţate de Mircea Eliade. E vorba de Eugen Ionescu, dramaturgul care l-a întrecut pe Caragiale în autoritate, care a dat sens "absurdului existenţial" probat de conflagraţiile secolului XX. Eugen Ionescu spune în volumul „Antidotes", Gallimard, 1977, într-un dialog pe care l-a avut cu un preot catolic, Lendger: „Biserica Ortodoxă a păstrat mult mai multă puritate, o puritate pe care catolicismul a pierdut-o. Biserica Ortodoxă, deşi a dat cezarului ce este al cezarului, deşi a acceptat aparent Istoria, a rămas în afara Istoriei. Ea n-a declarat niciodată război Istoriei, nu s-a amestecat în Istorie, a coexistat. A găsit întotdeauna acomodări cu secolul, niciodată cu cerul. Biserica Catolică găseşte acomodări cu cerul. Rămâne în Biserica Ortodoxă ceva insolit, ceva ascuns, pur, imuabil...". A fi în lume şi în acelaşi timp în afara lumii, acesta este modelul Iisus Hristos, cel pe care se întemeiază Biserica noastră. O spune un furios al începutului de secol, Eugen Ionescu, care *s-a regăsit* după o viaţă de frământări lăuntrice. În dialogul pomenit mai sus părintele Lendger, catolicul, riscă o întrebare: „Şi ce i-aţi spune unuia ca mine, care este preot în această epocă şi care crede?" Răspunsul dramaturgului, a ortodoxului auto-recuperat, este unul abrupt: „I-aş spune: ce căutaţi la mine îmbrăcat în civil?" - Asta e tot? - Asta este, şi fiţi ceva inacceptabil, neaşteptat, nu din acest veac, puneţi-vă o sutană! Ce e cravata asta? Sunteţi ca toată lumea. Eu am nevoie de cineva care să fie în afara lumii; în lume, dar în acelaşi timp în afara lumii." De asta, conchid, dacă vom pierde relaţia *pater et filius*, în sensul intergeneraţionist, în sensul *magister et discipuli*, dar şi în sensul înalt, al căutării Tatălui absolut, dacă vom pierde drumul spre Biserică asimilată acelui *acasă* generic, vom fi cu adevărat în lume; adică nicăieri.

Biblioteca şi actul lecturii se intersectează pe tărâmul bucuriei. O spune Calinic Argeşeanul, trecând în revistă mai multe expresii celebre despre această intersectare: "Se văd pe la case de toată mărimea şi pretenţie cărturărească, biblioteci imense, cărţi multe, prea multe uneori pentru o familie obişnuită. Poate că şi praful e tot atât de mare aşezat pe bietele cărţi pentru *protecţie*. Seneca (n. 4 î.Hr. – 65 d.Hr.) considera pe bună dreptate că nu are importanţă cât de mare, lungă şi înţesată de cărţi este biblioteca pe care o avem, autori şi tot felul de cărţi în care să aflăm ceva nehotărât şi veritabil, ca să nu spunem ceva mult mincinos şi nestatornic. Seneca stăruia: *Citeşte totdeauna autori consacraţi şi, dacă uneori vei voi să te îndrepţi spre alţii, reîntoarce-te la cei de mai înainte.* Sfinţii Părinţi ne cheamă să imităm albinele şi să separăm tot ce am adunat din lectura noastră colorată. Seneca remarca faptul că şi pe vremea lui cei care citeau înţelegeau propriu cele citite şi făcea o asemuire plină de umor: *Nu trebuie să ne mirăm că din aceeaşi materie fiecare adună ceea ce se potriveşte cu preocupările sale; pe aceiaşi pajişte un bou caută iarbă, un câine iepuri, o barză şopârle.* Din înţelepciunea indiană culegem şi perle ca acestea: *După cum un măgar, care transportă o sarcină de lemne de santal, ştie ce-i povara, dar nu ştie ce-i santalul, tot astfel cei care citesc cărţi multe, dar fără să le înţeleagă, poartă numai o povară, la fel ca nişte măgari.* Cum e şi cu filosofii şi înţelepţii lumii? Ei au răspunsuri şi la întrebările care încă nu s-au pus! Schopenhauer ne luminează: *A citi înseamnă a gândi cu un cap străin în locul celui propriu.* Aşadar, să citim, dar să gândim cu capul nostru!"

Un loc aparte acordă Calinic Argeşeanul culturii tradiţionale, cu sorgintea în lumea ţărănească, baza din care iradiază cultura mare, naţională. Vorbind despre Ernest Bernea spune, îndreptăţit: "Dacă pentru ştiinţa modernă, categoria spaţiului este apriorică şi abstractă, pentru ţăranul vechilor noastre aşezări, spaţiul, mai precis locul, este un element concret învestit cu proprietăţi spirituale, cu valenţe sacre sau magice. Ţăranul acordă spaţiului trăsături morale (loc bun şi loc rău) şi îl tratează afectiv, adesea chiar liric, după cum tratează timpul şi armonia, *rânduiala* cosmică a lumii create. Ne apare foarte important faptul scos în evidenţă de Ernest Bernea că *Ţăranul român are repulsie pentru noţiunile de infinit şi vid.* Convingerea sa neclintită în rânduială depăşeşte aspectul social şi etic al noţiunii şi se răsfrânge asupra cosmosului, pe care îl consideră întocmit după un plan dinainte stabilit, motiv care îl determină să excludă orice idee de hazard şi haos. Corelativul rânduielii este ierarhia, potrivit filozofiei noastre populare: *Toate să ţin după lege şi unde e lege e şi frumuseţe."*

Cum arată "portretul robot" al intelectualului în viziunea lui Calinic Argeşeanul? El este un "producător" de istorie, indiferent de mediul în care se mişcă. Ideile, operele de artă, participarea la istorie, toate sunt contribuţii la o filosofie socială practică iar viziunea este suma reflexivităţii. Iată cum formulează aceste consideraţii în eseul "Atitudinea reflexivă": "Filozofia, dacă nu ne înspăimântă sonoritatea cuvântului, este înainte de toate un act personal şi liric, iar istoricul se defineşte, mai mult decât prin metodă şi bogăţia factologică a materialului expus şi interpretat, prin atitudinea sa personală, prin meditaţia pe marginea evenimentelor. Numai aşa poate fi atins pragul teoretic şi numai aşa istoria devine cultură".

Iar "bucuria lecturii" este bucuria "smerită" în faţa capodoperelor, a monumentelor de cultură, a personalităţilor care au definit şi redefinit sensul culturii române. Reţinem, aici, referinţele şi studiile aplicate la "Noul Testament de Bălgrad", la "Tradiţia politică bizantină în ţările române în secolele XVI-XVIII" de Andrei Pippidi, la "O enigmă şi un miracol istoric: poporul român" a lui Gheorghe I. Brătianu, la "Cadre ale gândirii populare româneşti" de Ernest Bernea, la "La Romania illustrata - Ricordi di viaggio", apărută la Roma, în 1888, sub semnătura lui Bruto Amante, ca să numesc numai câteva repere.

Trăim într-o lume în care oamenii nu se cunosc între ei, pentru că nu se mai ascultă unul pe altul. Intelectualii nu se mai cunosc între ei pentru că nu se mai citesc unul pe altul. Şi de asta nu mai formăm o cultură, ci o "adunătură" de intelectuali care vorbesc în pustie. Spune Calinic Argeşeanul, la un moment dat, în ceea ce priveşte nivelul scăzut al civilizaţiei şi al educaţiei de la noi: Da, avem profesori buni, da, avem copii buni, numai că nici unii, nici alţii nu mai au bucuria lecturii, a cultivării proprii.

Bucuria scrierii

Pentru Calinic Argeşeanul "bucuria lecturii" este însoţită de bucuria scrierii. Eseurile sale, scrierile culturale recuperatorii, cele memorialistice au rigoare şi vigoare. Un lucru trebuie spus, cu prioritate: Calinic Argeşeanul scrie jurnal din anul 1964, mai bine de cinci decenii de istorie personală şi istorie a lumii noastre sunt adunate în vrafuri de caiete, de pagini, cea mai mare parte nepublicate. Acest exerciţiu al mărturisirii cotidiene responsabilizează pe cel care povesteşte, istoria dă dreptate, până la urmă celui care depune mărturie în numele ei. Cel care scrie jurnal se auto- educă prin actul scrierii. Spune, la un moment dat Calinic Argeşeanul, despre actul scrierii, condimentînd consideraţiile cu anecdota ziditoare: "Se ştie că a te dedica artei scrisului presupune, din capul locului, harisma scrisului, scris care zideşte, care umple inima de bucurie. Unii citesc încet sau foarte încet, şi nu scriu decât foarte puţin. Alţii citesc mult, îşi pregătesc filtrul şi, dintr-odată, se declanşează îndemnul de a pune mâna pe condei. Monahul Hristofor Haralambie de la Mănăstirea Cernica, într-o zi, fiind la coasă prin grădina Sfântului Calinic, strigă: - Preacuvioase, iertaţi, plec să scriu câteva versuri. Mi-a venit inspiraţia! - Du-te şi să ne aduci poezia. După vreo douăzeci de minute, vine cu un imn închinat martiriului lui Antim Ivireanul. Ne-a citit-o pe nerăsuflate. A trebuit să recunosc, pe cât mă pricepeam, că a scris inspirat. - Vă place, Preacuvioase? - Da, i-am răspuns bucuros, că se bucura. - Ştiţi cum este cu inspiraţia? Cum să vă spun eu, ca să înţelegeţi? A, da, am găsit. Îţi vine să scrii cum îi vine găinii să facă oul plin de viaţă. Asta e! M-am amuzat atunci. N-am uitat nici azi. Felul cum a spus-o şi, mai ales, că a scris un imn Ivireanului cel Sfânt m-a convins că a primit inspiraţia de Sus. Aşa au scris toţi, începând cu Sfântul Casian din Dobrogea până la Casian Cernicanul, cu Istoriile sale. Ca trăsături sumare ale monahului care se dedică artei scrisului, deci artei, şi nu doar scrisului, aş putea aminti de o cultură îmbunătăţită mereu, statornică, înduhovnicire, artă pedagogică, prin şcoli pentru tineret, arta picturii, arta muzicală, etică şi estetică ortodoxă, dusă la cel mai înalt grad de dăruire. Se cunosc marii cărturari, sfinţi în arta scrisului. Să citeşti cu inima nu este o treabă uşoară. Să scrii bine este şi mai greu." Un povestaş fără umor, este un povestaş fără har. Nu e cazul lui Calinic Argeşeanul, memoriile sale sunt, în foarte multe secvenţe, scene dintr-o "comedie umană" care stârnesc o voie bună irezistibilă. Dacă se spune că proza europeană modernă a ieşit din "mantaua" lui Gogol, putem calchia şi noi expresia consacrată susţinînd că mare parte din proza şi literatura românească a ieşit din "sumanul" lui Creangă. Întâlnim la Calinic Argeşeanul umorul sub toate formele, spumos, tonic, subtil, efect al unei oralităţi a textului, al unei lejerităţi în exprimare, al surprinderii scenelor de viaţă din unghiurile cele mai paradoxale şi implicit artistice. Calinic Argeşeanul evită cu naturaleţe dogmatizarea excesivă, care face redundant textul, rememorarea este a unui om liber care a descoperit această libertate chiar în spiritul şi în sânul Ortodoxiei.

Iată o secvenţă din "amintirile din copilărie", o inadecvare, în fapt, între ceea ce se spunea şi ceea ce credeau actanţii: "*La şcoală, se spunea mereu că nu există Dumnezeu. La biologie, se pretindea că ne tragem din maimuţă şi că a fost o lungă evoluţie. Noi ascultam cu veselie poveştile explicate de nişte profesori care nici pe departe nu credeau ceea ce spuneau. Unii dintre ei, când ridicau tonul pentru a ne face să înţelegem, se uitau la noi şi ne făceau cu ochiul. Noi pricepeam şi nu comentam. După ora de biologie, se iscau anumite dialoguri, spre hazul celor din jur: - Auzi, bă cimpanzeule, ce a spus doamna profesoară? - Am auzit, bă, gorilă urâcioasă. - Taci, maimuţoiule, strigă unul cu glas subţire din fundul clasei. Eu mă trag din porcule de câine! - Profesoara este o maimuţă flocăită, se aude o voce plină de haz, iar directorul este un urangutan bălos ...*" etc. De reţinut grotescul situaţiei într-un dialog dintre două personaje, dintre care unul este "cucoana preoteasă" Ciordăniţa: "- Fă, Alexandrino, a mai murit cineva? - N-am auzit, cucoană preoteasă, zice Alexandrina. - Vai, că de mult n-am mai mâncat o găină friptă...." Interpretările disproporţionate sunt şi ele sursă de umor: "- Bălţăteştiul nostru este un colţ de Bucureşti, nu ca satul tău plin de sălbatici! - Aşa! Dacă satul Bălţăteşti este un colţ de Bucureşti, atunci şi Cracăul Negru este un colţ de Paris". (...)
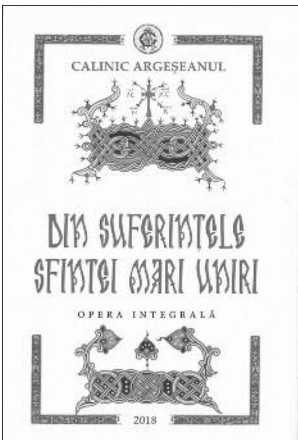
Scriitura în sine emană o bună dispoziţie care contaminează, care face accesibil textul, care te ţine în priză: "Dar gogomănia cea mai mare pe care am putut-o face, uneori zi şi noapte, era grija de a memora cuvintele din Dicţionarul de neologisme. Doream să mă cultiv şi să nu mai fie nimeni ca mine. Începusem să scriu şi să vorbesc aşa de neologistic încât nu mai înţelegea nimeni, nimic". Parcă îl auzim pe Creangă vorbind de Davidică, "flăcăul de la munte" care " ... a murit, sărmanul, înainte de vreme, înecat cu pronumele conjunctive, pieritu-le-ar fi numele să le piară, că au mâncat juvaier de flăcău!".

Momentul în care arhimandritul Calinic este ridicat la rang de arhiereu la Curtea de Argeş este descris cu lux de amănunte, lupta dintre context şi "vocea sinelui" este revelatoare: "După Sfinte Dumnezeule!, potrivit rânduielii, s-a făcut chemarea la arhierie, a celui între păcătoşi, ipopsifiul, Calinic Arhimandritul. Încă mai aşteptam un semn de împotrivire a lui Dumnezeu: fie căderea policandrului în cap, fie nişte cârcei la picioare să nu mai pot păşi spre Altar sau, pur şi simplu, un stop cardiac. Probabil că încercam răbdarea şi milostivirea lui Dumnezeu. N-a fost niciuna din cele gândite fulger de mintea mea înspăimântată. Îmi imaginam: vor apărea să strige cei care mă terorizaseră aproape trei luni, fără să pot face nimic, decât să mă las în voia lui Dumnezeu. Totul a decurs fără incidente. N-am fugit ca unii miri, părăsind mireasa în toiul nunţii. M-am lăsat în lucrarea lui Dumnezeu şi voia îngăduitoare a oamenilor"

La aşa gânduri, la aşa atitudine, Dumnezeu nu putea, totuşi, să fie insensibil sau neatent. Iar policandrul a rămas la locul lui.

aniversare

Calinic Argeșeanul - 75

Leonid Dragomir

Rugă pentru Cioran

Am cunoscut mai demult nişte studenţi la Teologie care-şi puneau destul de serios întrebarea dacă Cioran se va duce în rai sau în iad, înclinând spre a doua posibilitate. Cartea Înalt Prea Sfinţitului Calinic, Arhiepiscopul Argeşului şi Muscelului, semnată Calinic Argeşeanul, *Adevăratul Cioran* (Ed. Eikon, Bucureşti, 2015) le-ar putea oferi lor şi tuturor celor înclinaţi spre verdicte privind mântuirea celorlalţi un exemplu de atitudine creştin ortodoxă. Se remarcă imediat că Părintele nu judecă, nu numai în sensul că nu se pune în locul lui Dumnezeu, dar şi la nivel “omenesc prea omenesc”. Desigur, amendează exagerările cioraniene, îl mustră pentru blasfemiile proferate la adresa creştinismului, dar o face după o prealabilă înţelegere plină de compasiune şi uneori de milă a frământărilor şi neliniştilor sale. Pentru autor este o certitudine că negaţiile “marelui înrăit” maschează o căutare autentică a lui Dumnezeu. Primul text se intitulează chiar: *Scrie ca un convertit*.

Cartea este alcătuită din nişte mici eseuri, fiind astfel în consonanţă cu stilul şi spiritul lui Cioran, structurate în general astfel: o scurtă introducere de factură teologico-morală, un citat din Cioran, un comentariu succint şi o concluzie de multe ori sub formă de întrebări. Acestea sunt adresate sieşi şi nouă ca îndemnuri de a nu judeca, ci de a ne pune mai întâi pe noi înşine în chestiune.

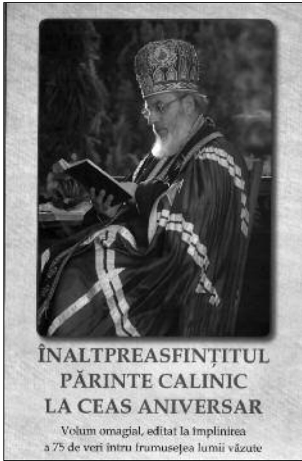
Actualmente opera lui Cioran pare a fi intrat “într-un con de umbră”. Unii intelectuali nu-l iau în serios, considerându-l doar un mare stilist, alţii se ocupă de opţiunile lui politice din tinereţe, iar tinerii nu-l prea mai citesc. În ceea ce-i priveşte pe aceştia din urmă cred că intuiesc motivul: fiecare rând scris de Cioran, deşi pare simplu, conţine implicit un bagaj cultural imens, condiţia pentru a-l recepta fiind să intri în rezonanţă cu acesta, nemaivorbind de intensitatea dramei sale, greu de înţeles într-o lume atât de pragmatică. Şi apoi, în apartenta simplitate a stilului său, Cioran este inimitabil.

Referindu-se mai ales, dar nu exclusiv, la cărţile sale româneşti, Calinic Argeşeanul le interpretează, cum era de aşteptat, în cheie teologică. Aceasta înseamnă că-l ia foarte în serios pe Cioran, tocmai din perspectiva problemei mântuirii. Din pasajele alese pentru a fi citate şi comentate iese la lumină cu precădere sensibilitatea creştin ortodoxă a fiului preotului din Răşinari. În zona aceasta îl regăseşte autorul pe “adevăratul Cioran”. La reuşita întâlnirii contribuie însă vocaţia de moralist comună amândurora, la care se adaugă simţul umorului. “Deseori umorului <<de pateric>> din textele lui Cioran îi răspunde umorul <<marca Ion Creangă>>, atât de apropiat spiritului şi locului de baştină al lui Calinic Argeşeanul”, scrie în *Cuvânt înainte* Adrian Alui Gheorghe .Îmi pot imagina cu uşurinţă o întânire faţă către faţă între cei doi şi cred că s-ar fi râs mult.

Sunt multe temele prin prisma cărora este abordată opera cioraniană: orgoliul, egocentrismul,plictisul, acreala, păcatul, vina, rugăciunea, mistica, muzica... Pentru a arăta că ele se corelează chiar şi atunci când se contrazic, autorul le grupează două câte două în ultima parte numită: *În loc de postfaţă*. Remarcabil este tonul personal care nu evită mărturisirea nedumeririlor, uneori supărarea, dar, în opinia mea, de cele mai multe ori admiraţia faţă de cel pe care-l consideră neegalat de nimeni în îndrăzneala faţă de Dumnezeu. Anumite expresii cu iz neaoş precum:”Pe Cioran, din când în când, Păcală îl plimba cu uşa prin copaci!”sau “Înfurcire mare cu aşa balaur”, au rolul de a îmblânzi unele dintre enormităţile scrise de Cioran. Înţelegerea ierarhului scriitor se exprimă uneori sub forma unor întrebări voit candide: “Să credem că Cioran ne-ar îndemna la rugăciune?”. “A fost aspirat în Dumnezeu?” sau prin declaraţii directe după ce a fost cucerit de frumuseţea şi profunzimea vreunui aforism: “Doamne! Cum să nu-l iubeşti!”. Deşi sentimentele trezite de lectura lui Cioran sunt contradictorii, - “când îl <<ridicam>> până la cer, când îl <<cădeam>> în timp” - autorul este dispus să-i ierte aproape totul cu excepţia faptului că în opinia sa unii ar fi ajuns la disperare sau chiar s-ar fi sinucis după ce l-au citit. Nu am cunoştinţă de aşa ceva şi nici nu prea cred. Pesimismul cioranian are de fapt un efect tonic: nu-i puţin lucru să-ţi vezi exprimate strălucit angoasele, îndoielile,incertitudinile. Dacă cineva s-a sinucis după ce l-a citit pe Cioran cu siguranţă nu l-a înţeles cum trebuie.

Comentariile lui Calinic Argeşeanul sunt, aşa cum remarcă subtil Adrian Alui Gheorghe, exerciţii de exorcizare a “drăcuşorului care se hârjonea cu textele şi sub textele într-o pagină de Emil Cioran”, dar pot fi totodată şi forme de rugăciune pentru sufletul frământat al celui de la a cărui moarte se vor împlini pe 20 iunie 2019, 24 de ani.

N-aş vrea să închei fără a cita o scurtă concluzie definitorie atât pentru atitudinea lui Calinic Argeşeanul faţă de Cioran, dar care în concentrarea sa aforistică dovedeşte valabilitaea butadei cum că a admira înseamnă a egala: “Când îl căutăm pe Dumnezeu, El este foarte aproape de noi! Să îndrăznim! Cei fricoşi nu se vor simţi bine în Paradis”.

ÎPS Calinic Argeșeanul, în ipostaza de scriitor

(urmare din pag. 15)

Argeşeanul: *„Suferinţa purifică!....În iconomia dumnezeiască, fiecare om are orânduită viaţa şi încercările prin care este chemat să se cureţe, să se ilumineze şi să se unească, prin rugăciune permanentă, cu Dumnezeu.... Dacă nu le vedem când zburdăm în sănătate şi voie bună, le vom vedea când păcatul ne va zdruncina viaţa şi liniştea de fiecare zi. Rana cere medicament. Viaţa întreagă, binecuvântată iertare!”*

Volumul al treilea este o *declaraţie de iubire duhovnicească* pe care ÎPS Calinic Argeşeanul a mărturisit-o nu numai în cuvintele sincere şi alese aşternute în paginile cărţii, dar şi prin minunatele fapte şi zidiri: restaurări şi construcţii ale nenumăratelor mănăstiri şi biserici argeşene, vâlcene şi oltene.

Situaţia întregului patrimoniu dintre Carpaţi şi Dunăre, cât se întindea Eparhia Râmnicului şi Argeşului în 1986, când ÎPS fusese numit arhiereu, necesita lucrări anevoioase. Multe vetre monahale dispuneau de personal puţin, iar munca de reabilitare a acestora era peste puteri. De aceea, ÎPS Calinic Argeşeanul aduce cuvinte de laudă şi mulţumire stareţelor, călugăriţelor şi preoţilor de mir care cu mâinile lor făceau toate muncile dovedind *chibzuinţă, seriozitate şi râvnă nenormată*.

Alături de episcopul Gherasim, titularul Episcopiei Râmnicului şi Argeşului până în anul 1990, ÎPS Calinic Argeşeanul şi slujitorii mai sus amintiţi au înfăptuit restituirea unui sacru şi bogat patrimoniu naţional: Mănăstirea Bistriţa; Mănăstirea Dintr-un lemn; Surpatele; Govora; Hurezi; Arnota; Cozia; Cornetul; Turnu şi Stănişoara; Argeşul şi Vălenii; Robaia şi Slănicul; Trivalea şi Cotmeana ; Glavaciocul şi Aninoasa; Negru Vodă şi Nămăieştul; Cetăţuia Negru Vodă şi Ciocanu; Mănăstirea Sfânta Treime din Ţiţeşti, Tutana şi Sfântul Calinic- Călineşti, Sfântul Ioan Botezătorul şi Sfântul Ilie Paltinul.

La începuturile activităţii de arhiereu, prin îndemnul poruncă al epicopului Gherasim, s-a ocupat de lucrările de restaurare a Mânăstirii Brâncoveni, ctitorie a lui Matei Basarab aflată într-o situaţie jalnică. La lucrările de restaurare a acestei mânăstiri, Înaltpreasfinţitul nu se sfieşte a recunoaşte ajutorul susţinut al Elenei Bărbulescu, sora lui Nicolae Ceaşescu, care, în calitatea ei de Inspector General al Învăţământului din judeţul Olt, a dat dovadă de devoţiune, *„fără a se cocoţa în mândrii”*.

Evenimentele din Ajunul Crăciunului anului 1989, pe fondul revoluţiei, a zvonurilor şi *minciunilor certificate* l-au adus ÎPS Calinic, după cum o recunoaşte (în ultimele capitole ale volumului), într-o stare alarmantă, dramatică şi fără posibilitate de a se apăra. Prezenţa sa de spirit, luciditatea şi deschiderea sinceră faţă de autorităţi (în special, a Comandantului Unităţii Militare din Curtea de Argeş- Dan Dabija, dar şi ajutorului divin venit prin duhovnicul său - Paisie Tinca de la Sâmbăta de Sus şi a şoferului instituţiei - Liviu Popa) au condus, în cele din urmă, la depăşirea acelor momente de grea cumpănă şi încercare: *„Am înţeles, după zvonurile care curgeau ca apa pe gârlă, că o năvălire în curtea mănăstirii, vandalizarea Palatului şi alungarea lui Calinic ar finaliza reuşita revoluţiei argeşene. Temerile mele au fost fără seamăn”*.

Elocvente în ceea ce priveşte conţinutul celui de-al IV-lea volum sunt chiar titlurile sub care transpar adevăruri deosebit de curajoase: *Revoluţie cu „ştaif”; Nopţi de groază; Primul Sinod Ortodox Român după Revoluţie; Hotărârile Sinodului din „eter”; Grup de reflecţie; „Decapitarea” Patriarhului Teoctist; Refacerea Eparhiei Argeşului; Constituirea Parlamentului României 9 iunie 1990; Legea înstrăinării terenurilor; Bâtele „democraţiei” prin Cetatea lui Bucur; Vura-vura, teavatura; Încâlceală de idei; Întoarcerea regelui.*

Înaltpreasfinţitul Părinte Calinic Argeşeanul scrie şi este încântat să descopere că bunicuţele îl citesc cu plăcere (ex.: bunica parohului din Corbeni) lucru care, i-a dat mare imbold să înceapă şi să ducă la bun sfârşit volumul al IV- lea şi volumul al V- lea al operei **Toată vremea-şi are vreme.**

Tonul dominant al mărturisirilor din acest volum este marcat de stări de îngrijorare, neîncredere şi însingurare.

În volumul al V-lea, considerând că participă la aşezarea României pe temelii trainice, Înaltpreasfinţitul Calinic Argeşeanul îşi înviorează mărturisirile, cum se vede şi în următoarele titluri: *De la oi, la Parlamentul României; Grija pentru Educaţia religios-morală; A doua mineriadă; Artizanii democraţiei; Câte-o milă parlamentară... şi altele.;*

Toate aceste pagini de o înaltă ţinută grafică, împodobite cu fotografii din arhiva personală a ÎPS Calinic Argeşeanul se constituie nu numai într-un document memorialistic - autobiografic de o mare acuitate şi fineţe a observaţiei, dar şi într-un amplu tablou social-politic şi istoric al societăţii româneşti, precum şi al Bisericii Ortodoxe Române marcate de „nume de referinţă şi de acte culturale majore” din ultimii şaptezeci de ani.

De unde vine forţa captivantă a acestor scrieri? Cred că răspunsul constă şi în faptul că în toate „povestirile” (multe anecdotice şi moralizatoare, animate fie de încântare existenţială şi de înălţări prin credinţă, fie de desnădejdi ce păreau abisale), ÎPS Calinic Argeşeanul găseşte, de fiecare dată, în ipostaza de scriitor, *tonul* adecvat fiecărei situaţii în parte, aspect ce ilustrează îndelunga şi cucernica sa experienţă oratorică. Remarcabile, pe de altă parte, sunt, într-o ordine aleatorie, capacitatea literară de a fixa din câteva linii rapide situaţii memorabile, ştiinţa *decu-pajului,* ca act de alegere a fragmentelor de realitate reprezentative şi *montajul* acestora într-un text narativ fără complicaţii diegetice şi fără zorzoane literaturizante.

Impecabila ştiinţă de a surprinde „din mers” esenţialul şi de a-şi construi, cu ochi de „arhitect” textul fuzionează atât cu abilitatea de a mânui cu măiestrie „clasică” dialogurile şi de a schiţa portrete, caractere şi, respectiv, atmosfera de care are nevoie evenimentul focalizat, cât şi cu umorul firesc, humuleştean, jucăuş, poznaş şi încântător prin calda sa umanitate. Istoriile literare nu vor putea ignora valoarea estetică a scrierilor însumate sub titlul **Toată vremea-şi are vreme.**

aniversare

Ana Dobre

Oameni în meandrele istoriei

În anul 2008, când publica romanul *Neamuri fără zestre* (Mihai Epure, *Neamuri fără zestre*, Editura Cartega, București, 2008), diplomatul Mihai Epure avea o bogată activitate literară, căci publicase ritmic, începând cu 1991, cărți în care îmbina documentul și literatura, valorificându-și experiența de viață și cea profesională: *Japonia. Ikebana de gânduri* (1991), *Eșafodul din Bosfor* (1993, 1997), *Amurg la Paris* (1997), *Din Carpați până la Fuji* (2000), *Terorismul internațional* (2001), *Evantaie lirice* (2002), *Aproape de Soare Răsare* (2002), *Melancolie de Rusalii* (2003), *Destin și pătimire* (2004), *Dor de Sakura* (2006).

Hotărându-se să publice *Neamuri fără zestre*, Mihai Epure se reîntorcea în spațiul-matrice, devenind istoricul și literatul familiei sale. Romanul îmbină ficțiunea și nonficțiunea, mitul, legenda și istoria în doze cântărite cu acribie. Narând poveștile neamului său, Mihai Epure scrie *saga* familiei și, totodată, întemeiază o mitologie – mitologia proprie care legitimează o viață și definește un destin.

În intenția autorului, *Neamuri fără zestre* se dorea a fi o frescă decupată din realitatea de la sfârșitul secolului al XIX-lea și până la „brâul" veacului al XX-lea, oglindind „lumea satului cu pitorescul său de altădată", într-o proiectată trilogie cuprinzând *Neamuri fără zestre*, *Samuraiul de pe Argeș* și *Demisia din viață*.

Deși abordează perspectiva obiectivă a naratorului omniscient, ca narator, Mihai Epure nu rămâne niciodată absolutamente obiectiv; el este un narator dramatizat, implicat în narațiune, empatizând cu personajele care ilustrează, toate, un arhetip, acel *model preexistent* la care se raportează permanent și pe care-l eliberează din marmura anonimatului în multe variante, schițe, eboșe, portrete elaborate.

Povestirea este, în general, liniară, epicul urmărește cronologic evidențierea unor oameni și întâmplări, însă naratorul o întrerupe prin inserții retrospective sau prin tehnica povestirii în povestire. Ca un operator de cinema, el surprinde imagini panoramice, prim-planuri individualizatoare într-un *mélange* original în care istoria unei familii se confundă când cu mitul, când cu un basm al ființei, când cu istoria.

Biografismul este completat de poveste, ceea ce echivalează cu o proiecție în mit. Un model posibil pentru Mihai Epure este Gabriel Garcia Marquez, cantitatea de mit prevalând asupra istoriei, fără eludarea adevărului, însă. Prozatorul spune sau interpretează legendele locului așa cum s-au fixat ele în memoria familiei sale sau în cea colectivă. Se simte și mândria naratorului care le consemnează, relevând modul în care strămoșii săi au marcat istoria locului și au căpătat dreptul de a fi parte a mitologiei colective.

Ceea ce ar putea părea o monografie a satului natal, Gliganul de Jos din județul Argeș, un spațiu marcat de legende, mitizat în cultura românească prin legenda Meșterului Manole, sat așezat, așadar, într-o geografie reală înfiorată de legendă, devine *saga* unei comunități și a unei familii în confruntarea cu timpul și cu istoria. Sunt incluse în această poveste situată la limita dintre istorie și mit, trei generații: bunicii, părinții, copiii, un arbore genealogic cu ramuri bogate, ale cărui rădăcini sunt adânc înfipte în pământul argeșean.

Cel care se întoarce în timp o face cu responsabilitate, învăluit de nostalgia trecerii, prin revenire într-un timp auroral, al plămădirii neamului. Naratorul este ca un arbore care crește din acest pământ. Ca un Anteu el se regenerează prin contactul cu pământul-mamă, întorcându-se la rădăcini, pentru a scoate din uitare chipurile celor care au avut visurile lor. Este aceasta un fel de *confesiune în amurg*, pe care Mihai Epure o realizează pentru a introduce în istorie și mit acele *umbre pe pânza vremii* care-și cer, astfel, dreptul la neuitarea urmașilor. Scrisul este vocația și responsabilitatea autorului, fiecare pagină scrisă echivalând cu „o fotografie a sufletului", fixând, în imagine și cuvânt, clipe de viață pe care doar scriitura le scoate din anonimat.

Drumul care, la începutul romanului, descrie metaforic intrarea într-un topos real și în imaginarul creat de autor își relevă simbolismul prin asocierea cu mitul labirintului. Este un drum într-o geografie reală și un drum într-un destin. Viața este un labirint pe care Mihai Epure îl străbate pentru a-și înțelege propriul drum și pentru a-și defini destinul. În planul semnificațiilor, romanul este circular, punctul de plecare și cel de sosire coincid în conștiința mitică a naratorului, niciodată indiferent față de faptele și personajele pe care le însuflețește, integrându-le într-o mitologie – mitologia întemeietoare a familiei.

Personajele pe care le evocă – bunicii, Budan și Mama Noaia, femeia cu har din comunitățile gentilice, copiii lor – Domnica, Ioana, Floarea, Ghioroaia, Leana, Gaver, Găvănel, Piu, Fia, sunt purtătoare de aură, răspândind lumina sau reverberând-o în ciuda umbrelor care le alcătuiește ființa. Ele nu sunt perfecte, amestecul de lumini și umbre, de calități și defecte îi umanizează și le conferă credibilitate. Este un tablou de familie realizat realist, intersectând documentul și povestea, obiectivitatea cu subiectivitatea.

Există și sugestia metascriiturii, conținând nu doar motivația autorului, ci datoria, responsabilitatea cu care se simte delegat pentru a scoate la lumina cunoașterii felul neamului, frumusețea locurilor, istoria și miturile acestuia. Mihnea este un alter-ego al scriitorului însuși, cel ales să le scrie istoria:

„-Auzi, Mihnea ce mai face? Când vine pe-acasă? Neapărat vrem să-l vedem. (...)

-Am auzit că, după ce s-a întors din Japonia, a devenit scriitor...

-Așa este, are mai multe cărți publicate, despre Japonia și altele.

-Măi, Mărioară, nene, să-i spui, măi, neapărat să scrie și despre Gliganul de Jos, satul acesta amărât al nostru. Să stea de vorbă cu tine, cu noi, cu alți oameni de pe-aici.

-Vrea, ăsta este un vechi gând de-al său. Din câte știu, s-a apucat de treabă. I-am trimis mai multe materiale documentare...

-Spune-i că îl așteptăm, dar să nu întârzie prea mult că, deh..."

Oamenii simt că timpul nu mai are răbdare, iar Mihnea trebuie să țină seama de acest imperativ.

Mircea Eliade are dreptate: niciodată omul nu se va sătura să asculte povești. Iar, dacă va fi dispus să le asculte, va exista cineva care să le scrie/spună. Verbul a nara/a povesti își revelează funcțiile și în romanul lui Mihai Epure care convertește, prin poveste, nonesențialul în esențial. *Neamurile fără zestre*, fără memorie, fără mitologie, așadar, își primesc, prin scrisul său, zestrea spirituală și șansa neuitării. În *saga* neamului său, Mihai Epure a intrat el însuși ca un erou de poveste, dăruind cu dragoste și empatie și primind ofranda recunoștinței lor.

Imaginile mito-poetice ale lumii de dincolo

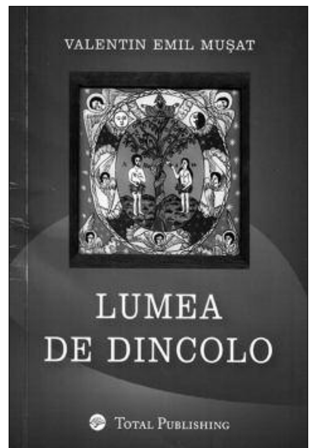
Cunoscut mai mult ca poet, considerat „ultimul dintre optzeciști", destul de parcimonios în privința ritmului publicării – doar patru volume de poezii în douăzeci de ani: *poet de formula unu* (1998), *în căutarea titlului pierdut* (2004), *anatomia singurătății* (2007), *taxe, impozite, vămi* (2010), Valentin Emil Mușat publica în 2018 lucrarea *Lumea de dincolo*[1], o sinteză a tezei de doctorat, *Imaginile mito-poetice și funcția lor ordonatoare în cultura orală tradițională română*, susținut în 2015, avându-l coordonator pe prof. univ.dr. Silviu Angelescu.

Foarte bine documentată lucrare de etnologie și folclor, lucrarea *Lumea de dincolo* întrunea aprecieri superlative. Silviu Angelescu sublinia, de exemplu, „surprinzătoarea coerență subterană a imaginarului colectiv", precum și modul în care este utilizată imaginea „într-un câmp de întâlnire a mitului cu poezia". Valentin Emil Mușat își propunea să releve „diferențele semnificative dintre imaginarul creștin ortodox și cel instaurat în planul estetic al culturii tradiționale orale românești", urmărind relația dintre sacru și profan, pe de o parte, iar, pe de alta, modul în care omul religios a multiplicat în hierofanie „imagini epifanice eterogene" din surse livrești. Este un mod personal de a urmări refracțiile culturale în mentalul colectiv, de a releva legătura misterioasă, indisolubilă dintre cultura orală și cea scrisă.

Pornind de la întrebarea „Ce legitimează existența unui lucru imaginar?", Valentin Emil Mușat construiește, în *Lumea de dincolo*, Editura Total Publishing, București, 2018,un edificiu ideatic persuasiv, având drept „cărămizi" concepte care atestă că, așa cum o demonstra G. Durand în *Aventurile imaginii*, „imaginația simbolică este un factor de echilibru psihosocial", acest imaginar fiind propriu lui *homo symbolicus*.

În această simbioză – sacru/profan, real/ireal, se dezvăluie miracolul lumii într-o fenomenologie care revelează epifaniile, camuflarea scarului în profan, altfel spus, modul în care realitatea încorporată în obiecte, realitatea trăită ca experiență, devine sacră în măsura în care transcende propria semnificație. În modul de raportare a omului religios la microcosmul văzut și înțeles ca *lumea noastră cea de toate zilele*, se revelează *sensul* lumii, sensul atribuit lumii, care armonizează sacrul și profanul, incluzând eticul și esteticul, relevând, astfel, funcția ordonatoare pe care o au imaginile mito-poetice în sfera existenței.

În cele 18 capitole (*Cultura- eterogenitate sistemică*, *Ecartul imaginal*, *Imaginile morții*, *Imaginea lumilor*, *Imaginea dihotomică a omului*, *Imagini ale dublului funerar*, *Imagini inițiante*, *Imagini ale integrării*, *Imagini ale călătoriei*, *Valorizarea spațiului: cerul și pământul*, *Spațializarea antinomică a idealității*, *Polimorfismul raiului*, *Simbolistica bivalentă a mesei*, *Imagini euharistice: pâinea, vinul și mirul*, *Imaginile Maicii Domnului*, *Imaginea lui Dumnezeu*, *Imaginile simetric inverse și sistemul valorilor morale*, *Imagini paremiologice*), Valentin Emil Mușat construiește un discurs piramidal, coerent, persuasiv, având ca punct de plecare o „schemă imaginală" – spațiul sacru, accesorii, portar, prima imagine mito-poetică permițând „larga circulație a unui adevăr tensional", menit a da coerență ontică universului reprezentat și a valoriza lucrurile într-un timp și spațiu sacralizat. În acest proces de conservare a comportamentului mitic prin cel liturgic se relevă, cum o spune și Mircea Eliade, noutatea lumii moderne, tradusă prin „revalorizarea la nivel profan a vechilor valori sacre".

Reperele acestui proces cu valoare ritualică sunt date de imaginile morții, ale lumilor, de imaginea dihotomică a omului, de imaginile dublului funerar, de cele inițiante, de imaginile integrării și călătoriei, repere care construiesc imaginea globală a omului în trecerea lui din existență în post-existență, trecere care acumulează imagini și simboluri care valorizează și dau sens existenței omului pe pământ, existență aflată între călătorie și marea călătorie. Scopul acestei călătorii este aflarea și integrarea în absolutul înțeles ca viață veșnică alături de Dumnezeu.

Sensul este ascensional. Simbolurile răsfrânte – răscrucea, boul alb, mesele, luminile, alcătuiesc un imaginar simbolic ce reiterează modelul christic și resemantizează spațiul prin incidența dintre reprezentarea colectivă și sentimentul comunicării dintre *lumea de aici* și *lumea de dincolo*. Fizica realului este dublată de o metafizică a spiritualului din care nu poate lipsi etica.

Cercetătorul scoate în evidență permanent, pe parcursul demersului său hermeneutic, ideea că „întrega existență umană stă sub semnul mântuirii, al nostalgiei și speranței", ceea ce presupune revelarea sacrului în profan. Timpul istoric se convertește în timp mitic, reversibil. Prin reluare ceremonială, ritualul transpune într-un timp originar, de unde este posibilă evoluția spirituală, călătoria și marea călătorie. Ceea cea fost considerat pierdut poate fi, astfel, redobândit. Imaginile apropie sacrul îl *coboară* în lumea *văzută*, în *lumea noastră cea de toate zilele*, proiectând ființa în „exemplaritatea aspirației".

Valentin Emil Mușat a reușit o sinteză convingătoare și extrem de aplicată, foarte bine documentată a imaginilor lumii de dincolo, incluzând perspectivele diferite oferite de istoria religiilor, de critica tematistă și nu, în ultimul rând, de studiile despre imaginar. *Lumea de dincolo* este imaginea personală a modului în care își reprezintă Valentin Emil Mușat această lume, imaginarul său, coerent și inteligibil, fiind un reper și o stație importantă pentru oricine va fi interesat de această problematică.

cronici

Monica D. Cândea

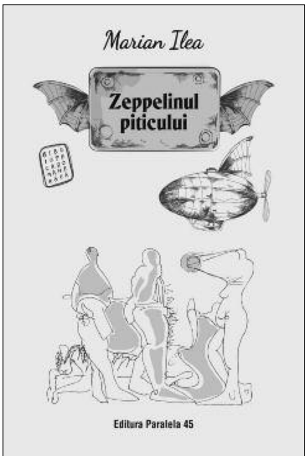
În real și dincolo de el: *Zeppelinul piticului*

Un suprapersonaj al povestirilor este Istoria, ca un spirit nevăzut al veacului, prezent în toate aspectele vieții, dar emanând din atemporalitate a mitică.

Reunind cincisprezece narațiuni care surprind aceeași lume a nordului românesc cu care Marian Ilea ne-a familiarizat în proza sa anterioară, volumul *Zeppelinul piticului* (Editura Paralela 45, 2018) este provocator și îmbietor la lectură, inclusiv prin felul grațios în care se prezintă grafic, ilustrat cu sugestivele desene ale lui Mihai Olos, bine acordate tematicii. Titlurile povestirilor evocă o lume multiculturală, a confluențelor etnice, unde existența este guvernată de legi nescrise, de simpatii și antipatii, care generează spiritul locurilor. Autorul caută să imortalizeze, prin scene semnificative, dar și prin limbaj, o lume amenințată cu dispariția, la borna dintre tradițional, evocând interbelicul, și lumea mileniului trei, sortită să trăiască în altă paradigmă. Marian Ilea pare să sublinieze că povestirea întemeiază lumea, deoarece în cadrul ei se cristalizează sensurile faptelor din perspectiva subiectului cunoscător.

Baba din drum e o revenire la problema proprietății, tipică realismului clasic. Limbajul neaoș, transcris cu un acut simț al oralității, face din această istorisire pusă pe seama unei femei din popor, dârză în fața istoriei, un document al epocii postdecembriste, privită cu acuitatea privirii căreia nu-i scapă implicațiile istoriei asupra destinului indivizilor. Drama pământului, cea care la începutul secolului XX a fost aptă să mai declanșeze răscoale, se transferă acum în sufletul oamenilor nevoiți să ia calea tribunalului pentru a-și redobândi proprietatea, abuziv confiscată de comuniști, de la străbunici.Pământurile înseamnă demnitate, dar și sens al vieții, credință și sacralitate. Deposedați de pământ, oamenii au fost supuși și altor abuzuri ale regimului comunist - deportarea la Canal sau muncile silnice, tipice obsedantului deceniu. Deși nici după noile legi democratice familia Ioanei Ștețco din Ieud nu primește câștig de cauză asupra proprietăților, lupta rămâne deschisă – urmașii *babei din drum* fiind însărcinați să o continue.

Din aceeași categorie a narațiunilor cu valoare documentară face parte și *Republica Iza*, amintind de republica de la Ploiești, pe care o tratase parodic I.L. Caragiale în *Conu Leonida...* sau în *Boborul*. Narată de Chindriș Ioan Adam, capul acestei mișcări politice zonale și naționaliste– fost secretar la primăria din Ieud, ajuns nonagenar, istorisirea are gravitatea jucată a discursului cronicăresc precum și garanția autenticității: „Am scris ca mărturie aceste evenimente care sunt toate realitate, trăite, nu auzite, văzute cu ochii, fiind și eu implicat în ele împreună cu consătenii mei care au luat și ei parte la ele". Deziderațul este acela de a salva de uitare faptele incredibile de curaj, spiritul viu și frust al ieudenilor, urmași ai dacilor liberi, care nu se supun măsurilor politice abuzive.

Povestea vieții trecutului rapsodului Gherasin scrisă de el însuși în colaborare cu duhul sfânt, are un pur substrat teleologic. Aflat la vârsta senectuții, când își face bilanțul vieții, rapsodul din Ungureni constată că oricâte privilegii ar avea omul, chiar de a cânta viața „în crucile drumului", nimic nu îl absolvă de dreapta judecată a Duhului Sfânt: „Hai suflete, la Iad ori la Rai, cum ai slujit așa ai".Atuul său este acela că, oricâte neajunsuri l-ar fi bântuit nu-i pare rău de „viața trecutului" său, concepție care devine o formă de rezistență interioară în fața istoriei. Titlul are rezonanța unei istorii medievale, eroice sau cavalerești, dar povestea nu e departe de orice odisee prozaică a vieții ajunse în pragul sfârșitului.

Pianina albă a amiralului Belô Poteka e o altă povestire cu iz de documentar, căci destinul celui care narează e țesut firesc în plasa destinului familiei, dar și în cea a destinului colectiv, subordonat capriciilor istoriei. Gheorghe se proiectează epic, de la naștere până în prezent, sub semnul antitdestinului. Ceea ce i s-a prezis, nu s-a adeverit, adică, deși născut noaptea, el n-a rămas cel mai prostălău din neamul său, ci, dincontră, a izbutit să se realizeze în toate planurile vieții – „se spune în Baia Sprie că am pornit de foarte de jos și am ajuns foarte departe", dar el conchide „Am fost ca viermele de hrean care-și vede de treabă în hreanul lui". Peripețiile familiei, supraviețuitoare a regimului comunist și a unei deportări în Bărăgan, sunt încununate de acest descendent care a înțeles că trebuie să îți demonstrezi demnitatea atât din respect pentru bunica imortalizată sub chipul mamei (în cadrul monumentului comunist din parcul din Baia Mare), cât și pentru pianina albă, cumpărată pe un leu de la nevasta amiralului austriac, (care aprecia superlativ borcutul de la Lacul Albastru), pe care fiica Lydia o face să vibreze. În semn de triumf asupra vicisitudinilor vieții, tipografia lui Gheorghe e foarte eficientă în prezent, căci „culorile se îmbină după sunetele pe care le scoate pianina albă adusă de la Viena". Iată triumful autenticității și al talentului autohton!

Nu același optimism traversează viziunea din ultima narațiune, *Scrisoarea lui Sentslai Arpad către tatăl său Sentslai Adalbert* (amintind, pe dos, de medievalele *Învățături ale lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*), unde fiul se tranformă într-o instanță de judecată morală a tatălui grandoman care prin inconștiența și viciile lui a prejudiciat moral comunitatea în care a trăit. Promiscuitatea lumii tatălui este revoltătoare din perspectiva fiului, care se simte dezonorat și îi critică aspru pornirile animalice, precum și monstruozitatea lui sufletească. Construit ca o scrisoare, discursul este fragmentat prin reluarea formulei „Stimate tată Sentslai Adalbert", care nu are nimic de-a face cu reverența, ci cu un antifrastic reproș, confirmat de încheierea brutală: „Fără stimă: Arpad". Rechizitoriul fiului este un bun prilej pentru autor de a panorama lumea comunistă, din perspectiva relațiilor interumane și din cea a psihologiei abrutizante a indivizilor, mai ales a bărbaților, stăpânii absoluți.

În *112*, prin cuplul Virgiliu și Virgilia, Marian Ilea pare să reia motivul androginic, și ne poartă pe urmele unor opere ca *Divina comedie* sau *Scaunele* lui Eugen Ionescu. Emanciparea femeii se traduce prin înțelepciunea dobândită de Virgilia în cercul de femei de la mănăstirea de lângă Baia Sprie, călăuzite de călugărul Halmaghi. Naratorul dă cuvântul personajului pentru a-și transmite mesajul: Virgilia îi ține soțului ei o prelegere despre Moarte și sensul Vieții, chiar în momentul premergător unui "atac" care îl scoate pe tușa vieții. Misticismul femeii îi apare soțului ca o adevărată nebunie, iar teoriile despre sensul transcendent al existenței îl aduc la sufocare, stimulându-i setea terorifică de a dispărea. Dacă Virgiliu era un pragmatic specialist în domeniul funciar al județului Maramureș, Virgilia este o căutătoare de adevăruri spirituale, transcendente, depozitate în universul paradisiac al bibliotecii mănăstirii, menite să ducă la o reajustare a mentalității postdecembriste, prin lepădarea de sine.

Zeppelinul piticului aduce în prim-plan un scenariu existențial plasat la limita dintre *aici* și *dincolo*, dintre profan și transcendent, asemănător celui din *112*. Absența unui sens existențial absolut conduce indivizii spre distrugere și moarte, fără a putea lăsa în urma lor altceva decât semne aparent fără valoare. Sofian, ologul, cel care supraviețuise optsprezece ani unei operații pe cord și își pierduse piciorul stâng de deasupra genunchiului datorită diabetului, se sinucide „de singurătate" aruncându-se sub tren, după ce, bătând în ușa vecinei Eulalia, îi spune profetic „Merele de azi au coaja de badog" -emblemă a lumii desacralizate în care se scaldă personajele. Badogul (tinicheaua) este un substitut al aurului, din care sunt făcute merele din basm, amintind de fructul oprit din grădina Raiului. Rătăcirile în lumea infernală, degradată, a profanului, au însă ca destinație finală aceeași lume din care au căzut întâii oameni. Rămasă văduvă, Eulalia se refugiază în pictură, ca într-un univers „închis și frumos colorat, o lume care-și ajunge sieși", așa cum apreciază pictorul „venit de la Baia Mare cu autobuzul". Despre această închidere în sine a lumii, despre imposibilitatea comunicării și absurdul existențial este mesajul întregii narațiuni, ca de altfel al tuturor bucăților din volum. Zeppelinul planează ba deasupra cofetăriei, ba deasupra sicriului și a cimitirului unde va fi îngropat Sofian, ca o imagine reificată a Duhului care se purtase deasupra apelor, având la cârmă tocmai un ins grotesc din fauna orașului Baia Sprie, Piticul. Misiunea lui e una psihopompă, ca a miticului Charon: „Când sufletele nu părăsesc trupurile îngropate, trebuie să le înalți la cer cu Zeppelinul" –în virtutea căreia survolează toți morții din oraș. Organizată în șapte secvențe numerotate, narațiunea amintește de cele șapte zile ale facerii, iar finalul este o transpunere a apocalipticului în registrul mascaradei cotidiene - demonizat și limbut, „măscărici al Totalității", piticul privește moartea, râzându-i în față.

Un suprapersonaj al povestirilor este Istoria, ca un spirit nevăzut al veacului, prezent în toate aspectele vieții, dar emanând din atemporalitatea mitică. Un titlu precum *Poveste contemporană cu Zmeu și Cosânzeană* oferă cititorului promisiunea unei bune parodii a basmului despre frumoasa și bestia. Formula inițială nu este eludată, dar temporalitatea este fixată cu precizie, anulând astfel nedeterminarea mitică a fantasticului, ba chiar introducându-ne în lumea din Baia Sprie, unde vedem în prim-plan un preot protestant, rămas văduv cu două fete. Amintind de biblicele surori ale lui Lazăr, Marta și Maria, sau de frații din parabola fiului risipitor, Marika și Eniko își trăiesc realitatea în funcție de măsura lor interioară. Iubind de mică lectura, Eniko își construiește viața în manieră bovarică, asumându-și feminitatea scandalos și îndoielnic, identificându-se pe rând fie cu Cosânzeana, fie cu Anna Karenina și împrumutând, în răspăr, ceva din pitorescul și din dramatismul acestor eroine. Spre deosebire de ea, Marika nu citește cărți dintr-un considerent foarte simplu: „se credea Marika, era Marika și dorea să

rămână Marika”. Cititul devine un mod de evadare din cotidian, dar și de alienare a cititorului, care, pășind pe tărâmul instabil al fanteziei, trăiește în multiple lumi paralele.

Tărâmul râmelor se focalizează asupra periferiei sociale, asupra ţiganilor, cu obiceiurile și superstițiile lor, subliniind intuiția și intelegența vicleană care îi ajută să își surmonteze condiția, să devină din culegători de râme, imigranți în Spania, speculând slăbiciunile oamenilor pentru un trai gras. Exitențele individuale sunt viermuitoare, dar pline de sevă, căci sunt ghidate după instincte aflate în stare pură.Provincia însăși, această lume subculturală, situată la limita civilizației, poate fi metaforic numită un *tărâm al râmelor*.Dumnezeul ţiganilor pare a se ascunde în vocabula misterioasă MAKTUB (în arabă – „așa a fost scris”), Logos salvator, panaceu al tuturor problemelor și motiv de a nu te poticni niciodată: „Mergem înainte, că nu suntem raci! MAKTUB!”.

Triptic (Două femei) pare un alt fragment rupt din dramaturgia ionesciană. Cele două femei care dialoghează despre istoria unui triunghi amoros, în Parcul Regina Maria din Baia Mare,lângă statuia cu chipul înverzit de vopsea a lui Şandor Petöfi,descoperă că sunt chiar ele amantelealternative ale poetului romantic. Dialogul continuă fără ranchiună, în același registru al firescului absurd, care l-a asezonat perfect pe poetul secolului nouăsprezece într-o aventură sentimentală din anul 2016. *Bonny & Erszebet*e o variație pe aceeași temă a dialogului feminin despre viață și relații, tratând ironic, ba chiar sarcastic, cotidianul anost. Reprezentând două tipologii antitetice, tânăra şleampătă, cu efuziuni sentimentale, respectiv adulta cochetă, așezată la casa ei, cele două băiesprience, trăind iluzia fericirii și a posibilității de a se salva prin gândire pozitivă și vorbă blândă, sunt cetățene ale lumii (își beau în fiecare dimineață cafeaua pe tereasa „Le monde”). Sclavitutea modernă este adusă în discuție chiar deBonny, sclava perfectă,care se autoetichetează sugestiv „balena ucigașă, faină și optimistă”, spre satisfacția cochetei Erszebet, pregătită să-i gătească soțului o ciulama de curcan.

O întâlnire întâmplătoare devine prilej de regăsire a fericirii, la granița dintre prozaic și iluzie, pentru Mikigizi Yka și domnul Both (în schița cu același nume), care, ca în savuroasele cuplete tv din anii de aur, încep un schimb de replici în personalul Baia Mare - Jibou. Până la destinație, femeia și bărbatul epuizează în linii mari povestea vieții lor, ajungând și la profunda disertație despre singurătate, căreia domnul Both își propusese imaginar să îi dedice un muzeu într-o pădure din Detroit, și pe care doamna Yka o exorcizează prin dialog și prin promisiunea conviețuirii, dând uitării „cruzimea, ignoranța, întunericul”. Opoziția dintre psihologia feminină și cea masculină este evidentă în dialog. Preț de aproape două pagini bărbatul repetă, cu mici excepții, aceeași replică– „cine?”, creând un savuros comic situațional, dar și de limbaj. Mikigizi Yka, însă, expansivă, își povestește cu nonșalanță experiențele de viață, recentul divorț, forțând destăinurile domnului Both și apoi în final apropierea, proclamând că s-a îndrăgostit. Pragmatismul bărbatului (fost student la fagot, pasionat de jazz), de ocupație ţiglar, este evident din răceala cu care comentează idealismul ei:mai mult decât îndrăgosteala contează gustul supei de mărar; mai amenințătoare decât fluturii din stomac sunt moliile în care se transformă pe urmă.

Zeppelinul piticului este o carte vie, care te poartă, asemeni unei camere de luat vederi, rol asumat de personajele care povestesc, ba în alveolele existențiale ale prezentului, cu lumea lui autentică, ipostaziată în provincia nordului, în care autorul însuși viețuiește, ba în alveolele trecutului apropiat, ale cărui tentacule mai ating prezentul, pentru a te lăsa să admiri spectacolul vieții, până la limita terifiantului, grotescului, absurdului sau fanteziei, să-l înțelegi, să-i deslușești dedesubturile, să îl valorizezi ca parte a imensului angrenaj care este viața, cu bunele și relele ei, ca o luptă permanentă pentru supraviețuire, ca un permanent du-te vino între început și sfârșit. Personajele viețuiesc în cavernele profanului material și moral, dar toate au înscrise în minte imperative morale pe care le încalcă cu savoare. Concludent este cazul lui Arpad care îi spune tatălui său: „Mie, un popă mi-a explicat că sensul vieții e să-ți iubești aproapele. L-am ascultat.// Ai grijă, tu nu ești aproapele meu”.

Autorul nu se dezice nici acum, după atâtea neobosite mostre de viață autohtonă, pe care le-a turnat în tiparul unui realism pe alocuri fantastic, mitic, simbolic, alegoric, de la principiile viziunii sale despre lume, literatură și lectură. Pentru a înțelege lumea trebuie să o pui în text. Totul este despre citit, totul este despre spunere/ scriere. Textul poate fi citit în mai multe sensuri și direcții, căci el semnifică atât pe orizontala poveștii, cu episoadele ei înlănțuite, cât și pe verticala experienței livrești a partenerilor la comunicarea literară. Îi țâșnesc sensurile prin toate găurile țesăturii narative, așa cum îi țâșnește apa lui Setilă și pe gură și pe nări și pe urechi. Cititorul trebuie să fie răbdător și abil, să se întrebe permanent atât asupra faptelor, cât și asupra cuvintelor, a numelor, a salturilor între palierele temporale, între convenționalul real și transcendentul care îl însoțeșete ca o aură.

Cu cine ne-am întâlnit în paginile *Zeppelinului*? Cu istoria de azi și de ieri (recenta istorie comunistă pe care o pierdem ușor din viul grai și o depozităm ca pe o fosilă în tomuri prăfuite), cu omul înfățișat de istorie sub diverse chipuri, tipologii, ipostaze ale creșterii sau ale degradării și cu o conștiință care unifică cioburile, le proiectează ca într-o lanternă proustiană și le scutură până la a da de un adevăr gol goluț – totul trece, memoria e singura care ne rămâne. Uneori ca cititor poți obosi printre atâția alogeni care populează lumea asta în care tu însuți ai impresia că pășeșeti. Îți vine să abandonezi și să îi lași pe toți în plata autorului, dar ceva pare să te atragă să mergi mai departe spre deznodământul istorisirilor, de multe ori deconcertant și aluziv. Altă provocare. O dezlegi sau o lași să se digere într-un ungher al creierului,pentru mai târziu. Ai fost spectator. Nu e destul? Martor la prefacerea lumii ca într-un caleidoscop.

***Zeppelinul piticului* este o carte vie, care te poartă, asemeni unei camere de luat vederi, rol asumat de personajele care povestesc, ba în alveolele existențiale ale prezentului, cu lumea lui autentică, ipostaziată în provincia nordului, în care autorul însuși viețuiește, ba în alveolele trecutului apropiat, ale cărui tentacule mai ating prezentul, pentru a te lăsa să admiri spectacolul vieții...**

Muzica zilelor noastre

Istoria jazzului, live, la Ploiești

În sala ”Ion Baciu”. A Filarmonicii ”Paul Constantinescu”. Ce are în schemă, util, inedit, un departament specializat. Şi, justificat, un concert de gen, lunar. Iară, în Brumar, un festival anual de nivel...

Ei bine, asistai acolo la episodu` dintâi. O-ntâlnire incendiară cu începuturile nemuritorului gen. Născut acu` mai bine de-un veac prin Louisiana, New Orleans. Piese de atunci, timpul înfruntând. Cu străşnicie şi vrednicie. Peren sută-n mie. Arătându-se azi proaspete mai abitir. Chipeşe, melodioase. Sprintene, armonioase. Celebre pe veci. Interpretate, fredonate constant pretutindeni în lume. Pe bună dreptate, căci frumuseţea nimic nu le-o şterge. Atracţia nu-şi pierd, ci creşte mereu. Instrumentişti tot mai numeroşi de pe glob cântându-le seară de seară pe scene, în cluburi, ba chiar şi pe străzi deseori...

La Ploieşti, Sorin Zlat, fiul şi tatăl, (pian, clarinet), Emil Bîzgă, (trompetă), Liviu Mărculescu, (trombon), Alex Man, (banjo), Răzvan Cojanu (contrabas), Laurenţiu Ştefan (baterie) fură protagonişti excelenţi. Inimoşi, viguroşi, virtuozi. Incontestabil profesionişti în domeniu. Împătimiţi ai dixielandului, căci dixie cântară, la temă, preponderent. Presărat colorat, adecvat şi cu oleacă de blues. Fincă din ăsta se trage jazzul, în fond. Ritmu-a abundat, aprig, tumultuos. Improvizaţia ne-a împresurat perfect şi bogat. Am vibrat permanent alături de ei şi sufletu` ni s-a-ncărcat minunat. Aşa că spun apăsat la final: chiar a meritat să le fiu alături ca auditor. Bravo tuturor! Şi lor, şi managerului Vlad Mateescu. Care-a-nţeles că şi jazzu-i cultură cu vârf şi-ndesat. Meritând a fi neostenit promovat. Îmi doresc să nu lipsesc nici în viitor, întrucât aş regreta, nefolositor...

Big bandul de jazz

Până-n douăzeci de membri, de obicei. Saxofonişti, trombonişti, trompetişti. Plus, necesarmente, secţia ritmică: un contrabas, pianu` şi bateria. În prezent, şi-o chitară. Alcătuire aflată şi la Ploieşti. Cu partituri din epoca de aur a genului în faţă. Ilustrând fără cusur cântările vremii peste ocean. Bluesu` şi swingu` la modă intens prin localuri în interbelicu` de altădat`. Erau teme, refrene dansante, ca lumea să vibreze din plin şi să se unduiască vioaie în ring. Multe dintre ele, perene, interpretate vrednic şi azi pretutindeni...

La Filarmonica ”Paul Constantinescu” aşa ceva ascultarăm binevenit. Căci Bîzgă, Zlat, Cojanu, Man, Ştefan, Teodorescu şi ceilalţi de-acolo fac jazz în episoade. O istorie echilibrată a evoluţiei sale până-n zilele noastre realizând inspirat. Precum o tot spun, sunt foarte pricepuţi pe instrumentele lor. Adică, au muzica asta în sânge şi virtuozitate vădită în tălmăcire. Iscând mereu improvizaţii atrăgătoare, spre deliciul entuziast al ascultătorilor. Sunt energici şi inventivi, sudaţi şi rodaţi. Se completează şi armonizează la fix. Îi admir pentru iniţiative, efort, ştiinţă, dorinţă. Îi apreciez pentru activitatea cumva profesorală. Că-n sală, discipoli le suntem, folositor garantat. Băgând la cap şi la inimi ce ne explică util şi exemplifică după pe viu. Ca să constatăm şi să jubilăm că jazzu-i nemuritor. De-a pururi transmiţător de fior molipsitor, bucurie, armonie şi satisfacţie vie...

ADRIAN SIMEANU

Viorel Nica

În anticamera morţii presante

Aşezând o tensionată lume ficţională pe temelia unui bine cunoscut mit antic, opusul narativ *Epoca de fier*, al cărui autor notoriu e scriitorul sud-african John Maxwell Coetzee (născut în 1940), îşi asigură accesibilitatea de bun augur, îşi creează un spaţiu de joc necesar afirmării lejere, optează pentru o manieră de configurare elastică, îşi identifică o sursă de inspiraţie bogată în sugestii şi în conotaţii epice, îşi contrapune realităţii labile, pe care o investighează laborios din diferite unghiuri, stabilul, miticul sistem de referinţă, se aşează, degajat şi sigur de sine, pe tărâmul deja-cunoscutului, al eternei reîntoarceri la obârşia povestirii alegre, ceremonioase, ce admite totuşi din când în când să se desolemnizeze spre a putea deveni analogon-ul vibrant al celor reprezentate cu sârg şi responsabilitate dintr-o perspectivă când mai sumbră, când mai înseninată.

Deşi e grav bolnavă de cancer la inimă, vârstnica, dar combativa naratoare E. Curren, fostă profesoară universitară de limbi clasice, se revoltă „în faţa delăsării, indolenţei, în faţa acceptării disoluţiei" de către boschetarul Vercueil pe care îl adăposteşte temporar, nu renunţă să iubească viaţa, să dea o mână de ajutor cui are nevoie, tânjeşte după „incantaţii angelice", de natură s-o sustragă presiunii demonice la care o supune existenţa nemiloasă câteodată, doreşte să fie socotită „o persoană capabilă", nu un individ lamentabil, nu vrea să lase „harababură" în urma sa, îşi imaginează cerul ca pe „un loc fără incidente", e deprinsă, de multă vreme, să privească adevărul în faţă, să nu se amăgească defel, se miră cum să scape de spaima morţii ce îi dă târcoale uneori, are sufletul plin de „deprimare şi greaţă", e dezgustată de politicienii cupizi, asemănători unui „roi de lăcuste" „devorând vieţi", gata să ridice „stupizenia la rangul de virtute", îi duce dorul fiicei aflate în SUA, căreia îi adresează puzderia de însemnări (în baza cărora se constituie prezentul roman cu tentă epistolară) crude, crepusculare, îşi prevede un sfârşit sinistru „fără aranjamente, fără testamente, fără mausoleu". Din momentul în care o primeşte în casă pe menajera Florance cu cei 4 copii, bătrâna doamnă nu mai are linişte, îşi pierde încrederea în „noii apărători" ai oamenilor, nu poate fi de acord cu faptul că insolenta Florance îl consideră pe boschetarul Vercueil adăpostit de ea „un gunoi", „un om de nimic", îşi întăreşte convingerea -de sorginte umanistă- că „nu există gunoaie umane", că „toţi suntem oameni", refuză să fie de partea părinţilor care renunţă la orice autoritate asupra copiilor, permiţându-le acestora să fie violenţi, să le dea foc şcolilor, să dea dovadă de cruzime faţă de cei neajutoraţi, să se comporte ca în mizerabila, decadenţata, anarhica epocă de fier, e intrigată de faptul că „a venit o vreme în care copilăria e dispreţuită, iar copiii se învaţă unii pe alţii să nu zâmbească niciodată, să nu plângă niciodată, să-şi ridice în aer pumnii ca nişte baroase", să trăiască într-o modalitate spontană, crispată, lipsită de omenie, de supleţe, de gingăşie, de inocenţă. Probând îngăduinţa sporită, ea a primit-o în casa-i încăpătoare şi pe femeia lui Vercueil, o boschetară murdară, greu de suportat. Când acesta a depăşit măsura , dând semne de depravare accentuată, n-a ezitat totuşi să o dea afară, cu sprijinul lui Florance. Semn că şi răbdarea sa avea o limită, neputând să se manifeste într-un mod ilimitat. Conştientizându-şi maladia de care suferă grav, socoteşte – într-un chip mitologizant că ea i-a fost trimisă de Saturn, zeul ce i-a uscat trupul, lipsindu-l de sângele preţios, „mult mai preţios decât aurul şi diamantele", impunându-i maternităţii fragile să se parodieze copios pe sine, să se prefacă într-o „imagine dezgustătoare", determinându-l să-şi dorească purificatoarea „moarte prin foc", chibzuieşte, cu un aer vădit melancolic-depresiv, că „e timpul pentru foc, e timpul pentru sfârşit, e timpul să crească ceea ce creşte din cenuşă". Pe lângă faptul că-i irită din cauza bolii ce nu-i dă pace, e nemulţumită profund de situaţia anormală în care se află ţara sa, Africa de Sud, în care aparteheid-ul se dovedeşte din ce în ce mai inuman şi mai ineficient, neputând rezolva tensiunile sociale, creând impresia de putreziciune dezagreabilă, înşelând aşteptările tuturor cetăţenilor dornici de concordie, siguranţă, stabilitate. Autoanalizându-se osârdios, delicatul personaj feminin (pe care subtilul romancier se străduieşte să-l construiască într-o manieră profundă şi nuanţată) constată că are parte de o fragilitate exacerbată, că preţuieşte lucrurile de bun simţ, că-i „în exil" interior, se compară cu „o cochilie" lăsată în urmă de fiica ei aflată departe, e de părere că „este înspăimântător să fii în prag de plecare" către lumea cealaltă, nu consimte – sub nici o formă – să-şi părăsească locul natal, de care-i ataşată în chip rezonabil, ia act de faptul că nu-i îndeajuns de caritabilă, că nu-i convine să judece în pripă pe altcineva şi, mai ales, mai înainte de a-l înţelege îndeaproape, îşi dă silinţa să-şi limiteze drastic neacceptarea celuilalt, gândeşte, cu înţelepciunea vârstei la care se află, că „fiecare dintre noi trebuie să beneficieze de o pledoarie", că „toţi merităm prezumţia de nevinovăţie", chit că „sunt vremuri când nu mai e timp pentru atâta ascultare atentă, atâtea excepţii, atâta milă". De vreme ce trăieşte în Cape Town, într-un „loc al luminii plate, dure, fără umbre, fără adâncime", refractar misterului, nu se consideră câtuşi de puţin enigmatică, optează pentru un fel de a fi transparent, nu simte nevoia să se ascundă deloc, ni se dezvăluie nonşalant, într-o tonalitate francă. În acelaşi timp însă se arată dispusă să-l accepte pe Vercueil ca fiinţă misterioasă, ce refuză să se destăinuie cuiva, preferând să rămână într-un con de umbră, stăpână pe secretul său ontic, să nu divulge nici una din coordonatele existenţei sale antecedente. Nefiind deprinsă să trăiască „într-un stat al ruşinii", de orientare totalitară, nu se simte bine atunci când autorităţile represive îi umilesc şi-i terorizează pe negri, impunându-le un mod de existenţă precar, condamnându-i la mortificare, tratându-i ca pe nişte obiecte banale. Cu gândul la copilăria-i „de somn, preludiul aceea ce urma să fie o viaţă fără probleme şi o cale netedă spre Nirvana", mai uită prezentul dezacordat, nesatisfăcător, frustrant. Nevoită să dea ochii totuşi cu „această lume de furie şi de violenţă, ameninţătoare", se revoltă de îndată ce se pomeneşte îmbrâncită de „o adolescentă incredibil de grasă", realizează, cu amărăciune, că „aici se întâmplă lucruri îngrozitoare", condamnă violenţa nestopată, afişată, cu atâta iresponsabilitate, de unii contra celorlalţi (în 1986), are curajul de a pătrunde „în teritoriul unde oamenii apăreau sub numele lor adevărate" spre a afla ce se întâmplă realmente în ţara-i grav scindată. Descoperind câţiva copii morţi (între care figurează şi Bheki, fiul lui Florance), victimele crâncenei confruntări dintre civilii de culoare şi militarii albi, rămâne consternată, se străduieşte să se situeze de partea dreptăţii, cade pradă disperării, nu se poate împăca cu ideea, şi mai ales, cu faptul real că oamenii sunt trataţi ca nişte rebuturi dezavuabile, îşi doreşte să fie mai degrabă moartă decât vie, ca să nu mai fie martora unor atrocităţi, de o insuportabilă anvergură. Ca una care simte nevoia să-şi ancoreze existenţa vulnerabila în trecutul ferm, opus prezentului fărâmiţat, cată să-şi aducă aminte de vremurile îndepărtate, când se bucurase de protecţia părinţilor şi a bunicilor, de compania unui frate cuminte şi înţelegător, dusese o viaţă liniştită, microarmonică. Pe lângă amintirile-i de factură compensatoare, scrisul o ajută să scape de angoasă, să ţină moartea la distanţă, să se purifice de mâzga unor trăiri nu tocmai pe plac, să-şi strunească puternica stare de agitaţie, să facă ordine in forul său interior. Numai că, odată ieşită de pe orbita celor scrise, descrise ori transcrise, se pomeneşte din nou asaltată de o seamă de griji, tulburări, apăsări greu de ţinut sub control. Ca şi cum s-ar fi întors „în cea mai rea perioadă a adolescenţei", nu mai poate să se controleze, se gândeşte ba să-i cedeze lui Vercueil ca unui amant focos, ba să se sinucidă, devine „limbută", îi găseşte dezagreabili ce acei „puritani neînduplecaţi, care dispreţuiesc râsul, care dispreţuiesc jocul", se crede vinovată de moartea atâtor oameni negri nevinovaţi, victime ale necruţătoarei Epoci de fier ce, aidoma lui Cronos, îşi devoră propriile odrasle, se teme că ar putea deveni nereceptivă faţă de suferinţele celorlalţi, ajungând să se comporte ca o făptură colonială nesimţitoare, abautizată, îşi dă silinţa să ţină „un suflet în viaţă, în vremuri neospitaliere faţă de suflet". Observând ce se întâmplă în proximitatea bulversată şi în sinea-i agitândă, deduce că de multe ori „cei plini de viaţă sunt doborâţi, cei apatici supravieţuiesc", descoperă că propria-i locuinţă devine „o casă de refugiu, o casă de tranzit", se surprinde „prinsă într-o ceaţă a erorii", dominată de o „logică în formă de cruce" (ce o împinge într-acolo unde nu vrea să meargă de bunăvoie), preocupată să rezolve „problema unei inimi sfrijite", rătăcită într-un labirint, adulmecată de Dumnezeu, „scuipată afară din pântecul balenei", în chip de „creatură liminală". Imediat ce nu-şi mai suportă situaţia critică, îşi acuză fiica de abandon, pledează pentru cei fără drept de apel din Cape Town, oraşul în care vieţuieşte ajutându-i pe cei slabi (precum adolescentul John, rănit în timpul recentei lupte interrasiale), detestă orice formă de barbarie ori camaraderie negativă, spartană, bazată pe „mistica morţii", simţind nevoia să protejeze orice făptură aflată la ananghie, insistând „pentru a face dialogul posibil" între fiinţele învrăjbite, consimţind să facă parte „din lumea de umbre a oraşului". Căzută în stradă, e găsită de Vercueil, căruia îi mărturiseşte că-l percepe, metaforic, drept „un înger venit" să-i arate drumul. Măcar că se întoarce acasă, nu se simte în elementul ei când e interogată de un poliţist iscoditor, e din ce în ce mai buimacă, îşi pierde discernământul, se afundă într-o „ceaţă a dispariţiei", „istovită de moartea" „ fără iluminare" ce se abate, în cele din urmă, asupra-i într-o zi, desigur, nefastă.

Neîntrecută în a sesiza vulnerabilitatea fiinţei umane, în a scoate în evidenţă obstacolele aşezate în faţa unei fiinţe normale, în a denunţa viciozitatea unui situs ontic profund dereglat, în a pleda pentru un mod de existenţă scutit de barbarie, de degradare, de absurditate, în a se opune, cu îndârjirea de rigoare, oricărei imixtiuni brutale în ordinea firescului cotidian, în a atrage atenţia supra pericolului acceptării violenţei ca un mod de rezolvare a unor probleme ce, de-adevăratelea, nu pot fi rezolvate decât într-un chip paşnic, nonviolent, dialogal, coetzeeana ficţiune *Age of Iron* (apărută în 1990, tradusă remarcabil în româneşte de Irina Horea, publicată de Humanitas Fiction în 2016) ne impresionează prin scriitura-i acidă, permanent preocupată să deosebească relevantul de irelevant, să transfigureze anecdoticul plat, să acumuleze atâta energie artistică de câtă este nevoie ca să se impună în calitate de producţie literară ieşită din comun, demnă de a fi apreciată ca o izbândă indubitabilă, căreia nu-i lipseşte nimic pentru a obţine sufragiile acelor cititori deprinşi să-şi recepteze oferta dintr-o postură demnă, intransigentă, critică.

...producţie literară ieşită din comun, demnă de a fi apreciată ca o izbândă indubitabilă, căreia nu-i lipseşte nimic pentru a obţine sufragiile acelor cititori deprinşi să-şi recepteze oferta dintr-o postură demnă, intransigentă, critică.

cronici

Daniel Marian

Guşterele din specia Guşterelui, din neamul Guşterelui şi din zodia Guşterelui

Ingrat locul poetului în lumea romanului. Trebuie să-i citeşi pe amândoi, om şi roman, de trei ori în trei ani diferiţi. Şi a patra oară, să fii sigur dacă ai înţeles bine. Mai ales când nu scrii romane, cel mult romanele mai fac aluzii la tine. Şi ca un făcut, când te-ntâlneşti cu omul, aproape şi cu romanul: „Cum e cu *Guşterele*, ai zis ceva de el, el a zis ceva de tine?...” M-a înnebunit Ion Toma Ionescu, cu soiul ăsta de făptură, încât de fiecare dată când iar m-apropiam de „Guşterele” lui, trebuia s-o iau de la cap la coadă, înc-o dată şi-nc-odată.

Până la urmă, ce poate fi atât de periculos la ’un şopârl’ simpatic, care de regulă e paşnic, dacă neinspirat cumva te târcoleşte până de te muşcă şi-ncerci să-l prinzi, îţi lasă amintire coada, deci tot te-ai ales cu ceva. Dar stai că nu-i chiar aşa, adică să fug după târâtoare ori ele după mine. Trebuie văzut cine supărarea-i *Guşterele* aici şi ce hram poartă, pesemne că-i ceva bai cu el.

Mai întâi de toate, descoperim un roman autobiografic, de unde ne duce gândul că ITI o fi-n ceva legătură de rudenie cu G; sau nu, G să fie un fel de marcator pentru cromozomul şi/sau destinul lui ITI... Îi voi da de cap şi de coadă! Dar nu prin exegeză, să nu mai zic, Doamne fereşte, de vreo te miri ce hermeneutică şi alte cele, ca să nu mă iau de cap şi de coadă, fireşte. Şi nici printr-o încercare de fărâmă de biologie, că mai mult nu ştiu.

Vom merge într-o călătorie spaţio-temporală la clasa G. Câţi G? Un G, marele G. Centurile de siguranţă!

Aşadar, avem o perioadă clătinată în istorie, cea interbelică; mai avem un sat, Merişani; şi mai avem o tipologie umană aparte, Tobârlanii. Aici se manifestă întâmplările vieţii, precum tot aici se întâmplă manifestele vieţii; manifeste, nu manifestări, cele din urmă putând avea în cazul de faţă conotaţie comunistă, pe când primele, ghici de care!

Interesantă înşirarea pe capitole a neamurilor, cu neapărat reveniri asupra lor, şi desigur cu peisagistica fizică, ambientală şi morală, bogată şi aferentă fiecăruia în parte. Pitorescul dă în tot locul mână cu drama, e un foietaj de personalităţi ample, într-o festival de tarte ale vremurilor clocotite.

Frumuseţea omului, farmecul satului, se află sub biciul nemilos al unei falii de istorie, un tărâm nelămurit dacă vrea să fie şi înspre care rost definitoriu s-o apuce. E bucuria vieţii deopotrivă cu tristeţea asupra vieţii. Sunt şi ilogismele covârşitoare pe seama vieţii.

În decorul scenic au loc cele ale zilei, alături de altele ale zvonisticii şi desigur unele ale doar închipuirii. Merită să mergi într-o astfel de interfaţă a lui ITI, cât de periculos ar fi să nu te apuce şi pe tine un gest asemănător raportat la propriile-ţi ramuri genealogice.

Rezonanţa umană este atât de imprevizibilă, încât trezeşte însăşi natura din rolul expectativităţii. Iar ’moţul’ naturii astfel însprintenat, rămâne ca efigiu, ca girofar, ca altceva ce-ar mai fi cu ’g’, aceasta pentru că este vorba despre marele G.

„Eram către ultimele pagini ale dosarului. Am auzit un clipocit aproape imperceptibil în apă, şi pe mal a apărut *guşterele*...” Iar *Guşterele* era frumos, îndemnându-te să ’guştereşti’! Întregul fragment amenajat cumva conclusiv, este nuanţat mirific pe bază de *Guşterele*, vă asigur de asta, place! Mai *Guştere* de aşa, nici că se poate!

Avem deci, *Guşterele* autentic, roman autentic, acum dincolo de acest aranjament existenţial ITI cu G, îmi mai rămâne să-l pun la loc în memorie pe poet!

Mihai Amaradia

modul imperativ al lui Bruno Alves către donzela Elisea

... nu face asta,
mai bine să îţi păstrezi starea ta de cool rolling cigaretts,
niciodată plânsă, nici devorându-i pe alţii,
nu mă pune să construiesc o alta
din răchită, papură şi pene de păsări mici
pentru că asta voi face dacă rochia ta va refuza să râdă la mine,
vezi tu bărbatul munceşte să construiască o casă,
femeia munceşte să o ţină curată, la fel ca şi în dragoste,
nu face asta, te vor arăta cu degetul arătător,
şi eu voi construi o alta din nori roz,
din găleata de tablă a fântânii,
din cojile roşii ale ouălelor de Paşte,
să îţi pară rău apoi asta chiar ar fi păcat,
eu mereu în viaţă mă orientam să nu mă pierd
după turlele bisericilor, chipul şi glasul tău
voi putea face alta să ştii, din mure,
din alintările unei fete mici, din condens
nu poate la fel de frumoasă dar ea nu va face niciodată asta,
eu mereu îţi vorbesc frumos chiar şi acum,
acum stai tolănită în pielea ta alb-albastră
şi gândeşte-te bine ce vrei.

asta se va afla

... înainte să îţi fac rochiţă înflorită din numele meu,
să te îmbraci râzând, pentru firea ta luminoasă,
picioarelor clipocind, pieptului,
nu o nocturnă voi compune, nu o sonata,
nu un vals, nu un menuet, nu capriciu,
un marş înălţător cu trompete, corn,
cu tobe, trombon şi clinchete multe s-ar potrivi,
să se cânte vara în chioşcurile din parcuri,
să afle lumea cum eşti tu ruptă din încăperi îngeresti,
scânteie plutitoare îţi vei putea spune numele uşor,
O adolescentă umbrită va asculta muzica din chioşc
şi îşi va începe prima ei poezie aşa:
“ Ea nu mai putea respira, pierdută,
El gândea mereu cum să-i fie în braţe”
apoi va zâmbi, aşa s-ar potrivi
lumea să-şi potrivească paşii din dragoste
ascultând muzica aceasta din chioşcuri
cu trompete, corn, trombon, cu tobe
şi clinchete multe.

îndemnul cel nou al lui Gaspar Gaitan

... cel mai probabil eşti curată, surâzătoare,
netedă, nou născută din ploaie şi din cauza asta
lăcrimezi acum când vezi ceea ce vezi,
pielea mea plină de cicatrici mirosind a scandal,
degeaba încerci să le ştergi cu buretele de baie,
cu tot felul de creme, cel mai probabil e , e,
e o dovadă că mă iubeşti , îmi place asta,
când trăieşti atât de mult în sălbăticie
ţi se întâmplă tot felul de lucruri, de foame
până şi stele vor muşca din spinarea ta, numai că
cele mai adânci cicatrici mi-au fost făcute
în albastrul irisului de cele ce îţi seamănă
şi tu acum cel mai probabil că ştii asta
şi din cauza asta cânţi şi lăcrimezi totodată,
nu-i nimic linişteşte-te, e deja 11 şi 11
eu voi da cu aspiratorul prin casă
tu vezi de cămăşile mele cele albastre,
să fie curate, astfel ochii mei asortaţi
nu te vor mai durea chiar aşa.

fata aceasta cea nouă, Teresa de Noronha, regina portughezului

... râde ca o mandolină, ca un copil se poartă cu el,
îşi lasă capul uşor într-o parte în fabrică
şi nu îl mai dor mâinile când îi trimite prin aer sărutări,
toată carnea ei e făcută anume pentru palmele lui aspre,
într-o zi a purtar-o cu maşina să vadă turnul Belem,
să se uite ea la Atlantic şi apoi la el şi l-a făcut albastru,
trei fete i-a făcut, femeile pe stradă spun când trece ea
după roşii, lapte, pâine, ouă, uitaţi-o!
cât e de frumoasă principesa împăratului albastru,
fata aceasta nouă, ce nu priveşte niciodată în gol,
priviţi-o pe regina bună a vrăbiilor lui
pline ochi cu pomi roditori, cu tămâioare,
cu cearşafuri mirosind a păduri tinere de fag,
regina ţinuturilor lui calde, vor spune şi numai datorită ei
regele nostru cel tânăr ne iubeşte peste măsură,
acum ea munceşte în rând cu lumea, el la fel şi noi toţi
muncim râzând.

trăirile îndepartate ale lui Gaspar Gaitan

... foloseam atunci acelaşi burete de duş
râdeam sub apă şi ne spălam unul altuia spatele
fără să clipim ne spuneam unul altuia îndrăgostirile,
paşii pe care Domnul n-i dăduse separat atunci
îi pusesem la comun, şi nu mai conta pe unde
şi cât umblam.

îţi pregăteam mereu spaghete a la amaradia
mărarul era prinţul, nu ascundeam nimic nouă,
aveam oglindă mare la şifonier unde dansai tu,
îţi spuneam replica aceea celebră a lui Tom şi Jerry
- uuuuuuu babyyy you set my heart on fire -
ţineai cu nemţii eu cu portughezii la fotbal.

lumea râdea de bucurie când ne vedea,
câştigam premii cu tine oriunde plecam, erai geloasă,
îmi spuneai ca sunt frumos, eu ziceam ba tu,
ba tu, ba tu, ba tu, ba tu, ba tu, ba tu, ba tu,
lent umblam pe temerile tale, le vindecam suflând încet,
mă ţineai de braţ, mi te culcai în sânge.

acum după zece ani dorm numai prin străini,
muncesc în străinătate străin, mă dor mâinile,
metafora de casă are altă casă,
însă eu tot cu portughezii ţin.

acestei femei despre care ea...

... dacă o întrebi a cui e
va spune că-i a mea,
îi creşte părul mai degrabă
gros şi negru purtat în coadă
peste umărul stâng,
din timp în timp
preotul plăteşte părul ei
şi fabrică funie din el
pentru clopotul cel mare.

pielea ei argintie de pe pulpe
din timp în timp se decojeşte
şi se pierde şi alta nouă creşte
iar pescarii din oraş o adună
şi din toată fac năluci
să prindă peştele spadă.

tot ea are ochii negri pierduţi,
şi din timp în timp din neguri
creşte pentru mine dragoste,
ea, mereu nouă, mirositoare, răcoroasă.

tot ea are ochii negri pierduţi, şi din timp în timp din neguri creşte pentru mine dragoste, ea, mereu nouă, mirositoare, răcoroasă.

Geo Vasile

AMOS OZ: REABILITAREA LUI IUDA???

Considerat atât de critică, cât și de citiorii săi din SUA și Europa până în patria sa natală, a fi cel mai important romancier israelian, autor a peste 20 de cărți, unanim regretatul Amos Oz (1939 – 2018), dispărut fulgerător întru cele veșnice într-una din nopțile sfârșitului de decembrie) a fost distins cu prestigioase premii naționale și internaționale, dintre care amintim: Premiul francez Femina étranger 1987; Premiul Păcii, decernat de președintele german Richard von Weizsäcker,1992 ; premiul Israel (premiul de stat) pentru literatură în 1998; premiul Ovidius (România) 2004: premiul France Culture pentru literatură străină în 2004; premiul Catalonia pentru literatură, 2004; premiul Goethe (Germania) din partea orașului Frankfurt, 2005; premiul Grinzane Cavour, Italia 2007; premiul Dan David, 2008; premiul Heinrich Heine pentru literatură – 2008.

Fondarea statului ebraic și trădarea lui Iuda, teme cu imense urmări în istoria omenirii, sunt înglobate într-o carte relativ recentă, *Iuda*, Humanitas Fiction, 2016, 209 p. Traducerea din ebraică, impecabilă ca de obicei, este semnată de Marlena Braester. Ne aflăm la răscrucea anilor 1959-1960. Războiul de independență abia luase sfârșit și este viu în amintirea eroilor cărții. Protagonistul ei este studentul Shmuel: acesta își abandonează, din motive legate atât de criza economică a familiei, cât și de propria criză existențială, lucrarea de diplomă asupra figurii lui Isus, văzut de-a lungul veacurilor de evrei. În urma citirii cu totul întâmplător a unui anunț, Shmuel este angajat de fascinanta Atalia să aibă grijă de bătrânul ei socru, un intelectual invalid, Gershom Wald, al cărui fiu fusese ucis de arabi în 1948. Tânărul ofițer era căsătorit cu irezitibila, enigmatica, taciturna Atalia Abrabanel, 45 de ani, fiica lui Shaltiel Abrabanel, contrar nașterii Israelului, drept care va fi eliberat din toate funcțiile avute în cadrul Agenției Ebraice și ostracizat de David Ben Gurion, conducătorul noului stat și părinte al patriei.

În planul divin, Iuda este mijlocitorul între Dumnezeu și destinul Fiului Său, veriga de neînlocuit ce își asumă în cunoștință de cauză acest rol până la ultimele consecințe.

Un fel de *damnatio memoriae* pe viață și pe moarte. Așadar, sub acoperișul acelei misterioase case din Ierusalim se deapănă pentru câteva luni de iarnă firul povestirii vieții celor trei: Gershom, Shmuel și Atalia, prilej pentru Amos Oz de a duce pe cote uluitoare arta portretului și a dialogului. Paralel cu această stranie conviețuire pe fondul căreia are loc inevitabila idilă între student și severa Atalia, parcurgem celălalt plan al romanului ce focalizează studiile protagonistului asupra felului în care evreii au cunoscut adevărul sau nu despre Isus Nazarineanul, faptele lui Iuda Iscariotul, strâns împletite cu inenarabila sa ambiguitate, toate acestea reieșind din conversațiile seară de seară între eruditul Wald și timidul dar talentatul nostru student Shmuel: un adevărat *simposio*, am zice, comparabil cu cel din Muntele vrăji, dintre Naphta și Settembrini. Nu lipsește, evident, ambiguitatea faimoasei trădări a Învățătorului. Prin urmare avem de-a face cu un dublu nivel narativ ce ne duce cu gândul la „Maestrul și Margareta" unde cum se știe, a doua narațiune ce se derulează și întrerupe când și când structura principală,, adică textul dramatic al Maestrului, îl focalizează pe profetul Jeshua Hanozri, adică Isus.

Nu este prima dată când figura lui Iuda apare în literatură; în acest roman se află într-o nouă postură față de cea transmisă de creștinism. Jorge Luis Borges oferea trei versiuni, sau maI precis propune cele trei versiuni ale lui Nils Runeberg: cea a unui Iuda ce-l predă pe Isus spre a-l forța să-și declare divinitatea și să declanșeze astfel o mare revoltă anti-romană; cea de netă proveniență gnostică în care Iuda este unic în a conștientiza decăderea lui Isus din condiția sa divină în cea umană, drept care, erijându-se în reprezentat al tuturor oamenilor, se oferă spre a fi denunțătorul; cea tulburătoare în care Iuda este Dumnezeu însuși.

Dacă într-adevăr spre a ne mântui, trebuia să împlinească un sacrificiu, o astfel de opțiune nu putea decât să se întrupeze în destinul, firește, cel mai mărunt.

Evanghelia lui Iuda, mai întâi descoperită întâmplător între dunele de nisip din Egipt, ulterior într-o epocă relativ recentă readusă în atenția specialiștilor, ne oferă în schimb versiunea teologică alternativă ortodoxiei, și inclusiv de data aceasta suntem în teritoriu gnostic. Dincolo de faptul că evangheliile canonice înseși precum și *Faptele Apostolilor* au demonstrat că fiecare autor al Noului Testament are asupra lui Iuda propriul punct de vedere, Evanghelia lui Iuda ne spune că presupusul trădător, trezorier al Apostolilor și cel mai de încredere între cei 12, este în realitate inițiatul căruia Isus îi încredințează revelația sa tainică. Iuda nu numai că înțelege și primește adevăratul mesaj, dar este și unicul lui interpret. În absența lui Iuda nu ar fi existat răstignirea și învierea, adică creștinismul.

În planul divin, Iuda este mijlocitorul între Dumnezeu și destinul Fiului Său, veriga de neînlocuit ce își asumă în cunoștință de cauză acest rol până la ultimele consecințe.

Romanul lui Amos Oz pleacă de la ideea lui Shmuel Asch precum că Isus a fost cel mai important evreu din toate timpurile. S-a născut și a murit evreu și nu a intrat niciodată într-o biserică. Motivul e unul cât se poate de banal: pe-atunci nu existau biserici. Originar din Keriiot, Iuda este un om înstărit, ceea ce demontează neîndoielnic istorioara cu cei 30 de arginți. Iuda cunoaște bine birocrația romană a vremii și e membru al castei sacerdotale ce-i cere să nu-l slăbească din ochi pe acest controversat predicator galilean, despre care se aud câte-n lună și-n stele. Iuda intră în rol, rămâne însă fascinat de numitul Isus, de blândețea cuvintelor sale precum și de umanitatea mesajului său de adevăr, iubire și milostivenie.

Sfârșește prin a crede în el "mult mai mult decât ar fi crezut în el însuși". În chip cu totul deosebit Iuda crede că Isus este mântuitorul și îl determină să se înfățișeze ca atare la Ierusalim, centru al spiritualității ebraice, în tmpul sărbătorii pascale, spre a-și da la iveală atotputernicia în fața sinedriului și a puterii romane. În ce fel? Lăsându-se crucificat, pentru ca apoi să coboare de pe cruce victorios asupra morții. Isus însă avea de gând să continue să colide pământul în lung și-n lat, să vindece pe cei bolnavi, să-i sature pe cei înfometați, să semene în inimi milostivenie și dragoste. Nimic altceva.

Iuda va recunoaște că l-a iubit pe Isus cu toată ființa, crezând în el în mod absolut. Pentru Iuda, Isus era însuși Dumnezeu. Luase în inima lui locul lui Dumnezeu. Ceea ce l-a făcut să creadă că moartea nu-l va putea atinge. Dar, vai, Isus își dă sufletul peste câteva ore de suferință atroce pe cruce, lăsându-l pe Iuda dezamăgit și distrus de tragicul epilog. Iuda se înșelase atunci când a crezut orbește în puterea lui Isus. Își va da seama abia acum, când a fost...trădat. Și cu faimoasa trădare a lui Iuda cum rămâne? Sărutul, la fel de faimos, dacă a avut loc, chiar nu contează, scrie Oz. Trădarea, dacă de trădare poate fi vorba, ea se petrece în clipa morții pe cruce a lui Isus. Iuda își pierde credința, și odată cu ea, pierde și înțelesul vieții. Și altceva nu-i rămâne, înainte de a se spânzura de craca unui smochin, decât să spună unui câine și unei stele: să nu crezi!!!, iar nu oamenilor, căci abia acum realizează că ar fi zadarnic.

Iată unde conduce epilogul monologului interior al lui Iuda și totodată partitura reflexivă a romancierului Amos Oz, plecând de la arhetipul trădătorului prin excelență. În realitate, dincolo de istorie și legendă, apar când și când figuri curajoase ce străbat epocile sub diverse apelative (ne gândim la *Jidovul rătăcior*, de pildă, celebrul personaj al lui Jean d'Ormesson), fiind numite trădători sau psihopați. Charles de Gaulle, susținător al Algeriei franceze fără guvernanță colonială, este, așadar un trădător. La fel Abraham Lincoln, eliberatoru al sclavilor dar și al ofițerilor germani ce-au încercat să-l asasineze pe Hitler. Protagoniștii cărții lui Oz sunt aproape cu toții *trădători*, începând cu Shaltiel Abrabanel, ce cedea în conviețuirea evreilor alături de arabi în același spațiu geografic și terminând cu chinuitul dar simpaticul erou Shmuel. De această acuzație n-au scăpat nici liderii supremi atât ai sionismului, cât și ai Israelului, în frunte cu Theodor Herzl și Ben Gurion, căci cine are curajul să schimbe, pare a spune Oz, este întotdeauna un trădător de către cei ce nu au sunt capabili de nicio schimbare.

Jurnal de Serbia (VII)

cronici

(urmare din pag. 8)

Mai spre amiază, chiar și pe ploaie, numărul de umbrele, deci și al celor de sub ele, crește. Cei mai curajoși par a fi japonezii, alți turiști asiați. Belgradul atrage solii din lumea mare. Marele Belgrad...

După amiază, la Uniunea Scriitorilor, îl reîntâlnesc pe Adam Puslojici, care îmi povestește, mai pe îndelete, despre peripețiile sale din noapte trecută, când se întorcea de la Kladovo și îmi oferă autograful poemului pe care mi l-a dedicat. E acesta: „**Ultimul înger** – *doar asta... poetului Leo Butnaru.* Cad imediat/ în genunchi atunci/ când văd cumva/ o casă dărâmată// ori o biserică doar/ de timp părăsită/ și de ultimul înger/ al ei, cumva,// dar pe neașteptate/ presat de durere/ în auz și-n vedere/ când s-aude un clopot// Omule și hăláduitorule/ Leo, abia azi și acum/ brusc începe povestea/ viețiilor noastre solemne! (La Kladovo, 23.09.2018. Adam de Serbia.)". Mulțumesc, dragă Adam Puslojici!

Radomir Andrici se gândește, cu voce tare, la posibilele colaborări ale scriitorilor sârbi cu cei români, de pretutindeni.

Seara, recitind începutul reportajului din această zi, găsesc pe celălalt braț al pandantului gândul că, nu o singură dată, mi-am dat seama că nu sunt compatibil cu suprarealismul, chiar dacă uneori m-am pomenit, deci am și trăit, în spații în care realitatea poate fi pusă la îndoială. Dar incompatibilitatea, cu supra-realitatea m-a făcut, totuși, a mă obișnui să transcriu vreun vis înainte de... a-l visa. Cu alte cuvinte, transpun în cuvinte visul apărut în stare de veghe, de trezie. Chiar dacă, se întâmplă, uneori încep a transcrie febril visul de care mă despart abia trezit din somn. Orice vis e literatură curată ce poate fi narată, – constat eu aici, la Skadarlija, boematică poartă...

Ana Ardeleanu

Toate pot fi numite trofee

Capul de pasăre măiastră a inimii tale,
Furnica ce urcă degetul mic
Închipuindu-l Everest
Sau cum Dumnezeu se numeşte,
Cea mai mare iluzie optică
În care nimeni nu dă cu pietre să o dărâme,
S-o rostogolească la picioarele sale de Goliat.
Dar cel mai mare trofeu e iubirea ta,
Pe care nimeni nu a învins-o,
Nu i-a retezat creasta de munte,
Simbolul demnităţii, coroana regală
Dobândită încă de la naştere,
Pe unde norii se plimbă
Trăgând cu puşca,
Cântând cântece soldăţeşti
Despre "mândra mea, draga mea".

Ca poet anonim, te înrolezi şi tu
Pentru a-i orienta
Pe cei ce rătăcesc calea.

Oricum, trofeul acesta
E povestea ta de mic,
De când te jucai cu degetu-n ţărână,
Atunci când îngerul nu era atent,
Nici alte fiinţe aflate în poveste,
Ca personaje create
Din necesitatea ca, la nevoie,
Să ai pe cine da vina.

Sindromul lucidităţii

Cei rătăciţi într-un bob de cafea
Suferă de sindromul lucidităţii.
Împart, stelele cu dreptate,
Încât să ajungă pentru toată lumea,
Să le picteze, să-şi umple pereţii,
Să exprime ce simt la diferite reuniuni,
Unde se adună emoţia, bob cu bob,
Pentru a desăvârşi semănătura,
Pentru a ocupa hectarul roşu al sângelui,
Pentru a-i desluşi felul de-a deveni erou,
De-a fi plastician, acel ceva
Care reprezintă forţa estetică,
Fără a folosi pumnii, palmele,
Nelinştile frunzelor de plop,
Doar seducţia proclamată, afişată
În locuri permise ori nu.
Nimeni nu dă cu banul
Pentru a decide locul potrivit,
Pentru a afla părerea martorilor
Aflaţi în prima bancă.
Cei care au văzut
Păstrează proporţiile pentru ei,
Adică două căprioare
Şi doi soldaţi,
Veniţi de departe.

Omul fără aripi

Setea de viaţă nu încape
În sticluţa de parfum
A unei singure clipe,
Pentru că omul se deosebeşte
De floarea aflată
Între mirele şi mireasa familiei,
Între cerşetorii de impresii fericite,
Ce nu privesc
Doar cubul primăverii,
Ci şi pătratul unui alt anotimp,
Pe suprafaţa căruia
Totul pare schiţat după acelaşi tipar,
Forţă şi sens,
Cu felul de a fi al omului.
Intenţia de a depăşi
Recordul de nelinişti
Recrutează noi senzaţii,
Angajează noi salariaţi
Ca strategi,
Ca îmbălsămători de guverne
Căzute ori nu,
Însuşite de istorie sau nu,
Pe care îngerul stegar
Şi viaţa
Le ignoră.

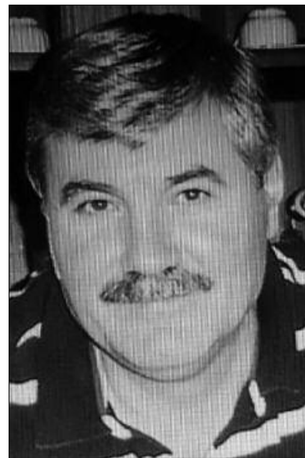
Polka

În fiecare dimineaţă, joc şotron
În mintea ta,
Pentru a nu dansa polka.
E un impuls ascuns
Sub tablou,
Cum firul de păianjen.

N-ai cum să mă treci,
Pe deasupra capului tău,
În dans,
Doar în zbor.
Şi, doar pentru o clipă,
Atât cât să retez
Din bretonul razelor,
Căzut în ochii asfinţitului
Ce doreşte să înfigă steagul naţional
În terenul virgin al altor tărâmuri.

Însă eu nu aş vrea să sacrific acel auriu perfect
Pentru a dansa cu subiectul din mintea ta,
Ce ar prefera să mă înveţe mersul pe ape,
Când mie mi-ar veni atât de bine,
Pe tălpi, o polka
Şi umbra câtorva greieri,
Care ar urma să mă înveţe
Muzica lor ancestrală.

Vasile Toma

RETORICĂ

Uneori simţi nevoia să te ascunzi
de tine însuţi: de ruşinea
de a nu cădea în ridicol,
de tristeţea de a-ţi înţelege limitele,
de oboseala zădărniciei...
Dar unde să te ascunzi?
Într-un vis, într-un neadevăr,
într-un gol al tăcerii?
Nu-ţi sunt de folos nici măştile,
nici zorii, nici înserările,
nici clopotele catedralei,
nici cântecele păsărilor.
Şi la ce folos iubirile -
cu tot alaiul lor de dorinţe,
de mângâieri, de săruturi -
dacă nu te pot face să uiţi de tine?
Ce daruri, ce clipe de fericire -
când poţi deveni aproape un zeu -
dacă în amintirile tale
se sting trandafirii?

LUMINĂ TULBURĂTOARE

Tu eşti o continuă revărsare
de lumină ce cântă -
nu ciocârlie, nici privighetoare -
ci răsărit şi amurg deodată,
lumină tulburătoare precum
mireasma teilor ce deschide
porţile veşniciei, minune
întruchipată în graţia zborului,
înrourat hotar între amintire şi vis,
flacără mereu, niciodată cenuşă.
Şi totuşi, când vii, aduci cu tine
umbra singurătăţii, chiar dacă
zeii coboară în sufletele noastre
mângâindu-ne ca pe nişte copii
şi arătându-ne drumul
prin tăcerile beznei...
Însă, când pleci, umbra singurătăţii
întruchipează un gol
din care înţeleg că aşteptarea
nu-i o cale spre fericire!

DANS CU AMURGUL

Unii vor să pară altceva
decât sunt: îşi vopsesc faţa,
se ascund după măşti,
se îmbracă în costume înstelate.

Alţii caută libertatea
în jocurile copilăriei,
în veninul şarpelui,
în golul amar al cucutei.

Cei mai mulţi dintre ei
se grăbesc: vor să ajungă primii
în grădinile îndestulării
(sau ale pierzaniei).

Nu-i încălzeşte însă nici un miracol,
nici un vis şi nici o lacrimă...

Doar inima mea se bucură
de această dulce amânare -
ca un dans cu amurgul!

LUMEA

Nici miresmele teilor şi nici aripile
fluturilor nu mai pot aduce primăvara
acolo unde lacrima îngheaţă!
Însă lumea nu înseamnă
doar victime şi călăi -
şi nici cleştii unui crab tăind
razele Lunii pe o plajă pustie.
Lumea înseamnă şi această câmpie
hăituită de sete pâlpâind
în bătaia soarelui, furtunile
ce ridică valuri amare în inimi,
amurgul ca un leagăn al visului,
speranţa ca un ţărm al copilăriei,
lingourile de aur prefăcute
în bijuterii şi pumnale,
templul cu uşile mereu deschise
unde fiecare se caută pe sine,
dar, mai ales, îndrăgostiţii
pentru care iubirea e-o melodie
în care arde o fărâmă de suflet!

CÂNTECUL CUVINTELOR NESPUSE

Cuvintele nespuse nu risipesc niciodată
speranţă sau deznădejde - asemeni
stelelor; însă lumina lor strecoară,
în inimi, un dor fără margini.
E dorul de necuprins, de ieşire
din hotarele timpului; e dorul
fără leac de dinainte de naştere -
cel ce se preface, treptat,
într-un ecou al veşniciei.
Uneori, cântecul cuvintelor nespuse
are ceva din înfrigurarea zăpezii
şi din geamătul vântului;
atunci se înfiripă o umbră
după fiecare creangă de brad,
după fiecare gând rătăcit printre nori,
după zâmbetul de gheaţă al Lunii.
Alteori, cântecul cuvintelor nespuse
împrumută ceva din neodihna valurilor;
atunci sufletul descoperă o minune
în fiece ţipăt de pescăruş,
în pâlpâirea unei scoici fără viaţă,
într-o palidă amintire...

Lucian Gruia

Zepeline

Carmen Georgeta Popescu s-a născut la 07.03.1961 în oraşul Vatra Dornei, judeţul Suceava. Este absolventă a Facultăţii de Ştiinţe Economice din Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi.

A publicat mai multe volume de versuri şi proză şi a obţinut numeroase premii literare. În continuare vom comenta romanul *Zepeline* (Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2018).

Complexitatea romanului mă face să consider că avem două cărţi într-una singură. Adică două romane unite prin personajul Aleodor. Primul roman, cel de bază se construieşte pe dragostea personajelor principale, Aleodor - informatician şi Raisa – medic stomatolog; celălalt roman zugrăveşte viaţa colegilor de serviciu (printre care şi Aleodor) de la o firmă de IT. Afirm acest fapt întrucât fiecare dintre cele două acţiuni au momente epice independente.

Să luăm romanul de bază.

Intriga se leagă de evenimente petrecute în viaţa eroilor înainte ca aceştia să se cunoască.

Este vorba că cei doi intră într-o reţea ilegală de jocuri de noroc (Aleodor) şi de prostituţie (Raisa). Astfel, Raisa este obligată să se mărite cu Aleodor, căsnicia lor transformându-se, spre norocul femeii, într-o iubire necondiţionată.

Desfăşurarea acţiunii continuă intriga. Actanţii sunt prizonieri ai reţelei, Raisa fiind şantajată în continuare. Şeful reţelei, Nicanor/Pitonul este arestat, locul său fiind luat de Viezure un ins mai infect decât vechiul conducător.

Punctul culminant îl constituie uciderea lui Viezure într-o reglare de conturi pusă la cale de Piton.

Deznodământul este fericit, actanţii scapă de consecinţele greşelilor tinereţilor lor, familia va avea un copil. De Crăciun, cei doi soţi iau în primire apartamentul primit de Aleodor de la Moş Manole, un bătrân înţelept cu care se împrietenise şi care nu avea urmaşi.

De unde vine titlul romanului? Aleodor salvează de două ori o femeie care voia să se arunce de pe un pod. Împrietenindu-se cu ea, salvatorul găseşte în laptopul acesteia un text intitulat *Zepeline*, care semăna a jurnal sau roman autbiografic, pe care îl copiază.

Acasă prelucrează romanul, dă nume personajelor şi intitulează noua variantă *Poduri*. O predă la o editură, sub pseudonim. Dar redactrul şef al editurii era tocmai femeia salvată, Lorena, care-i dă voie să continue publicarea, după ce-i va ataşa finalul pe care il pune la dispoziie. Femeia avusese o familie frumosă, soţ şi un băieţel care muriseră într-un accident.

Aventurile personajelor secundare, colegii de serviciu ai lui Aleodor de la firma de IT alcătuiesc un nou roman cu intrigă proprie. Acestea sunt: Laurenţiu patronul firmei care se ocupa şi de contracte, Achim directorul adjunct care venise cu banii, Andreea şefa echipei, asociată cu Laurenţiu, Cosmin (cel mai bun coleg) soţul Laviniei de la contabilitate (copii Rareş şi Cristian), Iustina, Gil (fustangiu, îndrăgostit de Iustina), Iustina şi Mihnea (îndrăgostit şi el de Iustina).

Intriga o constituie faptul că Laurenţiu şi Achim, ahtiaţi dup câştiguri tot mai mari, înfiinţaseră nişte firme intermediare între executanţi şi beneficiari, banii fiind transferaţi în străinătate. Desfăşurarea acţiunii este consecinţa intrigii. Conducătorii firmei, tot mai avari, aduc comenzi tot mai multe, echipa de programatori nemaiputând face faţă şi în consecinţă informaticienii fiind penalizaţi.

Punctul culminant îl constituie depunerea in corpore a demisiilor tuturor membrilor echipei de informaticieni. În faţa acestui fapt, conducerea dă înapoi, reprogramând termenele de predare ale lucrărilor.

Deznodământul va fi fericit, cercetătorii dorind să-şi înfiinţeze propria lor firmă pentru care Andreea, plecată în Germania la familia ei, le va aduce comenzi.

Romanul poate fi citit şi prin cheie existenţialistă. Această doctrină se caracterizează printr-o accentuare a individualităţii, propagarea libertăţii individuale şi a subiectivităţii. În această doctrină, deşi e de esenţă divină, omul există pur şi simplu, existenţa sa nefiind necesară. Totuşi, din moment ce există, îşi construieşte viaţa prin efort. Ca fiinţă socială se angajează în raport cu destinul său şi al celorlalţi. Omul înseamnă libertate şi trăire imediată. Fiecare fiinţă se simte solitară, alienabilă, având conştiinţa morţii.

Existenţialismul se vede din dramele personajelor: în special Raisa şi Lorena. Condiţia femeii exploatate sexual o ilusterază Raisa. Condiţia umană, omul nefiind o fiinţă necesară existenţei universului, o demonsterază: accidentul care a curmat viaţa familiei Lorenei, accidentul de maşină care aduce moartea tatălui lui Aleodor şi sinuciderea tatălui Raisei. Neaşteptată este trecrea Iustinei din braţele lui Mihnea, neexperimentat în relaţiile cu femeile, în cele ale lui Gil, după ce acesta îşi revizuieşte atitudinea faţă de ea.

Mai putem apropia romanul *Zepeline* de „noul roman francez”, în măsura în care înaintează spre propiriile-i semnificaţii pe măsură ce se scrie şi pe măsură ce implică experienţe ale existenţialismului.

Cartea mai este interesantă prin părerile asupra artei, exprimate de autoare prin personajele: Aleodor – poet devenit şi prozator, Cosmin – prozator, Lorena - prozatoare, Moş Manole înţeleptul. Din acestea rezultă că literatura are rol taumaturgic, eliberând sufletul de obsesii, înseninându-l (efectul de catharsis).

Tot de existenţialism ţine titlul *Podurile* care-l înlocuieşte pe cel de *Zepeline*. Podurile simbolizează trecerile dintre două situaţii existenţiale sau dintre viaţă şi moarte, stări trăite dramatic de Lorena.

Romanul poate fi citit şi în cheie psihologică. Putem caracteriza personajele succint. Raisa este o fire labilă, nu se opune şantajului mârşav la care este supusă, o salvează dragostea pentru Aleodor. Aleodor este mai sincer, deşi îi fusese frică să nu fie arestat după prinderea Pitonului, îi mărturiseşte Raisei păcatele tinereţii, ceea ce aceasta nu poate face. Gil îşi schimbă şi el comportamentul în urma discuţiilor cu Cosmin, din fustangiu devine statornic în dragostea pentru Iustina. Mihnea rămâne un introvertit. Laurenţiu şi Achim continuă să fie escroci venali şi veroşi. Andreea şi Cosmin au numai calităţi.

Concluzii:

Romanul este bine construit, pe două registre unul viaţa de cuplu Aleodor – Raisa, celălalt viaţa informaticienilor colegi de muncă la aceeaşi firmă. Detereminismul şi cauzalitatea mă fac să-mi închipui curgerea evenimentelor ca un râu cînd iute la munte, când meandrat în câmpie. Stilul este limpede, colocvial.

Finalul deschis şi pozitiv ilustrează timpul havuz, teoretizat de Lucian Blaga în matricea sa stilistică, timp orientat spre viitor.

Cartea, scrisă cu talent, este incitatantă întrucât faptele sunt posibile. Scopul romanului este moral.

Ion C. Ștefan

UN GENERAL POET – VREDNIC GRĂDINAR AL CUVINTELOR

*** Nicolae ROTARU, „Pegas fără poet”, Editura Contrast, Bucureşti, 2018**

Dintre numeroşii scriitori pe care i-am cunoscut, de-a lungul a peste 50 de ani de activitate literară, în cadrul Uniunii Scriitorilor ori al unor cenacluri literare bucureştene sau din ţară, centre culturale, biblioteci ori librării, despre unul singur se spunea că are peste o sută de cărţi tipărite. Era vorba despre profesorul de Istorie, Petru Demetru Popescu – fost coleg de-al meu, la Colegiu Naţional „Matei Basarab”, din Bucureşti – trecut apoi în lumea umbrelor – iar câteva dintre volumele sale mai persistă încă în topul de calitate al literaturii române.

Dar iată acum că, la Centrul Cultural „Mihai Eminescu”, din Sectorul 2, Bucureşti, am primit volumul de versuri *Pegas fără poet*, semnat de generalul, de provenienţă argeşeană, Nicolae Rotaru, despre care, pe coperta a IV-a am citit următoarea apreciere: ”Aceasta a 114 carte a profesorului universitar doctor Nicolae Rotaru, general (în rezervă) de Jandarmerie şi general (în activitate) de Poezie, se dedică Marii Uniri a Patriei Române”. La care adaug şi cuvintele semnate (odinioară) de Dinu Săraru: ”Nicolae Rotaru este un poet al armoniei sufleteşti. Ne aflăm în faţa unei poezii nobile a prieteniei şi a îmbrăţişării generatoare de încredere şi optimism”.

Ştiu că astfel de formulări sunt obişnuite pentru un scriitor de prestigiu. Dar ceea ce m-a impresionat în mod deosebit a fost bogata listă *Cărţi de acelaşi autor*, dintre care amintesc doar câteva, apărute la cele mai prestigioase edituri de odinioară: *Statul de humă* (1984) – Cartea Românească, *Răstimpuri* (1985) – Facla, *Semne de armă* (1986) – Editura Militară, *Petale de sidef* (1981) – Editura Făt Frumos, *Proprietarii de iluzii* – Editura Porto Franco (1986) – şi încă multe altele.

Iată nu un concurent, ci un coleg de creaţie al lui Petru Demetru Popescu: gloriosul *general al cuvintelor* Nicolae Rotaru, cu 114 titluri!

Abia apoi, instinctul meu de profesor de *Limba şi literatura română* a început să pună întrebări: unde vom găsi cititorul unui atât de impresionant număr de volume? Sau: dacă cineva, în aceste cazuri, ori ale academicienilor Nicolae Breban sau Nicolae Manolescu, poate să realizeze o monografie de autor reprezentativă?

M-am retras între filele *Pegasului*, fără poetul semnatar, şi am descoperit o idee antagonistă: tocmai în această carte reprezentativă foşneşte izvorul inspiraţiei sale creatoare!

Astfel, revin la miezul primelor întrebări: uneori, stimulat de împrejurările favorabile, un autor autentic poate să tipărească un număr foarte mare de cărţi; esenţial mi se pare însă ca să-i rămână câteva reprezentative. *Pegasul fără poet* este una dintre acestea. Versurile sale sunt bine gândite şi scrise, ordonate ca într-o armată a iluziilor: „Peste oameni de zăpadă care stau sau ies în cale,/ Iarna darnică-n omături pune tanice mantale./ Şi-n pădurea de jugastru pitulată-n albul rece/ Tremură de frig şi frică zeii zilei, primii zece” (*Muza şi iarna*, p. 28).

Nuanţele simţirii şi exprimării artistice sunt diverse, delicate şi adesea impresionante:

„Mi-am devenit tot mai mult/ incompatibil şi ostil,/ rebel într-al ideilor tumult,/ abandonat de propriu stil/ sunt sau vreau să par un boem/ un bard exagerat, euforic/ aed părăsit de propriu-i poem,/ într-un trecut preistoric” (*Abandonat*, p. 144).

Iată cum acel ascuns *fără poet* este dezvăluit treptat, chiar în procesul elaborării unor versuri moderne: ”Jocul s-a terminat,/ cât a fost el de secund,/ m-a mulţumit şi relaxat,/ ca un clipocit pe un prund” (*Jocul şi visul*, p.150). Aluzia la volumul *Joc secund*, al lui Ion Barbu, prinde acum noi nuanţe, ultramoderne: ”Irisul meu te-nfăşoară-n albastru umed,/ Din tocul uşii pleoapelor întredeschise./ Îmi place umbra ta foşnitoare şi rece,/ Ş-abia aştept să te văd nedumerindu-te” (*Îmi place umbra*, p.155).

Astfel de îmbinări, între imagini concrete şi abstracte, între terestru şi astral, între rostirea directă şi cea aluzivă întâlnim tot mai multe, în volumul de aproape 350 de pagini al poetului Nicolae Rotaru, adevărată probă de competenţă şi imaginaţie lirică, o călătorie cultă şi bogată pe câmpul creaţiei artistice româneşti, dovedind că domnul general este, într-adevăr, un creator reprezentativ şi încă activ pe câmpul literaturii româneşti, un vrednic grădinar al cuvintelor.

Domnița Neaga

Între vis și Paris

Autor a peste douăzeci de cărţi, cele mai multe de versuri, Mihai Merticaru îşi continuă peregrinările pe cărările luminate ale Parnasului literar, editând o nouă carte dedicată sonetului, specia literară care l-a consacrat.

Titlul volumului, *„Vis şi abis”*, apărut la Editura Muşatinia, din Roman, în anul 2018, conţine o metaforă, între cele două noţiuni, „vis” şi” abis”, zbătându-se sufletul poetului, întru realizarea celor aproape o sută de sonete.

Fascinat de frumuseţea „oraşului luminilor”, poetul dedică Parisului un grupaj de paisprezece sonete, unul mai frumos decât altul, pe care le aşază în partea de început a opusului liric, atribuind, în versurile sale, mai multe caracteristic celebrei capitale europene; „... Parisu-i feerie,/ Un ocean de culori şi de lumină,/ Izvor de încântare deplină,/ Cu o mie de ispite te îmbie...” („Parisul” I); este „ Cuib de nebunie şi tinereţe”(„Parisul” II); „Magnet e a metropolei lumină...”(„Parisul” XII).

„Jurnalul de călătorie”, în inima Franţei, punctează principalele obiective de care se simte atras oricare turist, odată ajuns în Paris: Turnul Eiffel („Întreaga omenire şi-a dat întâlnire/ La Turnul Eiffel...” : „Parisul” I), vestitele muzee pariziene, străzile purtând numele unor celebre personalităţi istorice sau al unor renumiţi oameni de cultură (pictori, scriitori, maeştri ai diverselor arte), parcurile şi grădinile, ori râul Sena care străbate metropola şi pe care „curg istorii colorate”. E atâta frumuseţe în acest colţ de lume, încât ai dori ca timpul să stea în loc, iar sufletul să se încarce de armonia cosmică, plutitoare în aer, alături de sunetele clopotelor din Catedrala Notre-Dame, sau ale Basilicei Sacre-Coeur. L'Ile de la Cite, Pont-des-Artes, La Place de la Concorde, Le Palais Garnier, Le Moulin Rouge...(„Parisul” VI) sunt tot atâtea locuri de neuitat, surprinse cu meşteşug artistic de poetul Mihai Merticaru.

Privind Parisul cu ochii turistului est-european, obişnuit cu truda cotidiană românească, şi cunoscător (din lecturi) al acestor mirifice locuri încă dinainte de a le fi întâlnit, autorul percepe „oraşul- lumină” ca pe o destinaţie a sărbătorii perpetue. Palatele regilor francezi, Muzeul Luvru, catedralele sunt luate cu asalt de mulţimea pestriţă, adunată din toate colţurile lumii, încât forfota de pe străzi nu conteneşte, fie zi, fie noapte. Totul pare înălţător, un vis frumos care nu ar trebui să se termine niciodată şi care pune pe chipul oamenilor (cu viaţa lor confuză, greu de citit, plină de gesturi şi semne minore) o lumină transfinită: „ Armonie, graţie, lumină,/ Sculptură, muzică şi poezie/ Cu genialitate se-mbină// Într-o dantelărie genuină,/ În marmură, Grecia antică-nvie,/ Un vis e totul şi o feerie.// („Parisul” XIII).

Ca un bun român, poetul merge să viziteze atelierul-muzeu, din Montparnasse, unde a trăit şi a creat Constantin Brâncuşi: „Prin muzee, în pestriţă grămadă,/ De-a valma, merg şi săraci, şi mai sus-puşi,/ Se-nghesuie, vor mai bine să vadă,// Discret sunt atraşi de aceeaşi nadă./ Îi las pe cei de catedrale seduşi./ Merg să văd atelierul lui Brâncuşi.”(„Parisul” VII).

Imaginaţia stimulată de atâtea frumuseţi îl face pe Mihai Merticaru să vadă nevăzutul: „În Montparnasse, savurat-am o cafea/ Alături de Emil Cioran, pe o sofa,/ Surâzător şi trist, el filosofa,/ Şi veşnicia pe lângă noi curgea”; îl zăreşte, printre gravurile de pe pereţi, pe Casanova; se întâlneşte cu românii Mircea Eliade, Eugen Ionesco, mânaţi spre Franţa de acelaşi ideal- câştigarea faimei: „Artişti vin la Paris, faimă să prade,/ Chiuie gloria pe sub arcade” („Parisul” XI).

Oricât de fascinante ar fi alte locuri de pe mapamod, românul a moştenit statornicia, dragostea pentru plaiurile care l-au dăruit luminii, aşa că poetul refuză chemarea tentantă a Parisului, acest „oraş-muzeu, minunilor minune”: „Nu accept, deşi refuzul mă doare./ Je regrette, nu te suport, eşti prea tiran,/ Rob nu vreau să-ţi fiu, rămân ce-am fost, pietrean!”(„Parisul” XIV).

În partea a doua a cărţii, mult mai amplă, începând cu „Sonetul unei pasiuni”, poezia curge tumultuoasă, asemenea unui râu de munte, şi profundă ca adâncimea oceanului. Permanent, sensibilitatea poetică este dublată de o cultură generală solidă, multe sonete fiind însoţite de un motto constând în câteva versuri dintr-un sonetist clasic universal (Pierre de Ronsard, William Shakespeare, Omar Kayyam, Saadi, Francesco Petrarca, Publius Ovidius Naso, Dante Alighieri, Alexandr Puskin, Eminescu...), sau din versurile unor poeţi contemporani, români sau străini (Theodor Damian, Nicolae Dabija, Ana Ahmatova...).

În accepţia autorului, poezia este o fiinţă iubită, căreia îi face o frumoasă declaraţie de dragoste adolescentină, în „Sonetul unei pasiuni”: „Te-am îndrăgit de tânăr, POEZIE,/ Ca pe un zvon de împrimăvărare...// ...Iar, drept răsplată, tu, fată cuminte,/ M-ai răstignit pe-o cruce de cuvinte...”.

Invocarea muzei (în câteva sonete), atât de des întâlnită la autorii clasici, îmi aminteşte de începutul „Iliadei”, cunoscuta epopee a bătrânului Homer: „Sub ceru-nalt al vămilor din gând,/ Zeiţă, vino tu şi mă inspiră,/ Mai acordează-mi coardele la liră...// ... Trimite-mi, frumoaso, un snop de raze,/ Să lege cugetu-mi zare de zare,/ Torente să slobozească de fraze// Clocotitoare, pline de savoare!/ Sonetu-mi, doar tu-l poţi face să zboare/ Spre lumina de azi şi cea viitoare!” („Sonetul muzei”).

Ascultătoare, muza îl ajută pe poet întru crearea sonetelor sale, ale căror teme se diversifică treptat, acoperind motivele poetice etern-umane: nostalgia pentru locurile de care sufletul poetului se simte ataşat („Sonetul copilăriei”, „Sonetul satului natal”), imaginea idilică a trecutului raportată la prezentul fad, istoria naţională cu bărbaţii săi glorioşi („Sonetul românului”), motivul eroilor („Sonetul bărbăţiei”; „Sonetul istoriei”), motivul aştrilor, momentele zilei şi anotimpurile („Sonetul toamnei”), evocarea elementelor terestre ca simboluri ale perenităţii, tema creaţiei şi a creatorului („Sonetul creaţiei”, „Sonetul visătorului”, „Sonetul poetului”, „Sonetul poetului urgisit”), trecerea prin timpul etern a fiinţei umane, perisabile („Sonetul tinereţii”, „Sonetul apuselor glorii”, „Sonetul fotografiilor trucate”)...

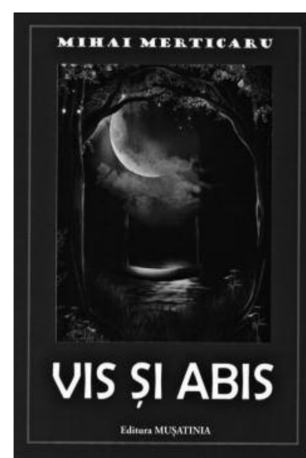
Iubirea, acest sentiment înălţător, nu putea să lipsească din creaţia unui poet înnăscut, precum Mihai Merticaru. „Sonetul ochilor tăi”, „Sonetul unicităţii”, „Sonetul unei poveşti”, „Sonetul unei alegeri”, „Sonetul unui portret”, „Sonetul unei magii”, „Sonetul unui tandem”... abordează iubirea, în viziune platoniciană, ca o năzuinţă a regăsirii propriei jumătăţi pierdute cândva, când Dumnezeu a despărţit fiinţa umană hermafrodită în două, şi, de atunci, acestea se caută una pe cealaltă pentru a reconstitui întregul: „Vara din tine şi iarna din mine,/ O briză şi un vifor siberian,/ Din povestea Isoldei şi-a lui Tristan,/ Se-nvârtejesc precum două turbine,// Se-armonizează ca sunetu-n timpan,/ Sfielnic, jinduiesc să se îmbine,/ Unul altuia să i se închine...” („Sonetul iubirii”).

Un frumos sonet, amintind de testamentul ciobănaşului moldovean din „Mioriţa”, încheie cartea, ca un „memento” că fiinţa umană este pieritoare, cum pieritoare sunt toate pe lumea asta: „Când voi pleca şi eu din lumea asta,/ Nu vreau să-mi spuneţi decât „noapte bună!”/ Şi să aud doar clopotul cum sună,/ Ceahlăul să-şi elibereze creasta,// Să-ncap doar eu, alăturea de lună/ Şi, când o fi, să vină şi nevasta,/ Iubitoarea de-o viaţă, isihasta,/

Soarele-n urmă-mi, poate să apună.// Aşa păşi-voi într-o lume nouă/ Cu picioarele spălate de rouă./ Sonetele le las pe toate vouă,// Căci eu voi sări deasupra unui nor,/ Preafericit că am învăţat să zbor/ Prin toate galaxiile călător.”

Sunt demne de remarcat câteva caracteristici ale stilului poetului Mihai Merticaru, precum infuzia permanentă de cultură în textul literar, raportarea poetului la spiritele poetice universale, expresivitatea, respectarea cu stricteţe a normelor impuse de sonet. Deşi sonetul este o specie literară veche, poetul foloseşte un vocabular bogat, cu o inserţie masivă de neologisme: entelehie, mandragore, taumaturg, genuină, hetairă, anahoret, isihasta ... Multe dintre sonete se constituie pe elemente comparative, ca apoi să se subsumeze unor tablouri de o rară frumuseţe expresionistă.

„Vis şi abis” este o carte trudită, concepută cu migală, cu acea răbdare pe care ţi-o dă conştiinţa că poezia este un demers al Creatorului întru realizarea armoniei dintre om şi divinitate, într-o lume nestatornică şi mereu imprevizibilă. Efemerul şi veşnicia, ascensiunea spre absolutul plin de lumină adevărată şi peregrinările prin „Valea Plângerii”, credinţa într-un ideal şi deziluzia, asumarea şi indiferenţa... sunt dimensiuni aproape palpabile pe care poetul le parcurge cu gândul, le trece prin sita sufletului, ca apoi să le aştearnă pe hârtie sub formă de poezie pură.

Mariana Şenilă-Vasiliu

Sub semnul Centenarului

Paradisul pierdut (XX)

În contextul general al mişcărilor de eliberare naţională a popoarelor înglobate cu forţa în cele două imperii, rus şi austro-ungar, Basarabia şi-a dorit cu ardoare revenirea la matcă, la România. O primă încercare de eliberare de sub stăpânirea rusească a avut loc la 2 decembrie 1917 când Sfatul Ţării a proclamat Basarabia Republica Democratică Federativă Moldovenească.

În vara anului 1967 mă aflam într-o documentare artistică la mânăstirile din Nordul Moldovei. Oprită pe o terasă la Rădăuţi să beau o cafea, mi-a fost dat să aud o ciudată conversaţie purtată de doi bărbaţi, unul mai în vârstă şi altul ceva mai tânăr. „Ştii câţi kilometri sunt de aici până în centrul Cernăuţilor?", l-a întrebat bărbatul cu părul albit de vreme. La nedumerirea celuilalt, tot el a răspuns cu o precizie care m-a uimit. Câţi kilometri a spus că sunt nu-mi mai amintesc, ceea ce mi-a atras atenţia a fost rostul întrebării, la acea dată Cernăuţii făcând parte din Ucraina, iar aceasta din conglomeratul comunist numit URSS. Important mi se părea faptul că bătrânul nu uitase că Bucovina de Nord era pământ românesc şi că dincolo de graniţă locuiau români ce fuseseră brutal desprinşi de Patria-Mamă, România, despre care bicisnica istoriografie comunistă nu mai sufla un cuvânt. Victimă, ţara noastră ajunsese la jalnica stare, pentru a câta oară?, de a nu mai reacţiona în faţa odiosului rapt teritorial comis de „marea prietenă" de la Răsărit. Oficial, în România, nu se mai scotea o vorbuliţă despre Basarabia şi Bucovina, iar volumele despre istoria acestor pământuri româneşti, „Istoria Bucovinei" şi „Istoria Basarabiei" scrise de Ion Nistor, academician, ex-ministru al Bucovinei şi mare patriot fuseseră retrase în biblioteci la fondul secret. Autorul lor a fost dat afară din Academia Republicii Populare Romîne, arestat şi întemniţat la Sighet timp de cinci ani (1950-1955), fără să fi fost vreodată judecat şi condamnat. După „eliberarea" ţării de către glorioasa armată sovietică, istoria României a fost scrisă de Roller şi după Roller. Istoricii noştri cei mari, Nicolae Iorga şi C.C. Giurescu nu mai puteau reacţiona la gogomăniile şi manipulările pro-comuniste şi interesate ale acestuia. Iorga fusese asasinat, iar C.C. Giurescu, după anii de detenţie fusese trimis cu domiciliul forţat taman la Brăila. Pierduse tot, inclusiv biblioteca. M-a emoţionat să descopăr într-un anticariat din Buzău studiul intitulat „Candela de la Cotmeana" al preotului Bobulescu cu dedicaţie pentru marele istoric. Neîndoielnic, el făcuse parte din biblioteca răvăşită a lui C.C. Giurescu. Dacă nu a mai putut rosti răspicat adevărul despre istoria României, savantul a scris două cărţi oarecum neutre din punct de vedere politic, „Istoria pescuitului în România" şi „Istoria pădurii româneşti". În perioada ceauşistă i s-a îngăduit din nou să scrie şi să publice, singur sau împreună cu fiul său Dinu C. Giurescu, însă unele adevăruri a fost nevoit să le treacă sub tăcere, ba chiar şi să citeze din gândirea „stejarului de la Scorniceşti"... A fost perioada în care pentru a avea şanse să publice, orice autor era nevoit să citeze din Ceauşescu sau să fie citate neamurile sale. Un volum despre fluturi şi un film despre peceţile domneşti au avut-o coautoare sau a fost patronată ştiinţific de Elena Bărbulescu, directoarea liceului din Scorniceşti, sora Ceauşescului. Ce avea a face sexul fluturilor cu peceţile domneşti şi ambele cu Bărbuleasca numai partidul ştia. Însă fără a gâdila orgoliul ceauşesc nicio lucrare ştiinţifică nu putea fi publicată. Ba în cele din urmă, chiar şi nesolicitat, gestul „omagial" ajunsese apucătură instinctivă pentru numeroşi autori oportunişti.

Când în 1991, la Editura „Humanitas" au apărut cele două volume ale lui Ion Nistor, m-am grăbit să le cumpăr şi m-am aşternut de îndată pe citit. Mă interesa cu deosebire „Istoria Basarabiei", mama fiind de loc din Chişinău. Familia mamei era de origine românească chiar dacă numele ei, rusificat, era Pastuhov, de la Pastoru. În 1967, când bunica ne-a vizitat pentru a doua şi ultima oară, am încercat să alcătuiesc un arbore genealogic al familiei materne. Cu ajutorul ei am reuşit să descâlcesc în mare parte încurcatul tablou, însă când dădeam peste unele rude intrate în familie prin alianţă, bătea nervos cu degetul în foaia de hârtie şi cu o voce iritată spunea: „Asta-i rus!" Venită în Apuseni prin căsătorie, mama a devenit din basarabeancă o adevărată moaţă. Vocabularul ei, fără pic de accent moldovenesc şi plin de regionalisme din Apuseni, mă făcea uneori să râd. Şi uite-aşa s-a făcut în familia noastră unirea Transilvaniei cu Basarabia.

Când la 28 iunie 1940, ca urmare a notei ultimative date de guvernul sovietic, Basarabia şi Bucovina au fost rupte din nou de restul ţării, mama avea 16 ani şi era elevă la liceul comercial „Regina Maria" din Chişinău unde, directoare sau dirigintă, era soţia lui Pan Halippa. Amintirile sale din acea perioadă erau sumbre. Îşi amintea cum, din clasa ei, dispăreau fără urmă colege cu familiile lor cu tot, fără ca cineva să mai ştie ceva de soarta lor. Într-o bună zi a dispărut buna ei prietenă şi colegă de bancă împreună cu familia în sânul căreia îşi petrecea vacanţele. Asemeni multor basarabeni, fuseseră deportaţi. Depopularea Basarabiei de elementul majoritar românesc şi înlocuirea cu populaţie rusească făcea parte din mârşavul plan prin care se încerca ştergerea oricărei apartenenţe româneşti. Perioada brejnevistă a fost apogeul acestei rocade etnice, iar urmările metodei se simt până în ziua de azi.

Mi-a fost dat să aud uneori vorbindu-se despre caracterul duplicitar al basarabenilor, lucru categoric contrazis de verticalitatea morală a mamei, basarabeancă şi ea. Nu ştiu cât e adevăr în toată povestea asta, dar s-a întrebat cineva care ar putea fi cauza mutaţiei etice a basarabenilor? Învârtiţi din 1812 asemeni unor giruete, ca să supravieţuiască timpurilor vrăjmaşe şi ocupanţilor, românii au fost nevoiţi să se acomodeze cu veşnic schimbătoarele situaţii, mai ales cu ruşii/sovieticii care la fiecare revenire se îndârjeau tot mai mult împotriva lor. Din perioada de ocupaţie sovietică din anii 1940-1941, mama îşi mai amintea de o poezioară. „Raz, dva, tri,/Na-ţi un pumn şi zi mersi"...

În contextul general al mişcărilor de eliberare naţională a popoarelor înglobate cu forţa în cele două imperii, rus şi austro-ungar, Basarabia şi-a dorit cu ardoare revenirea la matcă, la România. O primă încercare de eliberare de sub stăpânirea rusească a avut loc la 2 decembrie 1917 când Sfatul Ţării a proclamat Basarabia Republica Democratică Federativă Moldovenească. De cuvântul „moldovenească" aveau să profite după reocuparea Basarabiei, după Al Doilea Război Mondial, sovieticii. În acest fel ei dădeau republicii o identitate etnică diferită care să nu mai aibă nimic comun cu cea românească. Aşa s-a născut poporul „moldovenesc" şi limba „moldovenească"... De corcita limbă „moldovenească", românească dar scrisă cu literele cirilice, basarabenii au scăpat greu, abia după aparenta disoluţie a URSS, când s-a adoptat ca limbă oficială limba română. Dacă basarabenii au reuşit s-o rupă cu cirilicele, în schimb continuă să fie în arealul de propagandă rusească care încearcă în continuare să o recupereze, dacă nu teritorial, cel puţin în arealul său politic. La fiecare rând de alegeri, Rusia îşi bagă coada şi-i instigă pe rusofoni împotriva celor favorabili unirii cu România.

Bucurându-se de protecţia militară a României, care a restabilit ordinea până atunci răvăşită de bandele de bolşevici rămase pe teritoriul Basarabiei din perioada Primului Război Mondial, parlamentul întrunit la 24 ianuarie 1918 a votat în unanimitate independenţa Republicii Moldoveneşti „în hotarele sale istorice dintre Prut, Nistru, Dunăre şi Marea Neagră, şi vechile graniţe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută şi mai bine de ani (1812) din trupul vechii Moldove, *„în puterea dreptului istoric şi a dreptului de neam, pe baza principiului ca noroadele singure să-şi hotărască soarta lor, de azi înainte şi pentru totdeauna se uneşte cu România"*. Data de 24 ianuarie, la care a fost hotărâtă unirea Basarabiei cu România, era simbolică, ea amintind de ceea ce astăzi numim Mica Unire dintre Moldova şi Ţara Românească. La 27 martie 1918, Basarabia, cea dintâi dintre provinciile româneşti eliberate, şi-a proclamat unirea cu ţara-mamă.

După primăvara basarabeană a venit rândul toamnei bucovinene. La 27 noiembrie, Congresul General al Bucovinei, întrunit în Sala Sinodală din Palatul Metropolitan din Cernăuţi, a decis votarea *„Unirii necondiţionate şi pe vecie a Bucovinei în vechile sale hotare până la Ceremuş, Colacin şi Nistru cu Regatul României"*. Ocuparea Bucovinei de către austrieci timp de 143 de ani (1775-1918) şi transformarea ei în „provincie autonomă cu statut propriu, stemă şi drapel propriu, împăratul de la Viena intitulându-se „Herzog - Duce al Bucovinei" a dus la situaţii aberante pentru locuitorii de acolo. Vorbitori de limbă română, bucovinenii au fost forţaţi aproape în tot acest interval să folosească în administraţie, relaţii oficiale şi învăţământ exclusiv limba germană. Şcoli româneşti nu existau. Ca mai pretutindeni unde peste populaţia românească s-a suprapus limba ocupantului, bucovinenii s-au dedat la inventivitate lingvistică. Bunica unui bun prieten, actorul Ricardo Colberti, austriacă de origine, care deţinea niscaiva pământ şi pădure la Mălini era numită de localnici „Foneasa", de la „von", particulă de nobleţe din limba germană. Şi altele asemenea.

Până în 1775, când austriecii au ocupat-o, Bucovina făcea parte integrantă din Moldova. Împreună cu o parte a ţinutului Sucevei, ea a constituit sub austrieci ţinutul Cernăuţilor, inclusă forţat în ţinutul Galiţiei, cu care n-avea nici în clin şi nici în mânecă. Ideea de a rămâne în continuare în componenţa Galiţiei, ale cărei interese românii bucovineni nu le împărtăşeau, i-a făcut pe aceştia să reacţioneze şi să ceară separare. Regiunea era disputată de Ucraina, Rusia şi Austria, dar acolo îşi vârâseră coada şi oamenii lui Koshut - „Koshutişti travestiţi în haine ţărăneşti colindau satele huţăneşti din Pocuţia, făcând propagandă revoluţionară", scrie I. Nistor. Chestiunea separării de Galiţia a fost rezolvată prin înfiinţarea Regatului polon în mai 1917 în care Galiţia a fost încorporată. Din acest fapt a rezultat o a doua problemă politică rezolvată: s-a tăiat astfel legătura dintre Austria şi Bucovina. Două dintr-o lovitură, cum s-ar zice.

De fapt, chestiunea separării de Galiţia (vezi Şt. Meteş) avusese loc mai devreme, în Constituanta de la Kremsir din martie 1849, când intervenţia militară a Rusiei în Moldova şi apoi în Transilvania i-a făcut pe români să se adreseze, *legal,* bineînţeles, curţii de la Viena, cerând sprijin pentru scoaterea Principatelor Române de sub suzeranitatea turcească, obligându-se ca după unire, în schimbul separării de Galiţia, să recunoască autoritatea coroanei habsburgice.

Pe limbă de moarte, în 1857, Doxache Hurmuzachi (1782-1857) le lăsa bucovinenilor trei mari îndatoriri: **patria, limba** şi **biserica**. „Românească este ţara aceasta în care trăim (...) şi limba română, sufletul naţionalităţii noastre (...); biserica ţării noastre este biserica ortodoxă, odorul cel mai scump al sufletului nostru (...). Deci, vă jur pe Dumnezeu, pe fericirea noastră, şi pe tot ce aveţi mai preţios şi mai sfânt ca să fiţi urmaşi demni de străbunii şi părinţii voştri. Ca să nevoiţi cu toată virtutea să apăraţi drepturile, religiunea şi limba patriei voastre, ci să le lăsaţi urmaşilor voştri într-o stare mai înfloritoare decât le-aţi primit". Cuvintele ultime ale lui Doxache Hurmuzachi, adevărat testament spiritual profund patriotic, urmate cu sfinţenie de neamul Hurmuzăcheştilor, au constituit programul de ţară al românilor bucovineni care a dus la proclamarea unirii Bucovinei cu România din 28 noiembrie 1918. Prin tratatul de pace de la Saint-Germain, din 10 septembrie 1919, Austria a renunţat la orice fel de pretenţii asupra „ducatului Bucovinei" în favoarea României, iar la 31 decembrie a aceluiaşi an, Camera şi Senatul au ratificat acest lucru.

Pentru Basarabia, Bucovina şi Transilvania „vecia" unirii cu patria-mamă a durat doar până la Al Doilea Război Mondial, când, pe rând, Ungaria şi URSS, prin înţelegeri abjecte cu Germania nazistă (vezi Diktatul de la Viena din 1940 şi Tratatul Ribbentrop-Molotov din 1939), au revendicat înapoierea lor. Calvarul de care în 1918 crezuseră că au scăpat a continuat. Cel puţin Bucovina de Nord a rămas iarăşi, pe altă „vecie", în ghearele Ucrainei sovietice. Evenimentele din 1989 au dat oarece speranţe Moldovei de dincolo de Prut, însă presiunea rusească a rămas (vezi Transnistria în care continuă să acţioneze trupe ruseşti; vezi şi asidua propagandă rusească şi imixtiunea ei în chestiunile politice ale Republicii Moldova).

Prin semnarea la 12 septembrie 1944 la Moscova a Convenţiei de armistiţiu dintre

guvernul român și guvernele Națiunilor Unite, ca și prin tratatul de la Paris de la 10 februarie 1947, cele două teritorii românești au rămas în stăpânirea URSS. Bunica, rămasă în Basarabia, și mama s-au putut revedea abia în 1956, dar pentru scurt timp. Convenția dintre RPR și URSS asupra modului de rezolvare a conflictelor de frontieră, ca și Tratatul regimului frontierei de stat sovieto-române, semnat tot la Moscova în 1945, a retezat orice speranță de revenire a celor două teritorii românești la Patria-Mamă sau reuniri ale familiilor brutal despărțite. Deși bătrână și singură, cu toate cererile adresate ambasadei URSS, n-am reușit s-o aducem pe bunica lângă noi. Mama nu și-a mai revăzut fratele mai mic, de care fusese despărțită în timpul războiului de la vârsta de 14 ani, niciodată. În puțina corespondență purtată cu el, fratele mamei îi cerea doar să-i trimită ilustrate după picturile lui Grigorescu și portretele de copii ale lui Tonitza. Când au murit și bunica și fratele mamei n-am aflat, am tras concluzia doar din încetarea corespondenței... Ticăloasa graniță impusă de Stalin, „prietenul popoarelor”, care era cât pe ce să le cedeze ungurilor și Transilvania, a retezat familiilor românești de ambele părți ale Prutului bucuria firească de a fi împreună sau de a se mai întâlni vreodată. Când după 1989 s-ar fi putut face reunirea Basarabiei cu România, în locul unor acțiuni curajoase luate pe criterii raționale cu sorți de izbândă, pe moldoveni și pe români i-a pălit sentimentalismul, dedându-se la poduri de flori și alte năstrușnicii patriotico-lacrimogene, frumoase nici vorbă, dar fără nicio eficacitate politică. Florile s-au dus demult pe apa Sâmbetei/Prutului, iar la Chișinău rușii zburdă...

În 1848, baronul Wesselenyi, orb ca Homer, dar vizionar tot ca acela, profetiza amar, spunând că viitorul Ungariei e mai negru decât noaptea din ochii săi. Șansa ce le rămânea ungurilor, după el, era de *a se uni din inimă cu naționalitățile*, „singura cale ce ne rămâne deschisă”. Autoritățile maghiare n-aveau însă nici inimă și nici cale deschisă pentru celelalte naționalități, oricum nu pentru români. La 10 septembrie 1863 se votase în Dieta de la Sibiu legea cu articol unic prin care se vorbea de „egala îndreptățire a națiunii române din Ardeal”. Deși semnată de Franz Iosif, peste numai doi ani,în 1865, cealaltă Dietă, cea ultrașovină de la Cluj, a vota UNIO în baza căruia Transilvania era anexată Ungariei. Peste alți doi ani, în 1867, legea votată în Dieta de la Sibiu, prin care li se recunoștea românilor calitatea de națiune egală în drepturi cu secuii, sașii și maghiarii, la presiunea Ungariei, a fost revocată de același împărat ajuns marionetă în mâinile Budapestei. Românii? Statu quo ante!

Se spune că deviza lui Ferdinand I de Habsburg (1503-1564), rege al Boemiei și Ungariei, devenit împărat după abdicarea fratelui său mai mare, Carol Quintul, ar fi fost *„Fiat justitia, pereat mundus”*/Să se facă dreptate chiar de-ar fi să piară lumea. În 1918, s-a făcut dreptate, iar imperiul habsburgic, desfăcut în bucăți s-a prăbușit. Restrânsă la vechile sale teritorii, Austria s-a declarat... republică.

Sfârșitul secolului al XVIII-lea a fost marcat de două evenimente capitale care au schimbat fața lumii și care au însemnat intrarea ei în modernitate: cucerirea Independenței celor 13 colonii britanice din America, întâia lovitură dată sistemului colonial, și Revoluția franceză. Prin „Declarația drepturilor omului”, conținută în chiar deviza „Libertate, egalitate, fraternitate”, ea a schimbat structura socială. Cea dintâi însă și cea mai importantă prin exemplul dat a fost fără îndoială revoluția americană, revoltă la care au aderat corpuri ale armatei franceze conduse de mareșalii Jean Baptiste Rochambeau (1725-1807) și marchizul de La Fayette (1757-1834), cel din urmă fiind numit chiar comandant al trupelor pe câmpul de luptă. Pentru deosebita lui contribuție în lupta pentru cucerirea Independenței (1783) a ceea ce aveau să devină Statele Unite ale Americii, La Fayette a fost declarat postum, în 2002, cetățean de onoare al SUA.

Logic e să se întrebe cititorul ce legătură poate exista între evenimentele din America sfârșitului de veac XVIII și cele petrecute în Europa la încheierea Primului Război Mondial. Această legătură este exprimată printr-o frază memorabilă rostită cu ocazia celor petrecute în timpul războiului de Independență: „Perissent les colonies plutot qu'en principe”. Cine a fost cel care a rostit acest adevăr fundamental, nu-mi amintesc, dar cuvintele m-au impresionat profund și mi-au rămas săpate în memorie, mai ales că ele s-au legat de o altă spusă, cea a președintelui american Woodrow Wilson (1850-1924) rostită în fața Congresului american la 8 februarie 1918, cuvinte care aveau să joace un impact major în disoluția imperiilor anacronice de la începutul secolului al XX-lea și în eliberarea națiunilor ce făceau parte din imperiul rus și cel austro-ungar: ***„Autodeterminarea nu este o simplă frază, ci un principiu imperativ de acțiune** pe care viitorii oameni de stat nu-l vor ignora decât în detrimentrul lor”.* Cuvântul PRINCIPIU este cheia și legătura dintre celebra „Perissent les colonies plutot qu'en principe” și cele declarate de președintele Wilson în Congresul american. Teritoriile și națiunile înglobate forțat de cele două imperii nu erau colonii, însă statutul lor era izbitor de asemănător cu al acelora: supunere necondiționată și exploatarea sângeroasă, nerecunoașterea drepturilor ca națiuni, cel mult ca naționalități conlocuitoare și zdrobirea cu orice preț a identității acestora. Cuvântul PRINCIPIU invocat în cele două cazuri înseamnă LIBERTATEA de a-și hotărî popoarele singure soarta, autodeterminare. De o mie de ani Transilvania fusese supusă unui regim feroce de împilare și desnaționalizare mai rău și mai crud chiar decât cel colonial. Celelalte națiuni ocupate nu făceau excepție de la acest regim de teroare, exploatare și desnaționalizare, dar apogeul acestei stări de lucruri fusese incontestabil atins în Transilvania ocupată de unguri. Discursul președintelui Wilson nu s-a oprit însă aici, vizionar cu privire la ceea ce avea să se petreacă în timpul Conferinței de la Paris, el a adăugat: „Nu mai poate fi vorba de a transfera popoarele de la o putere la alta printr-o simplă conferință internațională sau printr-un acord între rivali și antagoniști”.

Deși nu i-au fost luate în seamă toate cele 14 puncte pe care președintele le găsea indispensabile pentru menținerea păcii, discursul său a avut un impact major asupra participanților la Conferința de pace de la Paris. Cel puțin delegația maghiară, încrâncenată, a insistat să păstreze Transilvania pe falsul principiu al „continuității”... Atunci, ca și acum, la un secol după Conferința de la Paris, Ungaria continuă să pozeze în victimă „mutilată” și „nenorocită”, ridicând pretenții teritoriale asupra Transilvaniei. Acesta a fost motivul esențial al alianței cu Germania nazistă în Al Doilea Război Mondial, pentru asta, deși în aparență adversitate, a avut și are încă înțelegeri subterane cu URSS/Rusia. Propaganda maghiară nu a pierdut și nu ratează nicio ocazie pentru a invoca nostalgică imaginea Ungariei Mari și nici dorința de a se reface în vechile granițe. Las deoparte veninoasa inscripție descoperită chiar de mine în vara lui 1991 pe zidul Trianonului, zidul plângerii pentru ungurii nostalgici, „Hungary does not forget”/Ungaria nu uită, nu uită însemnând și că nu iartă. De ce această inscripție pe zidul celebrului Trianon? Pentru că prin tratatul încheiat la Trianon la 4 iunie 1920 între Puterile Aliate și Ungaria se recunoștea pe plan internațional unirea Transilvaniei, a Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România; pentru că Ungaria pierdea atunci cel mai bogat și valoros teritoriu al „său”; pentru că românilor li se făcuse în sfârșit dreptate - „Fiat Justitia, pereat mundus”... Las deoparte și propaganda făcută în timpul Expoziției de vânătoare de la Berlin din 1937, al cărei martor direct a fost biologul George D. Vasiliu, cel care a organizat standul cinegetic românesc. Las deoparte și multe alte manifestări șovine unguerești și mă opresc la o scenă dintr-un film „made in Hungary” difuzat recent (martie 2019) prin rețeaua RCS-RDS intitulat „Luna lui Jupiter”, ce are drept subiect actuala migrație arabă în Europa, în acest caz în Ungaria. Bine făcut, cât pe ce să mă impresioneze, filmul m-a șocat însă printr-o scenă-lipitură, fără nicio legătură cu subiectul prin care se făcea propagandă șovină. Într-un lift care urcă, între doi bărbați, unul care ține o Biblie în mână și un altul are loc o discuție, chipurile pe temă religioasă. Arătându-i Cartea Sfântă, primul bărbat îi pune celuilalt o întrebare cu caracter religios, la care cel de-al doilea dă de înțeles că nu-l interesează, basme adică. „Dar credeți?”, în Dumnezeu se subînțelege, insistă primul. La care întrebatul răspunde ritos: *„Cred în reînvierea Ungariei”*. Un răspuns oarecare? Nicidecum. Cuvintele în cauză fac parte din jurământul depus de deputații maghiari de îndată după semnarea Tratatului de la Trianon din 4 iunie 1920 prin care abjurau ratificarea tratatului abia semnat și porneau mașina revizionistă. Reprodus în cartea „Ardealul, pământ românesc”, a lui M.G. Lehrer, jurământul era: *„Cred în Dumnezeu. Cred în patrie.* ***Cred în reînvierea Ungariei Milenare***”. Sunt taman cuvintele rostite în film de omul din lift, cu excepția cuvântul „milenare”, pentru că el gândește mai pragmatic, la Ungaria Mare, cea despre care copiii maghiari din clasa a IV-a învățau dintr-un manual școlar editat în 1927 cum că dacă „Ungaria ciuntită nu este țară (în schimb), Ungaria Mare este rai”. Rai pentru nobilimea maghiară și iad pentru populația românească... În realitate, la încheierea războiului, Ungaria nu a pățit altceva decât că a pierdut teritorii care nu-i aparțineau de drept, pe care le posedase prin rapt, și a revenit la dimensiunile sale inițiale, de dinainte de cucerire a pământurilor străine. Milenara țâfnă de a se considera un neam de cuceritori ieșiți din coastele vestiților Atila, Arpad și Genghis Han, precum și convingerea că le sunt superiori tuturor, iar românilor în mod absolut, i-a făcut pe unguri să sufere. Dacă la Trianon, după peste o mie de ani, li s-a făcut în sfârșit dreptate românilor, ungurii cu vechiul teritoriu al Ungariei Mari „ciopârțit” s-au simțit „nedreptățiți”. De unde și ura jurată împotriva României și a românilor. De unde șovinismul și revizionismul împinse la absurd. De ce era Ungaria în stare, s-a văzut după Diktatul de la Viena din 30 august 1940, când prin diabolica conspirație fascisto-nazistă (dintre contele Galeazzo Ciano și Joachim von Ribbentrop) i s-a restituit Ungariei aliate o parte din Transilvania, atâta cât ungurii să poate face joncțiunea teritorială cu Ținutul Secuiesc. Mii de români prinși în acest ic al terorii au fost omorâți prin cele mai cumplite metode (vezi cazurile Ip, Trăznea, Moisei, Sărmaș, Huedin și altele), iar bisericile ortodoxe românești au fost distruse. După 23 August 1944 trupele românești au intrat în Transilvania eliberând-o de sub cizma ungurească, însă cele petrecute în intervalul de patru ani cât dominația horthistă a distrus Transilvania, chiar dacă au părut să fie ignorate de autoritățile comuniste române și de cele maghiare, pălite brusc de amnezie din momentul în care au devenit „țări frățești”, au rămas dureros întipărite în mințile celor care au supraviețuit calvarului. Intrată a doua oară în Budapesta la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, armata română nu s-a răzbunat pe populația civilă, așa cum au făcut-o trupele horthyste și bandele dezlănțuite ale *rongyos*-ilor/„zdrențăroșilor”. Asemeni hunilor lui Atila, au ucis nedescriminatoriu țărani, preoți și intelectuali, bătrâni, femei și copii pentru unica vină că erau români. Perversa propagandă ungurească a susținut, ca și în 1919, că lucrurile au stat invers, că ungurii au fost atacați de soldații români. Dar, oare când a spus propaganda șovină maghiară adevărul? Ea funcționează pe un principiu foarte simplu: dacă un ungur se împiedică de o piatră, va susține că în mod sigur, intenționat, piatra a fost pusă în drum de un român. Ca să se împiedice de ea ungurul. Că așa sunt românii, agresivi când vine vorba despre maghiari. N-au ucis răsculații lui Horea blânda și înțelegătoarea nemeșime ungurească? Nu i-au căsăpit revoluționarii lui Avram Iancu pe falnicii și pașnicii honvezi maghiari? Dar războiul dintre România și Ungaria, n-a fost el declanșat oare tot de români? Niciodată Ungaria nu a fost vinovată de absolut nimic, toate relele de la „porcarii” români s-au tras... Mai e, oare, ceva de comentat?

ISER - Soldați în marș

Sfârșitul secolului al XVIII-lea a fost marcat de două evenimente capitale care au schimbat fața lumii și care au însemnat intrarea ei în modernitate: cucerirea Independenței celor 13 colonii britanice din America, întâia lovitură dată sistemului colonial, și Revoluția franceză. Prin „Declarația drepturilor omului”, conținută în chiar deviza ei, „Libertate, egalitate, fraternitate” a schimbat structura socială.

Știri de la Centrul Cultural Pitești

■ „Piteștiul în literatură” a fost tema medalionului literar, desfășurat la ediția din luna mai a Clubului literar-artistic „Mona Vâlceanu”. Evenimentul, coordonat de scriitoarea și editorul Mona Vâlceanu a cuprins evocarea scriitorilor și poeților urbei, cu prilejul Zilelor Municipiului Pitești. Alături de profesorul, scriitorul, criticul literar, poetul și eminescologul Lucian Costache, și de poetul Virgil Diaconu, directorul revistei de literatură Cafeneaua literară, Mona Vâlceanu a abordat aspecte interesante privind viața și creația condeierilor care au trecut în eternitate, precum Ionescu-Gion, Tudor Teodorescu Braniște, Ion Trivale, Ion Minulescu, Ludmila Ghițescu, Ion Lică Vulpești, Ion Popa Argeșeanu, Marin Ioniță, Traian Gărduș, Petru Mihai Gorcea, dar și activitatea culturală a scriitorilor actuali.

Festivalul Coral Internațional „Emanoil Popescu”

Premierea câștigătorilor Concursului de Fotografie „Piteștiul Meu”

■ „Statul de Drept de la ideal la realitate” a fost tema simpozionului organizat de Centrul Cultural Pitești, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții. Dezbaterea, moderată și coordonată de redactorul-șef al revistei-document Restituiri Pitești, lector univ. dr. Marin Toma, a fost susținută de conf.univ.dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Științe Economice și Drept din cadrul Universității Pitești. “Au apărut tot felul de teorii privind dezvoltarea societății umane; printre acestea se numără și teoria, potrivit căreia, factorul de progres este comerțul; schimburile comerciale au dus la dezvoltarea statului. Civilizația reprezintă acel stadiu al evoluției unui stat, în momentul în care obține cele necesare nu doar prin ceea ce produce, ci și prin comerț, prin interacțiunea cu alții. Istoria politică a lumii este una a conflictelor în diferite forme, care merg până la forma armată, a războiului. În filosofia greacă, ori romană, omul ca individ aproape că nu există, pe primul plan era colectivitatea. Ulterior, apare diferențierea, și acum, putem vorbi de om ca persoană. Conceptul de stat de drept, care apare la începutul secolului XX, poate fi analizat din mai multe perspective, astfel încât, putem distinge o epocă a nedemocrației și epoca dezvoltării democratice a statelor”, au subliniat Marius Andreescu și Marin Toma.

■ Ediția din luna mai a Cenaclului „Armonii Argeșene” s-a desfășurat sub semnul Zilelor Municipiului Pitești și a reunit poeți și scriitori consacrați, dar și condeieri, aflați la început de drum. Evenimentul, coordonat de redactorul-șef al revistei literare Cuvântul Argeșeșean, scriitorul Nicolae Cosmescu a cuprins lansarea numărului 3/2019 al revistei literare Cuvântul Argeșean, precum și o lectură publică, susținută de cei prezenți, din propriile creații. Poeta Cristina Onofre, artistul plastic Constantin Samoilă, studenta Ramona Enache, eleva Daniela Ioana Chițescu, de la Liceul Ion Mihalache din Topoloveni, poetul Ion Alexandru, eleva Anda Bențía de la Palatul Copiilor din Pitești, publicistul Gheorghe Mohor, eleva Andreea Popa, de la Palatul Copiilor din Pitești, scriitorul Aurel Hernest, poetul Marius Ionescu, poeta Simona Vasilescu, poetul Ovidiu Ciucă, scriitorul George Ene, poeta Allora Albulescu, poeta Lucreția Picui și președintele Ligii Scriitorilor Români Filiala Argeș, Adrian Mitroi au susținut intervenții tematice. Cenaclul „Armonii Argeșene” este o manifestare lunară, organizată la Casa Cărții, de Centrul Cultural Pitești și de Liga Scriitorilor Români Filiala Argeș.

■ Elevii de la Cercul de Pictură „Sensibilitate și Culoare”, coordonat de profesoara de arte plastice Elena Zavulovici la Centrul Cultural Pitești au săbătorit Zilele Municipiului Pitești, printr-o expoziție tematică. Vernisajul, desfășurat în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții a reunit un auditoriu călduros, format din părinți și bunici, care i-au încurajat pe micii artiști să continue pe drumul creației. Talentații copii și-au prezentat picturile, au recitat și citit poezii și eseuri compuse de ei, ori de alți autori, toate dedicate Piteștiului, orașul pe care-l iubesc.

■ Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești a organizat duminică, 19 mai, Concursul Județean de Gimnastică, ediția a II-a, în sala de sport, a Școlii Gimnaziale „Mircea cel Bătrân”. Evenimentul, coordonat de antrenoarea Nicoleta Andrei a cuprins probe, la secțiunile: Gimnastică Ritmică, Gimnastică Aerobică, Gimnastică Estetică de Grup, Gimnastică Acrobatică, Balet Clasic, Dans Contemporan. La competiție au participat copii și tineri, cu vârste cuprinse între 4-16 ani, care au fost recompensați cu diplome, cupe și medalii. Manifestarea s-a înscris în ansamblul evenimentelor artistice și sportive, dedicate Zilelor Municipiului Pitești.

■ Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești a organizat în perioada 17-19 mai, cea de-a III-a ediție a Festivalului Coral Internațional „Emanoil Popescu”. Evenimentul, coordonat de dirijorul George Paraschivescu, a reunit coruri din țară și de peste hotare, care au susținut recitaluri, la Centrul Multifuncțional Pitești: Corala bărbătească „D.G.Kiriac”, din Pitești, dirijor Silviu Deaconescu, Corul mixt „Ars Nova”, din Pitești, dirijor Titi Radu, Corul mixt „Preot Ion Ionescu”, din Topoloveni, dirijor Ion Isăroiu, Corul de femei „Cristina Morphova”, din Sofia-Bulgaria, dirijor Tania Nikleva, Corul „Appassionato”, din Târgoviște, dirijor Florin Badea, Corala „Rapsodia”, din localitatea Vălenii de Munte, județul Prahova, dirijor Marian Duță, Corul mixt „Rodna Pesen”, din Burgas-Bulgaria, dirijor Milena Dobreva, Corala Camerală „MUZICOR”, din Ploiești, județul Prahova, dirijor Cornel Mutu, Corul mixt „PLANINARSKA PESEN” din Sofia-Bulgaria, dirijor Rumen Raycev, recital Ion Grigorescu, solist bas, acompaniat la pian de prof. Daniela Colceriu. Manifestarea, moderată de Silviu Deaconescu, consultant artistic la Filarmonica Pitești, s-a desfășurat sub egida Zilelor Municipiului Pitești.

Concursul Județean de Gimnastică

■ Concursul de Fotografie „Piteștiul Meu”, ediția a IV-a, cu tema „Locuri și Impresii din Pitești” și-a desemnat câștigătorii. Competiția, care s-a desfășurat în perioada 22 aprilie -17 mai 2019, a fost organizată de Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești, în vederea încurajării artei fotografice și din dorința realizării unei radiografii în imagini a vieții orașului nostru.

În urma jurizării au fost desemnați următorii câștigători: Premiul I – Zlotea George Liviu, din Pitești, cu lucrarea “Nebun de verde”; Premiul al II-lea – Gabrian Daniel, din Pitești, cu lucrarea “În doi totul este mai simplu”; Premiul al III-lea – Matei Diana Elena, din Pitești, cu lucrarea “Raiul credinței”; Mențiune – Boghean Ionescu Maria Victoria, din Pitești, cu lucrarea “Aurul verde al Piteștiului”.

Festivitatea de premiere a câștigătorilor și vernisajul expoziției de fotografie, care a cuprins cele mai apreciate lucrări ale concurenților s-au desfășurat marți, 21 mai, sub semnul Zilelor Municipiului Pitești, la Primărie.

■ Centrul Cultural Pitești a sărbătorit ziua de naștere a urbei, printr-un dublu eveniment: lansarea numărului 2/2019 al revistei-document Restituiri Pitești, publicație trimestrială a instituției, și simpozionul cu tema “631 de ani de la prima atestare documentară a Piteștiului”. Manifestarea, desfășurată luni, 20 mai, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții, a fost susținută de redactorul-șef al revistei-document Restituiri Pitești, dr. în istorie Marin Toma, de conf.univ. dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Științe Economice și Drept din cadrul Universității Pitești și de prof. dr. Elena Ștefănică, inspector în cadrul Inspectoratului Școlar Județean Argeș. La eveniment au participat elevi, cadre didactice de la Colegiul Economic Maria Teiuleanu și alți pasionați de istoria locală.

■ Centrul Cultural Pitești și Uniunea Scriitorilor din România Filiala Pitești au organizat în Sala Multifuncțională de la Casa Cărții, medalionul literar, sub genericul “In Memoriam Marin Preda”. Evenimentul, dedicat împlinirii a 39 de ani de la moartea marelui scriitor, a fost susținut de prof. univ. dr. Nicolae Oprea, președintele USR Pitești, de scriitoarea Mariana Sipoș, fost redactor al Televiziunii Române și de istoricul literar Stan V. Cristea. Distinșii oameni de cultură au evocat viața și opera literară a lui Marin Preda și au abordat aspecte privind dispariția prematură a celui cunoscut drept autorul romanului “Cel mai iubit dintre pământeni”.

CARMEN ELENA SALUB

actualitate

Zilele Municipiului Pitești
631 de ani de la prima atestare documentară

Primăria Municipiului Pitești a organizat prin Centrul Cultural Pitești, sub egida Zilelor Piteștiului, spectacole pentru largi categorii de public, desfășurate în Piața Primăriei. Sâmbătă, 18 mai, amatorii de distracție în aer liber s-au bucurat de un spectacol de muzică folk-pop, în interpretarea Grupului Folk „P620" și a Trupei „R-mix", ambele coordonate de cantautorul Tiberiu Hărăguș. Tot sâmbătă seara, a avut loc un concert fulminant, susținut de Lidia Buble și Trupa Holograf, care au atras un număr impresionant de concitadini și nu numai. Duminică, 19 mai, Centrul Cultural Pitești a organizat și un spectacol de folclor, coordonat de profesorul de canto popular Valentin Grigorescu, și susținut de Grupul Vocal „Zavaidoc", Violeta Dincă, Rodica Oprican, Georgeta Chițoran și Steliana Sima. **(C.E.S.)**

Lidia Buble

Tiberiu Hărăguș

Dare de seamă despre… Olteanul de Hunedoara
Deva, 10 decembrie 2018, Galeriile de Artă

Onorată asistență,
Onorată asistentă de la Liceul Sanitar,

(urmare din p. 32)

Ani de zile profesorul Mihai Petre s-a ocupat de onomastica hunedoreană. După cum se știe, onomastica este o știință care se ocupă de numele de oameni și de locuri. Cel care se îndeltnicește temeinic cu această știință e un fel de Sherlock Holmes care urmărește firul logic al transformării unui nume comun într-unul propriu. E o acțiune palpitantă la care îți trebuie fler, perseverență și un bagaj de cunoștințe în domeniu ce poate concura orice motor de căutare din spațiul virtual. După ce a epuizat toate numele județului nostru, prof. Mihai Petre a lăsat în urmă stilul științific, unde era doctor, și trece granița în stilul beletristic. A scris două cărți: "Cretă color" (cu savuroase întâmplări din lumea cancelariilor școlare hunedorene) și "Corvin Caffe", povestea unui local devenit un substitut al agorei, unde oameni importanți (dar nevorbiți) dezbat prezentul, trecutul și viitorul incert al urbei. Ambele cărți sunt dovezi de netăgăduit că Petre Mihai este un autor stăpân pe mijloacele sale. Povestește alert, are umor, prezintă argumente solide și contraargumente la fel de serioase, dialogurile se leagă firesc, personajele au consistență dar Petre Mihai este și un mare meșter în a face din cărțile lui și un bun prilej de dezbatere teoretică. În "Corvin Caffe" esistă un manuscris pe care îl lasă un cetățean ce a răzbătut în viață și înainte și după Revoluție. Autorul cărții, Naratorul, este rugat de familie să-l citească și dacă merită să-l și tipărească. Lectorul își notează meticulous plusurile și minusurile fiecărei povestiri și, meticulous din care-afară, vrea să se confrunte cu o părere autorizată, cea a profesorului Presecan. O dedublare literară ce dovește că invenția literară e, după cum vedeți, la mare cinste.

În conștiința Hunedoarei, PM e profesorul emblematic al Liceului Sanitar. Știu de la cei din Valea Jiului ce mare realizare era pentru un elev, pentru familia lui, pentru orașul lui să fie admis la severul și pretențiosul Liceu sanitar. Liceul a avut perioada lui de glorie până când, în 1994, și-a închis porțile și nimeni, până astăzi, nu i-a scris istoria. PM are această inițiativă dar materializarea ideii a întâmpinat o serie de piedici ce părea a fi insurmontabile. E momentul în care intră în scenă profesorul tobă de carte. El pune la cale scrierea unui metaroman. Metaromanul este romanul în care autorul narează operația scrierii romanului însuși. E un fel de roman al romanului. O serie de absolvente agreează ideea, se întâlnesc periodic și își citesc, fiecare, ceea ce li s-a părut important în anii de liceu. O astfel de întreprindere nu e deloc ușoară și îndoială se insinuează perfid în sufletele fostelor liceene până se ajunge la o situație limită. "Trebuie să luăm o hotărâre, alegând una din cele trei variante: 1) continuarea romanului așa cum l-au conceput; 2) continuarea lui ținând cont de sugestia scriitorului Divale care voia să-i asigure romanului consistență alegând soluția unui triunghi amoros și conflictual și...3) oprirea oricărei activități literarea și anunțarea profesorului că au încercat și că n-au izbutit". Fetele, în ceea ce privește literatura, au intuiții bune dacă au avut un profesor bun în liceu. Ele își continuă munca și rezultatul concret e un puzzle extrem de variat și de colorat despre aceste "tăieri în alb". "Toate ne-am agățat de o idée - fir roșu împletit în ab ca un mărțișor și l-am răsucit împreună, până când ideea a devenit rând, pagină, carte. Ne rămâne speranța că între coperțile ei ne întânim cu adolescența noastră plină de emoții și de visuri dar și de timpul în care am învățat să fim Oameni printre...și oameni pentru oameni...tăind în alb partea noastră de viață".

Faptul că autorul a intrat în pielea atâtor personaje e încă o dovadă a ceea ce am spus la început. Onomastica se ocupă cu transformarea unui substantive comun într-unul propriu. Acele cinci personaje comune aflate în căutarea unui autor au, acum, un nume propriu: Mihai Petre. E o sugestie venită, probabil, din Luigi Pirandello. O idée care se poate continua în același registru: să-i îmbrăcăm (în alb) pe cei goi. Liceul sanitar ar fi rămas, în timp, o formă goală de conținut dacă n-ar fi această carte care îi dă identitate și ținută. Felicitări, domnule profesor!

(**MIHAI PETRE**, ***Tăieri în alb***, 2018)

Nota redacției:
*O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunțăm pe colaboratorii noștri că **Argeș** nu publică decât texte originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc., iar textele nu le primește decât în format electronic, cu diacritice.*

Număr ilustrat cu lucrări de IOSIF ISER.

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT! Vă puteți abona pentru anul 2019, costul abonamentului fiind de 42 lei/an.
Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

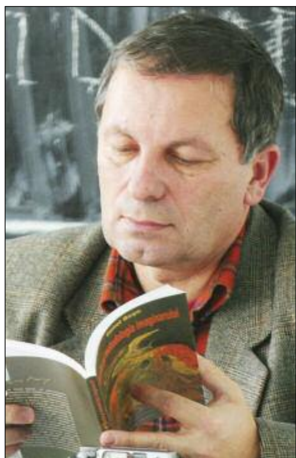
ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Pitești**
- Membră **ARIEL**

Senior editor:
CALINIC,
Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului
Redactor-șef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN**
(augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilier editorial:
NICOLAE OPREA
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**
Tehnoredactor: **SIMONA FUSARU**

Redacția:
Pitești,
Casa Cărții,
Centrul Cultural Pitești;
http:
www.centrul-cultural-pitesti.ro;
tel./fax: 0248/219976
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeșul liber SA
ARG PRESS

actualitate

Mihai Barbu

Dare de seamă despre… Olteanul de Hunedoara

După ce profesorul Petre Mihai a relatat, cu har şi cu un nedisimulat umor, ceea ce se petrece în spatele uşilor închise din universul şcolar (e vorba de cele din cancelarie, de la direcţiune, de la inspectoratul şcolar şi de la unele cabinete de partid) iată că a venit vremea ca autorul nostru să iasă şi-n stradă. Nu e vorba de un fenomen de radicalizare ci, mai degrabă, de o deprindere ce ţine de o anumită vârstă biologică. Ca să nu menţinem inutil o stare de suspans, vom zice că Autorul iese într-o Agoră hunedoreană care e circumscrisă unui spaţiu închis pe nume Roman Caffe. E drept că localul se află la intersecţia a două bulevarde foarte circulate dar spaţiile mari şi deschise aparţin, déjà, unui timp revolut. Acest timp istoric era legat de vremea când Combinatul siderurgic era magnetul uriaş în jurul căruia gravita totul. Şi şcoala, şi viaţa culturală, şi cea socială şi cea sportivă şi cea sentimentală. Combinatul era centrul unui univers care funcţiona intens şi care atrăgea şi absorbea oameni din toată România. Inclusiv din Oltenia, ca să fim bine înţeleşi…

La Roman Caffe se adună oameni de bună condiţie intelectuală care au avut parte, anterior, de o intensă viaţă socială şi profesională dar care acum se simt cam inutili. Sunt, dacă-mi permiteţi o comparaţie poetică, acele jucării stricate din poezia lui Minulescu. Caraghioase pentru lumea din afară, dar care au sens atunci când se ţin de mână. La Roman Caffe, ei stau împreună din solidaritate şi se aleg după afinităţi. Au meserii diferite, au expertize diferite şi din stîlpii unei societăţi apuse au devenit, printr-un capriciu al istoriei, stâlpii unei cafenele urbane. Din punct de vedere literar, Caragiale a expoatat din plin cafeneaua sau, ca să fim mai exacţi, berăriile. Mache, Lache şi compania sunt mici funcţionari care se simt bine împreună pentru berărie e un spaţiu predispus la marea trăncăneală, ca să folosesc formula consacrată a lui Mircea Iorgulescu, atunci când vorbeşte de lumea lui Caragiale, cea din *Momente şi schiţe*. Berea, dar mai ales societatea de consum, le stimulează umorul, băşcălia, luarea peste picior, luarea în răspăr, hazul de necaz, farsa şi trasul în piept.

La Petre Mihai cei care frecventează cafeneaua sunt oameni care au fost odată cineva şi pe care lumea nu îi mai percepe aşa. Ei se află în căutarea nostalgică al acestui timp trecut şi perimat. Respectivii plâng pe ruinurile combinatului siderurgic şi pe cele ale oraşului, propun, în cercul lor restrîns, soluţii pe care le dezbat cu ardoare şi cu profesionism, soluţii care nu vor ajunge niciodată pe masa unor decidenţi politici. Discuţiile lor sunt serioase, argumentate, au girul unor specialişti în varii domenii dar pe rezultatele lor nimeni nu mai dă doi bani. S-a dus baba cu colacii, zice înţelepciunea populară… Ei sunt nişte oameni nevorbiţi de mai bine de un sfert de veac care se spovedesc public, într-un spaţiu neconvenţional. Oamenii se rezumă doar la a consuma cafea şi apă plată. Cei mai avuţi dintre ei mai comandă şi câteun wisky cu gheaţă. Berea, desconsiderată ca o băutură populară, este total exclusă. La Caragiale, ea e consumată în exces pentru că e o băutură uşoară, se elimină repede, şi predispune băutorii, profesionişti sau amatori, la discuţii uşoare, estivale, pe teme casnice sau birocratice. Localul gării oferă, prin deschiderea lui spre căile ferate, o mulţime de subiecte extrase din viaţa trepidantă şi cotidiană. Să nu uităm că, în acea vreme, trenul era principalul mijloc de deplasare a românului călător.

Petre Mihai ne propune, în schimb, o galerie de intelectuali de primă mână. Dumitru Dimoiu, sau Nenea, e prototipul Olteanului de Hunedoara. Valentin Popescu, fost economist şef la Finanţe şi Bănci, e Bancherul Vali. Eugen Presecan, Jenicu, e un exigent profesor de română, inginerul Nicolae Cristescu e un fost director la furnale, Sever Conta a fost director commercial în combinat, Ioan Gostian e un fost senator de Hunedoara. Oameni unu şi unu dar cu un defect evident. Toţi sunt nişte foşti. Autorul se simte prieten şi are afinităţi culturale cu Bancherul Vali şi cu Nenea de la Combinat. Toţi se întâlnesc, au, n-au treabă, în fiecare dimineaţă la Roman Caffe pentru că acolo e o muzică discretă şi o lumină caldă. Bărbaţii sunt atraşi şi de frumuseţea celor două angajate, bruneta Nina şi şatena Flori. Din nefericire, mesele sunt în exces şi nu încurajează deloc intimitatea comesenilor.

Aurorul-Martor simulează, în fiecare dimineaţă, citirea ziarului dar această preocupare maschează, de fapt, trasul cu urechea. Ca să facem o comparaţie cu cele sfinte, Martorul nostru are urechea neputrezită, nici azi, a Sfântului Ioan Gură de Aur. În cazul de la Roman Caffe, trasul cu urechea este o ocupaţie onorabilă în sensul pe care ni l-a oferit Anton Pann: De la lume adunate şi-napoi la lume date. Aşa am putut afla noi chipuri umane, noi drame, întâmplări banale sau tragedii contemporane. Totul este, însă, relativ. E ca-n zicerea barabelor din Valea Jiului despre băştinaşii locului: Momârlanii mi-s urâţi/ Că poartă cioarecii strâmţi/ Iar barabele mi-s dragi/ Că poartă cioarecii largi.

Pe la jumătatea cărţii, profesorul de literatură Petre Mihai ne face o surpriză de proporţii. Ne obligă să considerăm, volens-nolens, prima parte a cărţii doar un fel de ceremonial narativ şi ne oferă câteva povestiri scurte care ar fi aparţinut moşului Gicu. Acesta a fost un personaj, provenit din Oltenia, care a făcut carieră şi avere în Hunedoara. Gheorghe Petrovan, pe numele lui adevărat, a început ca aprozarist, apoi a devenit un şef de unitate foarte atent cu servirea gratuită a organelor de tot felul. Mă refer la miliţie, securitatea şi partid. Orientat din punct de vedere politic, omul nu lucra direct cu organele, pe motiv că ar fi fost foarte ocupate, ci indirect, cu nevestele lor. Băiat frumos, discret, viorist în timpul liber, omul s-a descurcat de minune şi înainte şi după revoluţie. A ajuns înainte vreme şeful agriculturii pe judeţ iar când a venit revoluţia s-a pensionat pe motiv de boală. Din această nouă calitate, de pensionar bolnav dar activ, a reuşit să privatizeze două ferme foarte rentabile pe numele copiilor. Apoi s-a retras liniştit în Oltenia, la ţară. A murit la 79 de ani pentru că atunci i s-a terminat aţa de pe mosor. A lăsat în urmă, pe lângă importante bunuri materiale, şi un nume ce urma să-i fie adunat pe-o carte.

Urmaşii i-au descoperit un caiet cu întâmplări, unele pe care le-a trăit şi altele pe care le-a auzit. Autorul-martor este rugat să le citească, şi dacă merită, să le tipărească. Modest, omul citeşte caietul şi notează la final, cu meticulozitate, plusurile şi minusurile fiecărei povestiri, urmând a-şi confrunta notaţiile cu opiniile autorizate ale profesorului Presecan. Invenţia literară e la loc de cinste. Autorul nostru, potrivit convenţiei pe care ne-o propune, este meticulos şi scrupulos la datorie ca şi cum ar fi textul altuia. Scriitorul se dedublează, la final, cu un critic care trebuie să ia în considerare textul ca şi cum ar fi fost spus de o străină gură.

Povestirile denotă o frapantă oralitate a stilului ce prinde foarte exact, în ramă, modalitatea oltenească de a povesti ceva. Aici întâlnim marea trăncăneală, luaţi-o în sens pozitiv, pe care am sesizat-o anterior la Caragiale. Spre deosebire de eroii lui Caragiale care dialoghează în doi, în trei în câte câţi vrei, la Petre Mihai relatarea este un monolog, iute ca un izvor de munte, al eroului-narator, spus în faţa unor convivi pasivi şi fără replică sau fără drept la replică.

Poreclele olteneşti sunt absolute savuroase mai ales pentru un cititor din Ardeal, care gândeşte mai încet şi n-are deloc replica vioaie şi iute ca ardeiul roşu cultivat în Sud. Oamenii Sudului sunt vii, au o permanent bună dispoziţie şi un apetit neostoit, vorba momârlanului, de a-i ciufuli pe ceilalţi. Ca să nu rămânem de căruţă, acum la final, o să-l ciufulesc şi eu pe dl. Petre Mihai. L-am cunoscut târziu, când faima unui dascăl hărăzit ne ajunsese de ani buni la urechi. Ca scriitor, l-am (re)cunoscut din prima clipă, de la prima frază. De atunci i-am fost cititorul fidel şi necondiţionat. Costumul de scriitor nu îi e nici prea larg, ca la barabe, nici strâmt, ca la momârlani, ci îi vine ca turnat. Aşa să ştiţi, pentru că de departe, adică de la Petroşani, se vede mult mai bine decât de aproape, adică de la Hunedoara…

Poreclele olteneşti sunt absolute savuroase mai ales pentru un cititor din Ardeal, care gândeşte mai încet şi n-are deloc replica vioaie şi iute ca ardeiul roşu cultivat în Sud. Oamenii Sudului sunt vii, au o permanent bună dispoziţie şi un apetit neostoit, vorba momârla-nului, de a-i ciufuli pe ceilalţi.

Post Scriptum

Finalul deschis al cărţii ne pune pe toţi în postura profesorului Presecan care ar trebui să se pronunţe asupra diagnosticului literar al povestirilor aflate în manuscris. Eu merg hotărât pe mâna dlui profesor Petre Mihai. În opinia domniei sale, cartea supusă atenţiei fixează, în timp, scene, întâmplări şi oameni, cu felul lor de a fi, de-a gândi şi de-a vorbi, dintr-o provincie dragă sufletului său. În literatură aceste calităţi sunt cele mai de preţ. Aşa că Petre Mihai nu e doar Olteanul din Hunedoara ci Olteanul prin Excelenţă, cel de dincolo de timp şi de spaţiu. El e, la urma urmei, Olteanul naţional şi, dacă cineva se va încumeta a-i traduce cartea în spiritul ei, va deveni chiar Olteanul universal.

(continuare în p. 31)

reportaj